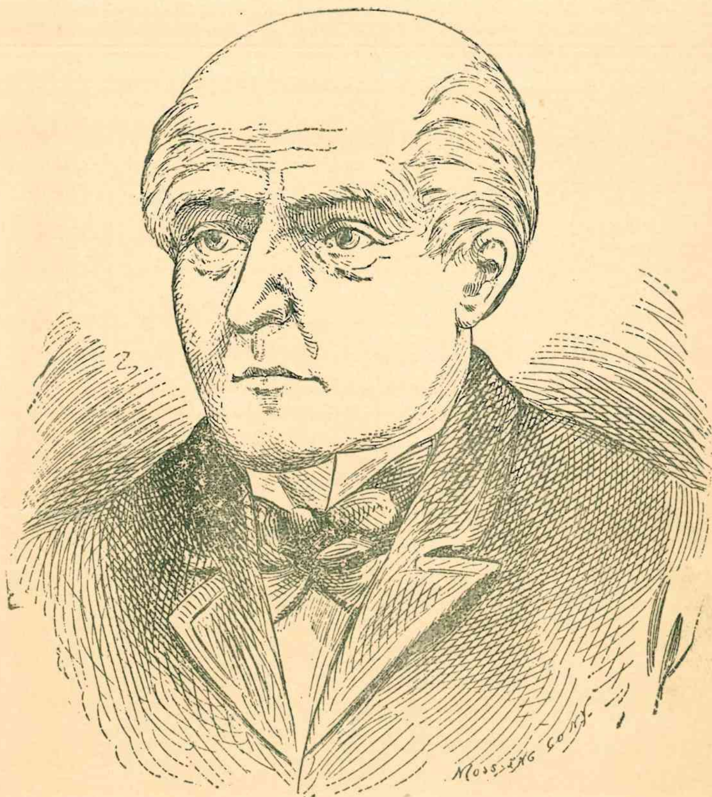
Medega S. Daukanto bijografijai.

SIMANAS DAUKANTAS.

Artinantis 100 metų sukaktuvēms nuo gimimo S. Daukanto, iszleistojas szio veikalo su kun. A. Burba susitarē pasirupįti apgarsįti svietui kiek galima daugiaus žinių apie tą musų literaturos korifejų. Juodviejų kasztais žinomas lietuviszkų dalykų tyrinētojas p. M. D. Silvestraitis surinko nemaž akyvos medegos S. Daukanto bijografijai. Dēlei paszalinių priežasczių tik dabar po 4 metų szioje knįgelēje galima pasidalįti su lietuviszka visuomene vaisiais tų tyrinējimų. ,,Medega S. D–o bijografijai" bus pradžia perijodiszko iszdavinējimo (kas 3 mēnesiai) atskyrų knįguczių literatiszkos ir moksliszkos įtalpos, kaip antai: moksliszki rankvedžiai, traktatai, bijografijos, dainų ir pasakų rankiai, svarbesnēs apysakos ir t. t.

Vardas iszdavimo bus ,,Dirva".

Pagal iszgalę kožna knįgutē bus papuoszta iliustracijomis, per tat visoki paveikslai ypatų ir vietų iszleistuvei yra labai pageidautini.

Laiszkus ir siuntinius reik adresuoti:

Rev. A. M. Milukas,
Shenandoah, Pa. U. S. A.

S. Daukanto bijografija.

Pagal **M. D. Silvestraitį** parasze **kun. A. Burba.**

———o———

Simanas Daukantas gimē Kalviuose 1793 m. Spalių 28d., o mirē 1864 m. 24 Lapkriczio, Papilēje.

Mokinosi Kalvarijoj, paskui Vilniaus universitete, kur gavo filiozofijos magistro laipsnį. Paskui važiavo į užrubežį. Aplankē Vokietiją, Prancuziją, Angliją, rinkdamas medegą dēl musų tautos istorijos. Nuo 1825 m. jisai dirbo kaipo tulkas ir urēdinįkas kanceliarijoje karēs gubernatoriaus Rygoje. 1834 m. nuvyko į Petrapilę ir įsigavo prie lietuviszkos metrikos. Kaip Simano giminaicziai pasakojo M. D. Silvestraicziui, tai Simanas czia turējęs gerą tarnystę ir ēmęs didelę algą, tik negali žinoti, po kiek szimtų rublių ant metų gavo. Pasakojo apie tai Aleks. Siaurys, turintis apie 50 metų, isz kaimo Sriauptų, Linkimų parapijos, Telszių pavieto. Toje tarnystoje jis įgijo titulą ,,tikro valstijos dumcziaus" ir bajorystēs popieras. Tapus kun. M. Volonczauskui Žemaiczių vyskupu, 1850 m. Daukantas persikraustē į Varnius.

Trioba, kurioj jis gimē, turi asztuonis sieksnius ilgio ir keturis ploczio. Tos triobos, kurioj jis gimē, jau nēra, nes jo sesuo Anastazija Kaunackienē pasakodavo, kad atmena, kaip vietoj senosios statē naują ir kaip abudu su broliu Simanu, kurs buvęs už ją vyresnis, ant balkių bēginējo ir szo-

kinējo. Kada motina tuos namus statē, jau Simanas buvęs diktokas. Naujoji trioba yra pastatyta ant vietos senosios, taipgi ir nauja klētis perdaryta, bet ant senosios pavidalo.

Trioba buvo žiogriais (statiniais — gardais) aptverta. Triobos ir elkierio grindys (padlagos) iszklotos lentomis, o sienos kur-nekur popieromis iszlipįtos. Seniaus desziniame gale triobos gyvenę, o kairiame laikydavo bulves, batvinius, kopustus ir t. t. Simanas, apsilankydamas czion, vasarą mēgdavo miegoti klētij, o žiemą elkierēlij, kuriame motina miegodavo, bet savo mylimam sunui, kaipo svecziui, visados pavesdavo.

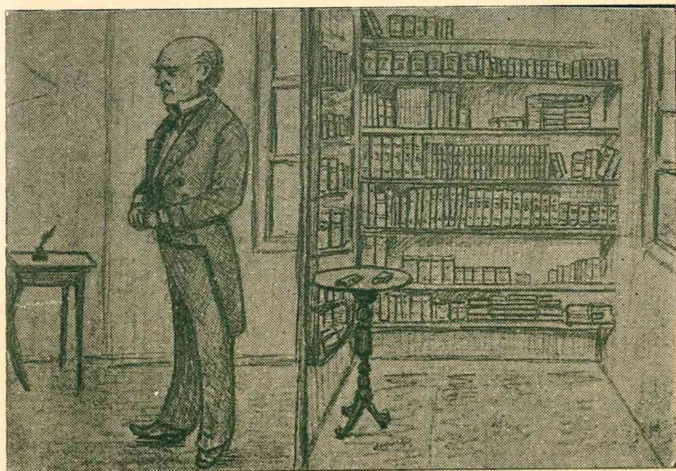
* * *

Juozas Daukantas ir Kotrina Odinatē, Simano tēvai, buvo dievobaimingi žmonēs ir iszmislingi gaspadoriai. Buvo jie skarbavi žmonēs. Turējo lauko sējamo apie 20 purų. Paskui Kalviuose ant to lauko gyveno szvogeris Simano — Juozas Pruszinskis, budamas medsargiu.

Simano motina, Kotrina, buvo vidutinio ugio, iszmintinga moteriszkē. Maldų knįgas galējo skaityti, bet raszyti nemokējo. Pagimdē dvi dukteri: Anastaziją, kuri isztekējo už Kazimiero Kauneckio ir Oną, isztekējusią už Juozo Pruszinskio, ir du sunu: Simaną, Lietuvos didvyrį, ir Aleksandrą, daktarą.

Kotrina mirē žiemos laike, turēdama devyniasdeszimts metų. Palaidojo ją ant Linkimų bažnyczios szventoriaus, kur tiktai kunįgus laidodavo.

Simanas nebuvo prie motinos smerties. Parvažiavo isz Peterburgo į Kalvius tik pavasarije po jos smerties. Didelei motinos gailējosi. Kalviuose pabuvo nedēlią, paskui

S. DAUKANTAS SAVO KNINGYNE.

akmenį parsiuntē. Pirmiausiai parsiuntē gromatą, kad isz Liepojaus akmenį motinos kapui paimtų. Parvežē vasarą ant szventos Onos. Bevežant nauji ratai sudilo. Tas akmuo buvo kaldįtas Peterburge ir kasztavo Simanui 103 rublius; persiuntimas kasztavęs 5 rublius. Isz Liepojaus parvežē Jurgis Pruszinskis ir Aleksandra Siausys ant pat miszparų szv. Onos. Trys arkliai dvi dieni vežē. Tas akmuo nēra labai sunkus, nes 8 vyrai lengvai valiojo įkelti į vežimą. Paraszą ant akmenio pats Simanas parengē, jį ir szendien gali matyti. Vienok prie pastatymo ir paszventinimo akmens pats Simanas nepribuvo. Akmenį paszventino kun. Gezdauskis.

* *
*

Pavirszutinē iszžiura (iszveizda) Simano Daukanto buvo szitokia: akis turējo žiedras arba mēlynas, ant senatvēs įdubusias, raukles ant kaktos; buvo plikas, tik pas ausis ir užpakalij turējo plaukus; plaukai juodi ir bruvi; lupos siauros; nosis vidutinē, lygi, neužriesta ir nenulinkusi. Jokių karpų ant veido neturējo; barzdą ir usus skusdavo; buvo vidutinio ugio, biskutį senatvēje palinkęs, smulkaus veido ir kuno, nenutukęs ir ne riebus, nei pilnas; ant senatvēs neapkurto, nē neapjako.

Simanas buvo linksmo budo žmogus, prie sveczių lipsznus. Dideliai rasztinįkus mylējo. Kas jam papasakojo apie senovēs dalykus, užraszinēdavo, o kaip kada už pasakojimą užmokēdavo. Kada jį užtikdavo beraszant, tai apsistojęs sziais žodžiais atsiliepdavo: ,,Mano karaliau!" Turējo tabakierką isz varliakauszio padarytą, isz kurios sveczius vaiszįdavo. Turējo budą patauszkįti rankoj tabakierką,

ar ji pilna, ar tuszczia buvo; sukinēdamas ją mēgo kalbēti. Dēvēdavo gelumbēmis. Mažne visados fraku apsivilkęs vaikszcziojo. Pataikęs savo mislies žmogų budavo labai linksmas. Iszgirdęs kur apie kokį susirinkimą, rupįdavosi ir jis ten buti, idant medegą dēl savęs iszgauti.

Ant susirinkimų praszinēdavo visos kompanijos padainuoti, arba senų žmonių senovēs gadynių atsitikimus papasakoti, už ką mokēdavo, kiek galēdamas: tai skepecziukę, tai indelį, tai dēl dalgių galastuvus arba budes berniukams, tai knįgutes, tai elementorius duodavo. Iszgirdęs ką akyvo tuojaus sutrumpįtai užraszydavo.

Medžioti, grybauti, rieszutauti niekad nemėgdavo, nes ant tų dalykų praleistą laiką laikė už veltu pragaiszįtą. Kelionėje buvo dideliai mandagus, nieko neskriaudė, kožnam užmokėjo. Mēgdavo greitai važiuoti ir magáryczias važnyczioms duodavo. Mēgdavo fabrikus lankyti: net buvęs tokiam ežere, kur dumai ruksta. Budamas pas savo gimines dirbdavo visus darbus.

Derėtis nemokėjo: kiek kas už ką reikalavo, tiek mokėjo.

Labjaus kavą, kaip arbatą mėgdavo gerti. Mėgdavo žuvis, pieniszkus ir mēsiszkus valgius.

* * *

Tikējime buvo tvirtas, geras katalikas. Nors Vilniuje universitetą labai pagirtinai pabaigė, vienok bedieviu niekados nebuvo. In bažnyczią visados eidavo, pamokslų klausydavo, visas Bažnyczios pareigas iszpildydavo. Pasnįkus pagal sveikatos iszgalėjimą užlaikydavo. Buvo didei dievobaimingas: grįždamas namo nuo savo kasdieninių darbų tankiai poterius kalbėdavo, o tankiai ir nakties laike.

Jurgį Daukantą, broliavaikį, į kunįgus leido, bet neiszleido, kadangi szis nenorėjo tuom tapti. Kada per atlaidus (atpuskus) kunįgas su processija eidamas neszė po baldakinu monstranciją, Simanas kunįgui rankas paturėjo. Su kunįgais gerai sugyveno, o su nekuriais ir draugavo, kaip ana su kun. Sibulevyczium isz Laukžemės ir su kun. Gazdauckiu isz Lenkimų, kurie tankiai atsilankydavo pas Simaną Kalviuose. Pas kunįgą Vaiszvilą vieszėdamas Papilēj kas dieną klausydavo miszių szventų. Priesz valgį Daukantas visados su kun. Vaiszvila „Tėve musų" kalbēdavo. Pas tą patį kunįgą budamas ir bažnytinį korą įtaisė.

Negana to, Simanas Daukantas ir savo aukomis yra prisidėjęs prie Linkimų bažnyczios papuoszimo, kaip Ona Pruszinskienė pasakoja, beje: paveikslus (abrozus) altorių Panelės Szvencziausios, Aniuolo apreiszkimo ir szv. Jurgio Simanas pundavojęs; stikliniai papuoszimai galinio altoriaus didžiųjų liktorių taipgi jo auka.

Kadangi gyveno dievobaimingai ant szios aszarų pakalnės, todėl ir priesz smertį buvo apžiurėtas szv. Sakramentais į amžiną kelionę.

* * *

Mirė, kaip minėjom, 24 d. Lapkriczio 1864 m., ant kun. Vaiszvilos rankų. Kaip p. M. D. Silvestraicziui pasakojo Papilės moterys: Marijona Naudužienē, 50 metų, Elena Kontrimaitē 65 m. ir Anastazija Anužienė, 60 m., Simano Daukanto kunas gulējo paszarvotas klebonijoj. Ant budynių nebuvo jokio pono arba ponelio, tiktai vieni prasti žmonės jį apgiedojo ir palaidojo. Vienu žodžiu, paprastos buvo

budynės, o gal ir jokio giminaiczio nebuvo. Grabas buvo medinis, juodai nudarytas (malevotas).

* * *

Simanas gyvędamas pas vyskupą Volonczianską, kaipo sekretorius, kaip kada isz paliepimo vyskupo pervažinėjęs per bažnyczias: kur rasdavęs blogai pasielgianczius kunįgus, turēdavęs praneszti vyskupui, o szis bausdavęs juos.

Daukantas matydamas, jog kunįgai turi daug liuoso laiko, padavē vyskupui Volonczauskui projektą, kad jis palieptų kunįgams ką nors paraszyti žemaitiszkai žmonėms dēl pasiskaitymo.

Simanas labai mylėjo tuos kunįgus, kurie raszė ir iszdavinējo maldaknįges lietuviszkoje kalboje. Pats troszko, idant Varniuose butų spaustuvē, kur galėtų žemaitiszką laikrasztį iszleisti, bet to nedaleido ciecorius Nikalojus I.

Apart to per jo užmanymą vyskupas siuntinējęs kunįgams elementorius, katechizmus ir kitokias knįgutes dėl dalinimo žmonėms savo parapijose. Žinoma, kunįgai turėdavo vyskupui už jas pinįgus užmokėti. Už tai tuli kunįgai, žinodami keno užmanymą vyskupas įvykdina, labai pyko ant Simano Daukanto, vadįdami jį „bogomaznįku" arba „karabelnįku" (knįgų pardavėju).

Jog Simanas Daukantas turējo didę įtekmę ant vysk. Volonczausko, patvirtįs szi gromata, raszyta Vl. Narbuto: pas S. D. isz Czainių„ par. Kurszėnų, pav. Szaulių 1853 m. 12 d. lapkriczio:

„Dauggalis Pone Geradėjau!

Isz priežasties daugelio įvairių aplinkybių negaliu dabar pats buti Varniuose ir suteikti mano guodonę visiems, kuriuos ten

S. DAUKANTO KAPAS.

guodoju – o kadangi turiu neva mažą reikalą, tai pasiryžau atsikreipti prie Dauggalingo Pono Geradėjaus su menku praszymu — pasitikēdamas ant Jo dėl manęs maloningo prielankumo, kurį jau nesykį turējau laimę ant savęs patirti. Girdėjau, buk L. Laukevyczius jau nebus prie jo Piemeniszkos galybės sekretoriumi ir buk szi vieta tapo pavesta p. Aleks. Moruì, dabartiniam musų pavieto marszalkos sekretoriui. Man einasi apie tai, ar szi paskala yra teisinga ir ar p. Mors sutiko paimti szį dinstą Pasitikiu, jog szis visas reikalas ponui gali buti žinomas ir dėl to meldžiu apie tai man praneszti, — ne dėl kokių intrigų, sergėk Dieve, — patikrįdamas, jog jeigu tai yra paslaptis, tai iszgalėsiu ir asz tą paslaptį užlaikyti. Labai perpraszau, jog iszdrįsau poną Geradēją sunkįti; bet atkartoju, jog pono gerumas yra dėl manęs drąsumo priežasczia. Jo Piemeniszkai galybei pavedu mano gilią guodonę, pirm negu asabiszkai, prie pirmo ankstybo kelio, tai iszpildysiu.

Jungdamas tikros guodonės iszreiszkimą, pasilieku Dauggalio Pono Gēradėjaus prigulmingu tarnu Vl. Norbutt."

* * *

Dēl savo giminaicziu Simanas irgi buvo duosnus, beje: kaip pirmiaus minavojau, savo broliavaikį Jurgį Daukantą leido į seminariją. Savo kasztais padējo ir savo broliui Aleksandrai Daukantui, kurs Vilniaus universitete mokinosi daktarystės mokslą įgyti, kurs daktarų budamas gyveno Chersone, kur ir pasimirė pirmiaus Simano per 15—30 metų.

Simanas gyvędamas Peterburge atsilankydavo į Kivilius pas savo motiną, kurią labai mylėjo; parsiųsdavo jai visokių daigtų, reikalingų prie ukės, o net ir nupenėtus parsziukus;

taipogi ir savo seserims pripirkdavo visokių brangių daigtų: cinos bliudus, vario katilus, virdulius (samavorus).

Simanas ir svetimus, kiek galėjo, szelpė. Sztai vieną kartą Skuodo parapijonys buvo padavę praszymą prie ciecoriaus Nikalojaus I, už katrą jie galėjo buti nubausti. Bet Simanas Daukantas, Petrapilėje budamas, juos isz tos bėdos iszgelbėjo; už ką per dėkingumą Simanui skuodiszkiai iszsiuntė savo 6 vyrus ant Simano motinos budynių dėl neszimo a. a. Katrės Daukantienės grabo į kapus.

Simanas matydamas koki žmogų blogai darant, persergėdavo. Sztai kaip sykį jis su vienu gudu keliavo po Gudiją, tai tas gudas dėl paskubinimo tankiai jamszczikus (važnyczias) keikdavo, pacztos vyresniuosius muszdavo, kaip jam nusibosdavo per kiauras adynas ant arklių perkeitimo pacztoje laukti. Daukantas tankiai jį praszė, idant szis anų nemusztų, bet kaip vėl ant vienos stacijos atvažiavus važnyczios su arkliais gaiszavo, tai gudas rugojo ant Daukanto tarydamas:„ matai, kaip dabar jų nemuszu, ir arklių nėra!

Simonas susirinkimuose kokiuose budamas, ragino žmones, idant rupįtusi geriaus suprasti apie ukę, o szį mokslą ir pats suprasdams, kaip pamatysime toliaus, paraszė ir iszdavė tam tikslui knįgeles, isz kurių musų žmonės galėtų sziek tiek pasimokįti.

Labjausiai S. Daukantas ragįdavo žemaiczius, pasiturinczius gerai tėvus, idant savo vaikus leistų į mokslą. Sztai p. Leonas Kauneckis, seservaikis, apsakinėjo M. D. Silvestraicziui sziokį atsitikimą isz savo jaunystės dienų: kaip dar p. Leonas buvęs mažas, deszimties metų vaikas (gimė 1831 metuose), tai dėdei Simanui pas savo seserį, o jo moti-

ną į Kivilius atvažiavus, girdėjęs, kaip dėdė ragina tėvus, idant leistų sunų į mokslą. Kaip įmanydama, sakē Simanas, mano seserėle brangi! storokis jį atiduoti į vokiszkas iszkalas, kurios yra tamistai prieinamos Kursze, kur vokiszkai mokina, o neatiduok į maskoliszkas. Butinai rupįkis savo vaikus kokio nors amato iszmokįti, vieno — o gero. Tikrai tur kokį vieną amatą gerai mokėti. Prie to dar rupįkis, kaip įmanydama, pakėravoti savo vaikus (buvo ir antras sunus): ar negalėtumēte prisiraszyti prie miesto arba ten persikelti; juk galētumēt kupczyste užsiimti, kromą uždėti, bet ukinįku negerai buti, nes mieszczionis tur geresnes tiesas (provas). Ant anų nieks taip smarkiai nepuola, kaip ant sodieczių.

Bet isz anos sesers vaikų augsztai mokįti neiszėjo. Tiktai p. Leonas, pagal dēdēs įkalbėjimą, ant savo vaikų tą įsakymą iszpildė: isz viso keturi sunus iszėjo augsztus mokslus, beje: 1) Ferdinandas tapo medicinos daktaru, 2) Boleslavas medicinos daktaru, 3) Pliatonas med. liekorium ir 4) Valerijonas girinįkystės institute Pulavuose, o duktė Bronislova isztekėjo už p. Dambrauskio.

* * *

Koks buvo lietuvystēs padējimas S. Daukanto gadynėje, paaiszkįs mums kun. Ignaco Vaiszvilos pasakojimas:

,,Kada dar (buvo tai apie 1831 m.) mokinausi Telszių gimnazijoje, kur mokino kun. Bernadinai, tai viską mokino lenkiszkai, apie lietuviszką, kaipo anuomet mužikiszką kalbą, nieko nebuvo. 1833 metuose macziau, kaip gimnazijos profesoriai Bernadinai labai isz žemaiczių vaikų pasijuokdavo, kurie lenkiszkai nemokējo, visaip juos pramanydami. Apart to, profesoriai tvirtįdavo, kad nuo mažens žemaitiszkai kalbant

sunku buvo iszmokti lenkiszkai, o žemaiczių tarpe tada jokis prie savo kalbos patraukims nebuvo ir kożnas rupinosi kuogreicziausiai lenkiszkai iszmokti. Lietuvystē visur buvo bjauriojama." Tą patį patvirtina ir p. M. D. Silvestraitis: ir jis žemaiczių mokslainēse tą patį profesorių pasielgimą matęs.

,,Senovēs laikuose, — toliaus sako kun. I. Vaiszvila, — 1831 m., Telszių paviete, bajorai buvo iszstatę 17000 kareivių dēl lenkiszko maiszto. Po tam (1831m) laikui ir toliaus net profesoriai Bernadinai labai persekiojo lietuvystę ir juokdavosi visaip isz ,,žmuidziakų", spirdavo (varu varydavo) juos atsiżadēti prigimtos kalbos anoje Telszių gimnazijoje, o labai girdavo lenkiszką kalbą, kaipo poniszką. Tarpe mokįtinių, apie lietuvystę nei jokios kalbos nebuvo, nei jokio tautiszko pajautimo. Taigi ir Daukantas, bajorų iszjuokiamas ir persekiotas (jis Žemaiczių Kalvarijoj mokinosi), pirmus ledus tame dalyke laużė. Turbut isz bajorų ir lenkbernių baimēs net testamentą lenkiszkai paraszė." Szį testamentą ras skaitytojas žemiaus, į lietuviszką kalbą iszguldytą.

* * *

Kas prisieina barnių tarp Daukanto ir vyskupo Volonczausko isz szio kun. Vaiszvilos pasakojimo galēsim spręsti:

,,Simaną Daukantą rots prie smerties prirengiau, su juomi paskutiniuose laikuose dar du mėnesius, isz nelaisvės pargrįżęs, gyvenau. Kaip manę į nelaisvę paėmė, tai Simaną ant savo vietos palikau gaspadoriumi. Pažinau jį Varniuose pas vysk. Volonczauską pirm jo smerties apie 15 metų. Su juomi gerai sugyvenome, prieteliais buvom. Su juomi visados lietuviszkai kalbėjome. — Priesz pat smertį manęs praszē, kad, jeigu paminklą pastatysiu, butų padėti ant jo žodžiai: ,,vargo

pelė", nēsa jis daug vargo po svietą. Pas grovą Tiszkų, norėjo vietą gauti, bet visi ponai periszkadijo jam, pasitycziodami isz jo: „žmuidzin, žmuidzin!" Vienu žodžiu, ponai nebuvo jam prielankus. Asz pats 50 rublių pridējau, norėdamas, kad „Lietuvos istorija" butų perspaudįta, nes Daukanto sveikatos gailėjausi. Tą padaryti buvo apsiėmęs rasztinįkas Snorskis, bet paskui su pacziu Daukantu aprokavome, kad jo juodrankis bus geresnis už aną su klaidomis perraszytą. — Vienoje gromatoje vysk. Volonczauskas pas Daukantą raszē: „ar tu girtas buvai, kad tą istoriją raszei." Daug tokių gromatų vyskupas Volonczauskas per manę dēl atidavimo Daukantui raszē, kur buvo toki ir kitoki žodžiai, bet tas gromatas sunaikįsiu.

Daukantas buvo prieszingas lenkmecziui 1863 m. ir pranaszavo, kad isz to nieko nebus. Prieszingai vyskupas Volonczauskas per kitų įkalbējimą, turējo viltį, kad maisztinįkai nedidelį maskolių burelį Telsziuose pergalēs, o toliaus isz vi sur gaus paszelpą. — Sim. Daukantas kalbēdavo: „Asz dēl lietuvystēs pamatus padedu;" ir kad po jo smerties jieszkos tų popierų, kurias jis paraszē, todēl ir savo giminaicziui Kauneckiui liepē jas užlaikyti. Po Daukanto smerties, vyskupas Volonczauskas pareikalavo nuo manęs „Lietuvos istoriją", kurią asz jam tuojaus ir nusiuncziau. — Kaip isz nelaisvēs pagrįžau, tai vyskupas, supykęs už prilaikymą S. Daukanto, nepriēmē manę, todēl pasauliszka valdžia vēl manę iszsiuntē į Vilnių. — Daukanto surinktas dainas ir kitus rankraszczius, pas manę užsilikusius, atidaviau Dr. Ant. Buivydžiui, kurs žadējo juos atspaudįti."

Tiek kun. I. Vaiszvila nupasakojo apie lietuvystę ir S. Daukantą. Taigi tokia buvo prie lietuvystēs apatija.

Bet kas karsztą lietuvystēs meilę įkvēpē S. Daukantui, kuris net ir vyskupą Volonczauską paragino dirbti ant dvasiszkos lietuvystēs dirvos, o pats per visą savo amžių tam dalykui isztikimai ir nuodugniai pasiszventē? Sztai mums tą dalyką aiszkina J. S. Kuokssztis (žiurēk Auszros 1883m p. 14), kaip dar S. Daukantas buvo universitete: ,,Vilniuje vieną kartą, kada kunįgas miszias laikē, meldēsi bažnyczioje keli musų žmonēs; greta jų stovējo ir Daukantas. Po miszių, kunįgas pasakē musų žmonēms nesuprantamoje kalboje pamokslą; žmonelēs, atydžiai kunįgo žodžius iszklausę, iszējo isz bažnyczios, savitarpije skundēsi ant nupuolimo savo vadovų, kad jie, žmonēs, nebegali girdēti savaip sakant pamokslų, nebeturi knįgų, isz kurių galētų apsiskaityti apie daigtus reikalingus krikszczionims."

,,Tą szuekēsį ir skundą isz szalies girdējo S. Daukantas. Toki žodžiai jo gerą szirdį kaip peiliu pervērė. Jis pasižadējo nuo to laiko gyventi vien tiktai dēlei gēro savo žmonių, atpildyti savo krupsztējimu ir stanga tai, ko lietuvių kunįgai ir kiti mokįti Lietuvos vaikai nedaro."

* *
*

Ir teisingai jis savo pasižadējimą parodē nevien žodžiais, bet ir karsztais darbais, beje: 1837 m. jis agarsino ,,Prasmą lotynų kalbos." In kelis metus 1842 m. paraszē ,,Abēcēlą Lietuvių Kalnēnų ir Žemaiczių kalbos"; 1843 m. iszdavē ,,Knįgelę apie žinias draugystēs nusiturējimo"; 1846m. iszdavē ,,Gyvatas didžiųjų karvaidų", Kornelijaus Nepoto lotyniszkai raszytas; toliaus ,,Pasakas Phredro", ,,Dainas Žemaiczių, pagal žodžius dainininkų iszraszytas", kur patilpo 118 dainų; 1847m apgarsino ,,Pamokymą apie auginimą tabako";

,,Parodymą, kaip apynius augįti pagal naujųjų prityrimų, kokius apskelbē teutoniszkai B. A. Grunards"; 1848 m. ,,Biczių knįgelę" (pagal Settbgostą); po tam ,,Ugnies knįgele arba trumpas pamokslas, kas žmonēms vertai daryti puolasi pirm ugnies, ugniai pasidarius etc."; ,,Pamokslas apie sodnus arba daigynus vaisingų medžių" (pagal J. H. Zigrą); ,,Pamokimas, kaip rinkti medžių sēklas"; 1845 m. iszējo ,,Budas senovēs Lietuvių Kalnēnų ir Žemaiczių", kurį 1893 m. ,,Susivienyjimas lietuvių katalikų Amerikoje" perspaudino. Metas nēra mums žinomas, kada iszējo ,,Paszaro žolēs sējamosios" (apraszytas ant naudos Žemaiczių ukinįkų Jono Varno, Vilniuje). Isz jo rankraszczių dabar jau yra iszējusi ,,Lietuvos Istorija" (Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovēje, paraszytas 1850 m.) pirma ir antra knįga pas Juoza Pauksztį, Plymouth. Pa. Amerikoje. Isz gulinczių rankraszczių yra: 1. Palangos Petras; 2. Apie auginimą girių; 3. Gaspadorius; 4. Lietuviszkas elementorius; 5. Justinaus Historiarum iszguldymas; 6. Zemaiczių istorija; 7. Rubinaczio Peluzēs gyvenimas (pagal J. H. Campę); 8. Lietuviszkos dainos.

Idant parodyti svietui, jog nevienas yra Lietuvos rasztinįku, pasiraszydavo įvairiais pseudonimais beje: Mylē, Deivinakis, Pēdelis, Kraklys, Ragaunius, Žeimys, Vaivei:is, Parvys etc.

* * *

p. Leonas Kauneckis pasakojo p. M. D. Silvestraicziui apie visokius S. Daukanto iszvadžiojimus neužraszytus, beje:

1. Nuo ko *Nemuno* upē savo vardą gavo?

Visi sako, kad tai lenkiszkas žodis, o ir dabar keli rasztinįkai tą patį tvirtina, bet S. Daukantas sziaip pasakojo: ,,Di-

dei giliuose laikuose, kaip tiktai pirmą kartą żemaicziai atējo upēmis lig Baltojos juros, taip anie pradējo pajuriais visur klaidžioti. Per metus vieną ar du kartu żemaicziai turējo susirinkti į vieną vietą, kurią apskyrē pajuryje, o kurią pramanē *Szventoji*. Szi vieta ir sziądien tebvadinasi „szventoji". Żemaicziai skirdamiesi isz szventēs, kożnas į savo pusę, negalēdami isz broliszkos meilēs persiskirti, kits prie kito bēgiodamas, sakē: „tas n e m u n a (ne mano) burelis! nes savo surasti ne visi galējo. Kaipgi nuo to vardo ir toji upē Nemuno vardą gavo. Vienas burelis Nemunu nuplaukē, o kitas drauge plaukdamas į Nevēżēs*) upę įplaukē.

2. Nuo ko N e v ē ż ē s vardas paeina?

Nevēżēs paupēje buvo dideliai daug įżeidingų (iszkadlyvų) żvērių ir apart to dar buvo baisiai użversta dideliais senais medżiais. Plaukdami ja turēdavo didį vargą, todēl żemaicziai pramanē ją „Nevēżliba", isz ko Nevēżē iszējo.

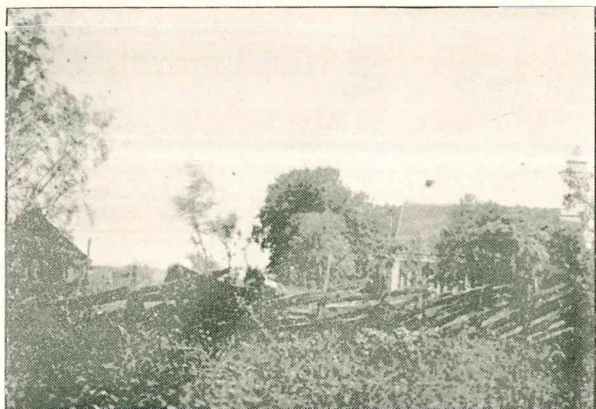
3. Kitas burelis nuo szventēs besiskirdamas ant Liepojaus pasitraukē. Pajuriais nuēję pas L i e p o j ę, bet ten yra eżeras su jura saeinąs, per kurį iszlipti negalēdami, lieptą dirbo, per kurį lipo į kitą pusę. Persidanginę per tą vietą pavadino Liepoje nuo żodżių lieptas ir lipti.

4. Kurs burelis į szią pusę traukēsi pagal *Bartuvos* upę su szunų pagelba, o nuo medżių daugumo negalēdami prasilaużti su bartuvais (platus senovēs gadynēs kirviai) skynē sav kelią. Tokiu budu daug bartuvų sugadinę, pateriojęs, tą isz piktumo pavadino Bartuva.**)

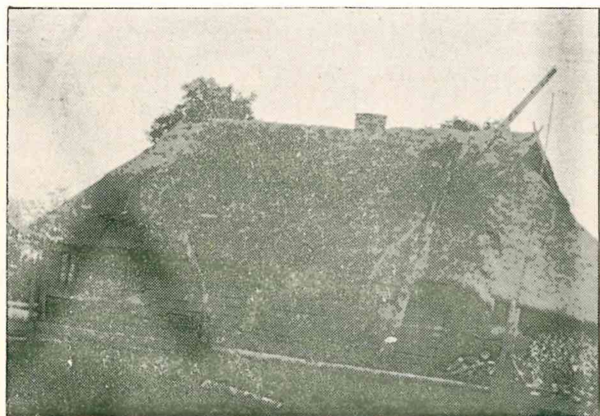
---

*) Nėvėżė įplaukia į Nemuną po Raudondvariu arti Kauno.

**) Toji upė, ant rubeżiaus tarp lietuvių ir kryżiokų budama, galėjo per ilgus ginczus ir kares nuo barimosi vardą gauti, o estiszkose kalbose uva upe żenklina. Todėl Bartuva upe barimosi gali buti pavadįta.

TRUKIMU ARBA ALEKSANDRIJOS BAŽNYCZIA.

NAMAS, KUR S. DAUKANTAS AUGO.

5. Dar vienas burelis isz szventēs pajuriais eidamas *Klaipedos* link nutraukė. Tenai jiems prisiėjo klaidžioti, nerandant kelio, todėl szią vietą praminē Klaipėda nuo žodžių: klaidžioti ir pėda.

6. *Alko* kalnas pakelyje tarpe Ilokių ir Skuodos miesto, netoli nuo sodžiaus Erstos. Tenai senuose laikuose buvęs miestas, o tame mieste gyvenęs didei turtingas žmogus, kuris prekēju (kupczium) buvęs. Taip didei turtingu budamas szukuotais linais vietoje kemenų (samanų) sienas (rąstų tarpus) kamszē ir taip daug linų turējo, jog viens pats pilną laivą į Liepojų pristatydavo.

* *
*

Szie S. Daukanto palaikai yra Kalviuose.

1) Virdulys (samavaras), kurį jis prie kelionēs ir universitete vartojo.

2) Abrozdas (paveikslas) M. Sz. Asztrių vartų, kurį dovanojo seserei Onai Pruszinskienei, kuri jau yra mirus.

3) Varinis katilas nuo 7 gorczių, už kurį S. Daukantas 12 rublių užmokējo.

4) Linkimų parapijoj pas Jurgį Pruszinskį yra karafinka, S. Daukanto padovanota seserei Onai Pruszinskienei ir dvi cinini torielki.

5) Muka ant medinio kryžiaus, kurią S. Daukantas yra nupirkęs seserei Onai.

6) Paveikslas isz medžio (plaskorzeźba), kaip szv. Ona Panelę Szv. mokina skaityti. Labai senas daigtas.

* *
*

Kningos jo pas Jurgį Daukantą, jo giminaitį esanczios ir gal buti ir rankraszcziai.

Kalba, kad Tucziu, Sziaulių pavieto, dvare pas p. Kontrimą, S. Daukantas buvodamas, kaip pas gerą pažįstamą, buk tenai daugel savo knįgų sudeginęs, bijodamas maskoliszkos valdžios. 1863 m. per valdžią Tuczai tapo atimti nuo Kontrimų, o atiduoti maskoliui Sisojevui.

S. Daukantas tankiai susiraszinėjo su visais prakilnesnias to laiko lietuviai. Nekurių isz jų laiszkai žemiaus patalpįti.

———o———

Simano Daukanto testamentas.

Sztai kopija Simano Daukanto testamento, jo paczio ranka paraszyto, o nuo kunįgo Vaiszvilos isz Ubiszkių (Sziaulių pav.) gauto su užlaikymu jo raszybos:

„W Imię Oyca i Syna i Ducha Swiętego Amen.

Poleciwszy duszę moją grzeszną Panu Bogu w Trójcy swiętej jedynemu, a mając zdrowy rozum ir twardą pamięc robię ostateczne rozporządzenie rzeczy moich, które w ogólności i sto rubli nie wynoszą; takowe więc rzeczy jak bieliznę tak i wszelką odzież zimową i letnią zostawuję W. Księdzu Ignacemu Wojszwile Administratorowi kościola Popielańskiego, który mnie raczy pogrześć najbiedniej na mogile tegož kościoła, rzeczy które zechce sobie zatrzyma, a ine sprzedac i ubogim rozdac raczy. Przytym tenže W. Ksiądz Wojszviło Dobrodziej moj raczy przyjąc jeszcze od Kolležskiego Assessora Wawrzyńca Wambuta 1-o zegarek stołowy 2-e futro szopowe obnoszone, 3-e poduszki dwie jedna skurzana, druga bez nawleczki obie puchem nasypane, 4-e kołdra czerwona w pas półjedwabna nowa, 5-e skrzynkę z księgami będącą u tegož W. Wambuta; które księgi raczy W. Ksiądz Wojszwiło Dobrodziej mój sprzedać i pieniędzy ubogim rozdać, te zaś księgi które zostają w stancyi mojej byłej na stole u tegož W. Wambuta z historyą Kojałowicza raczy oddac Telszewskiej szkcły uczniowi Jerzemu Dowkontowi, o zas zostające u tegož W. Wambuta stolik jesionowy, lužko składane i obraz najswiętszej Matki Božej Ostrobramskiej daruję W. Pannie Aldonie Wambutownie.

Tenže ksiądz Ignacy Wojszwiło Dobrodziej mój po sprzedaniu rzeczy i ksiąg raczy przesłać trzydziescie rubli W. Sędziemu Granicznemu Ignacemu Dowkontowi w Stawrylach, który mnie był powierzył sprawę W. Kapitonowej Skrzetuskiej, w rejestrach moich znalazłem zanotowane iż powinienem odesłać trzydzieście rubli W. Skrzetuskiej więc W. Sędzia będzie łaskaw wrócić jej lub jej sukcesorom te trzydzieście rubli. Powture księgarnia Zawadzkiego w Worniach naliczyła na mnie trzydzieście cztery rubli za książeczki stacyjne, więc raczy najpokorniej poprosić JW. Biskupa Wołonczewskiego, ażeby raczył zapłacić księgarni Zawadzkiego te trzydziescie cztery rubli. Na koniec tenže W. Ksiądz Wojszwiło przyimie przeszłoroczną pensyą moją czterdzieście dwa rubli zarok 1861-szy w Telszewskim Kaznaczejstwie. Ježeli JW. Pasterz nie chciał zaplacic księgarni, to proszę zapłacić z tej pensyi, a za resztę w rocznicę odprawisz mszę swiętą za moją duszę. Takowy mój testament własną ręką napisany w Popielanach 2 Stycznia 1862 roku z przycisnieniem herbu mojego pieczęci własnoręcznie podpisuję

(Peczėties vieta) Kolležski Assessor Szymon Dowkont.

Uproszeni swiadkowie i pieczętarze.

Dworzanyn Dominikowicz Franciszek Kontowtt.

Przytem byłem za swiadka podpisałem się Dworzanin Kazimierz Kontowt.

1864 roku Mca Nowembra 23 dn.

Byłem wezwany podczas choroby cięžkiej do s. p. Szimona Dowkonta za świadka i po opatrzeniu S.S. powiedział te słowa:

,,Całą moją ruchomość zostawuję na pełne rozporządzenie W. Ks. Wojszwille. Według dyspozycyi Mey polecam i proszę. Byłem swiadkiem za žycia słów Jego wdowod czego stwierdzam podpisem moim własnoręcznym.

Dworzanin **J. Czyžewski.**"

Sztai lietuviszkas to testamento vertimas:

,,Vardan Dievo Tēvo ir Sunaus ir Dvasios szventos Amen.

Pavedęs savo nusidējusią duszią Vieszpacziui Dievui Traicēje Szventoje vienam, o turēdamas sveiką protą ir tvirtą

atmintį, darau paskutinį savo palaikų paskyrimą, kurie visi drauge suimti neturi szimto rublių vertēs; taipgi tokius daigtus, kaip skalbinius, taip ir drabužius, kaip žieminius, taip ir vasarinius palieku Kunigui Ignotui Vaiszvilai, Administratoriui Papilēnų bažnyczios, kursai teiksis manę palaidoti kaip galint prasczians ant tos pat bažnyczios kapinyno, daigtus, kuriuos norēs, pats sav pasiliks, o kitus teiksis iszparduot ir varguoliams iszdalįti. Priegtam tas pats JM. Kunįgas Vaiszvila mano geradējas teiksis paimti dar nuo Koleginio Assessoriaus Lauryno Vambuto 1ma stalinį laikrodį, 2ra padēvētą skrandą, 3ia du priegalviu, vieną skurinį, kitą be užvalkalo, abu pukų piltus, 4ta raudoną dryžą pusszilkinę naują kaldrą, 5ta skrynutę su knįgomis, kuri pas tą patį JM. Vambutą yra; tas knįgas teiksis JM Vaiszvila mano geradējas parduoti ir pinįgus pavargēliams iszdalįti, o tas knįgas, kurios yra mano buvusiam kambaryj ant stalo pas tą pat JM. Vambutą su Kojelovicz'io istorija teiksis atiduoti mokįtiniui Telszių mokslainēs — Jurgiui Daukantui, esantį gi pas tą patį JM. Vambutą vuosinį stalelį, suglaudžiamą lovą ir paveikslą szvencziausios Dievo Motinos Asztrių vartų dovanoju JM. panai Aldonai Vambutaitei. Tas pats kunįgas Ignotas Vaiszvila mano Geradējas, pardavęs daigtus ir knįgas teiksis nusiųsti trisdeszimts rublių JM. Rubežiniui teisdariui Ignotui Daukantui Stauriliuose, kursai man pavedē bylą JM. Kapitonienēs Skrzetuskienēs, savo leistruose radau paženklįta, kad privalau nusiųsti trisdeszimtį rublių JM. Skrzetuskienei, taigi JM. Teisdarys maloningai sugrąžįs jai arba jos įpēdiniams tą trisdeszimtį rublių. Antra, Zavadzkio knįginyczia Varniuose suskaitē trisdeszimtį keturis rublius už stacijines knįgas, taigi teiksis

nużemįtai papraszyti JM. Vyskupo Volonczausko, kad teiktųsi užmokēti Zavadzkio knįginyczai tuos trisdeszimtis keturis rublius. Ant galo tas pats JM. Kunįgas Vaiszvila paims mano pereitų metų algą keturiadeszimtis du rubliu už 1861 metus isz Telszių iżdo. Jei JM. Piemuo nenorētų użmokēti knįginyczai, tai meldżiu użmokēti isz tos algos, o už likuczius atlaikysi dienoj sukaktuvių szventas miszias už mano duszią. Po tokiu testamentu mano locna ranka paraszytu Papilēnuose 2 Sausio 1862 metų su prispaudimu mano herbo peczēties savo locna ranka pasiraszau.

(vieta peczēties) Kollegiszkas Assessorius Simanas Daukantas.

użkviesti liudinįkai ir peczēczių prispaudējai.

Bajoras Dominikoviczius Franciszkus Kontautas.

Prie to buvau už liudinįką ir pasiraszau Bajoras Kazimieras Kontautas.

1864 metų 23 dieną Novemberio mnsio. Buvau vakar paszauktas laike sunkios ligos pas a. a. Simaną Daukantą per liudinįką, kurs apveižētas Szv. Sakr. isztarē tuos żodżius:

,,Visą savo pajudinamą turtą palieku ant valios JM. kn. Vaiszvilos. Pagal savo iszgalējimą pavedu ir praszau. Buvau liudinįku jo żodżių dar jam gyvam beesant, ženklan ko patvirtinu savo locnos rankos paraszu

Bajoras J. Cziżewskis."

Kataliogas Simano Daukanto

rankraszczių ir medegos, suraszytas Kiviliuose, Skoudos parapijoje, Telszių paviete, 1891 mete, 31 (19) Gruodžio, kur tie dalykai atsiranda,

M. Dovoinos — Silvestraiczio triusavimu.

1. „Privilegia Jura et immunitates Ducatus Samogetarum jussu venerabilis Capituli Mednicensis ex Pargamenis aut transumptis originalibus conscripta atque ad usum ejusdem venerabilis Capituli anno 1788 comparata" — In folio 225 lapai. Dipliomatų surinkimas pradedant nuo kunįgaikszczio Vytauto.

2. 287 dipliomatų surinkimas lotiniszkoje, lenkiszkoje ir maskoliszkoje kalboje. In folio.

3. Rankrasztis, prasidedantis nuo žodžių: „Praefatio praestringens quodam ex gestis Augustissimi Jurium ipsorum concessoris". In folio 132 pusēs, arba 66 lapai.

4. Dipliomatų surinkimas, apimantis 239 puses ir karalių gromatos. Surēdimo žemaitiszkų miestelių aprobacijos, pradedant nuo 240—500 puslapio su rodykle ant galo, in folio.

5. Dipliomatų surinkimas gudiszkoje (baltrusiszkoje) kalboje ant 208 lapų in folio.

6. Privilegijos ir karalių gromatos lotyniszkoje ir lenkiszkoje kalboje. In folio 240 lapų.

7. Fragmeta Historica ex Bibliotheca Illustris Com: Georgi Plater Marschal Rossein.

Ant antro lapo: „Privilegia Jura et immunitates Ducatus Samogetarum jussu venerabilis Capituli Mednicensis

ex Pargamenis aut transumptis originalibus...... usum ejusdem venerabilis Capituli Anno 1788 conscripta atque comparata". Su Rodykle. Diplomatas lenkiszkoje, gudiszkoje ir lotyniszkoje kalboje 190 lapų in folio.

8. „W litewskiej Metryce Karkowski pisał" in folio 72 lapai, gudiszkoje kalboje.

9. „Antiquitates miasta Rygi". In folio 31 lapas.

10. Diplomatų suraszas lotyniszkoje, gudiszkoje ir lenkiszkoje kalboje ant 195 lapų, in folio.

11. „Rozmaite notaty". Diplomatai trijose kalbose, in folio 385 lapai, in quarto 32 lapai.

12. „Notaty z Metryki Litewskiej Milewskiego, mnie oddane i darowane". 35 lapai in folio su originalais, portrets.

13. Iszraszai isz knįgų. In folio 39 lapai.

14. „Ustawa sejmu wilenskaho kotoryi iž był o Gromnicach leta Božeho tisiacza piot sot i sedmoho Indikta desiataho" 8 lapai in folio.

15. „Ustawa zemli Žomoitskoje na wsiakije povinosti tak skarbu Hospodarskaho jak i Tiwunom należaczyje i na wolnosti". In folio 26 lapai.

16. „Ordinatia na stada Kro. JE Mości panu podskarbiemu Litewskiemu dana". In folio 21 lapas

17. Wypis z ksiąg surogatorskich Xięstwa Žmujdzkiego — 7 lapai in folio-

18. Proposicio Samogitarum. In folio 6 lapai.

19. Rozmaite dokumenta do Litwy polit.. 55 lapai in folio.

20. „Urzędy W. X. Litewskiego po Unij". Ant 33 lapų in folio.

21. Ustawa Eho Korolew. Msti Myta Staraho na komoro Pinskoj i prikomorkach do nee naležaszczich wroku 1591. In folio 8 lapai.*)

22. Rankrasztis, prasidedantis nuo žodžių: „Jan Mikołajewicz Radziwiłowicza Marszałok”.... (dokumentas) in folio 16 lapų.

23. Ufałasomu berezstejskaho Roku 1544. 26 lapai in folio.*)

24. Dyploma miasta wolnego Rzeczypospolitey Birż w powiecie Upickim leżącego — 3 lapai in folio.

25. „Wielmożnemu Mikołajowi Tryznie Podskarbiemu ziemskiemu W. X. Litewskiego kwit z lidzby Seymowey Roku 1639”. 9 lapai in folio.

26. Marguminai (lingvistika, mitologija, istorija, priežodžiai, dokumentai, iszraszai isz knįgų ir t. t. vokiszkoje, lenkiszkoje, lotyniszkoje, lietuviszkoje, prancuziszkoje, ir t. t. kalboje). 130 lapų in folio.

27. Laudum Xięstwa Žmujdzkiego w obozie pod Płotelami dnia 24 Junii anno 1659 — Jan Kazimierz z Božey łaski krol polski etc. etc. etc. 10 lapų in folio.

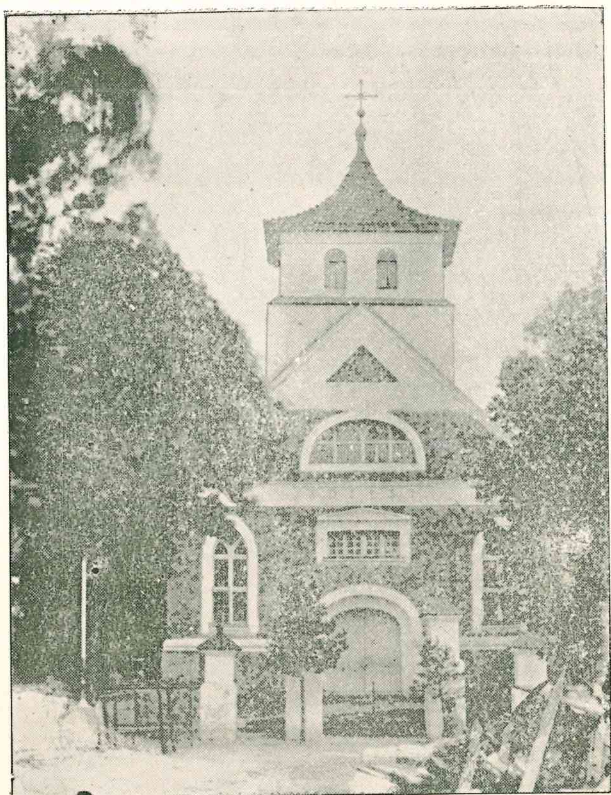
28. „Del Bažnyczios istorjos medega”. 17 lapų in folio. ir „List Apostolski Kasp. Borowskiego Bis. Lucko — Žytomierskiego 1849 r. w Petersburgu”. (Spaudinta).

29. „Kwitatya P. Podskarbiemu z wydatkow Rptey — Zygmunt III”. etc. ant 6 lapų in folio.

30. Otkaz Korola jeho Miłosti na nekotoryje Artykuły Obiwatelem Ziemli Žomoitskoje w kotorych oni sobie kriwdy i naruszenie praw i wolnostei swoich rozumieli i

---

*) Originale raszyta gudiszkom raidēm.

LINKIMU BAŽNYCZIA.

zostawene wo wsem pri starodawnosti 1552 r. 20 Maja. In folio 6 lapai.

31. Iszraszai isz knįgų apie etnografiją ir istoriją. In quarto 28 lapai.

32. Zapis Mat'feja Iwaszkowicza 1558.*) 4 lapai in folio.

33. Dipliomai priderenti Žemaityjei. 28 lapai in folio.

34. „Bone Sphortiae reginae Poloniae. Albertus Gastolt Palatinus Vilnensis Contra ducem Constantinum de Ostrog et contra Radivilones". In folio 16 lapų.

35. Służba bojar czerkaskich, Kanewskich i dr.*) 5 lapai in folio.

36. Uchwała seymu Grodzienskiego r. 1567. In folio 7 lapai.

37. Warunek Obywatelom W. X. Litewskiego procz pospolitego ruszenia nie iezdzie na woinę tylko jako Koronni. 3 lapai in folio.

38. „Fragmenta Historica ex Bibliotheca Comitis Georgii Plater Mareschalei Roseinensis". In folio 13 lapų — „Privilegia Jura Immunitates et Libertates Samogitarum" — Lietuviszkos pavardēs.

39. Fragmenta Historica ex Bibliotheca Comitis Jeorgi Plater P. M. Mareschalii Rosieinensis. 8 in folio lapai.

40. Leta božago narożenia 1565 Mca Dekabria 21 — Otkaz Gospodaria Korolia Eho Msti i w. k. Žigmonta Avgusta i t. d.*) — 12 lapų in folio.

41. „Pod lieta Boż Nar. 1529 indkt 1 miesiaca Jenwaria 25 dien.... Hosp. Korol i W. K. Jeho Miłost Zikhimont i t. d." 2 kopijos po 2 lapu in folio.

---

*) Originale raszyta gudiszkom raidēm.

42. Spis przełożonych Kalwaryi Žmujdzkiej od r. 1824 — 1838. Oraz ważniejszych faktow tego miejsca. — 12 in folio lapų.

43. „Przywilej Lacinski ziednoczenia Władysława Jagielo Krola, Stanow Korennych z Zygmuntem W. X. Litewskim z stany W. X. L. Pieczęci u niego przedtym było 7 a teraz 6 sprawiony we Lwowie de data S. Hegvigis Roku 1432. Stary przywilej". 2 lapai in folio.

44. Visoki diplomai ir medega dēl istorijos ir t. t. — 120 lapų in folio.

45. Lietuviszki prieżodżiai Daukanto suraszyti. Apart to yra dar cze jo ranka suraszyta isz prieżodżių knįgutē.

46. Visokia medega, kuodaugiausei liet. kalboje, keli arkuszai.

47. Notatki do herbarza litewskiego (z Metryki litewskiej) - 1589 (tukstantis penkiszimtai asztuonesdeszimt devini) lapai in folio.

48. Lietuviszkas żodynas pagal żemaitiszkos tarmēs paraszytas su paaiszkinimu nekurių żodżių lotyniszkai nuo A salig Gwiłdos. In folio. (Dabar toji medega pas profesorių Jablonskį, Jelgavoje, Grosse str. 14).

49. Lenkiszkas żodynas nuo pradżios lyg į galo nuo A—Ž, turentis trejose knįgose 1020 lapų in folio, apie 72,632 żodżių. Czia yra per pusę priraszyti lietuviszki żemaitiszkos tarmēs żodżiai.

50. „Pasakas Phredro Iszguldę isz Lotyniszkos kalbos į Žamaitiszką Motiejus Szauklys" — Lapai tikt 26. Ne visas rankrasztis. In folio.

51. Budą senowes Lietuwiu Kalnenu ir Žemajcziu. — In folio 130 lapų.

52. Paveikslai ant raszimo grometų, dakumentų — Aritmetika in folio 44 lapai. Visa.

53. Historya Justina (Rimo cecoriaus isz lotyniszkos kalbos iszguldyta ant lietuviszkos). In folio 202 lapai. Viskas.

54. Pamokslai kaip Gires kirsti sieti ir dijkti diel Alwino Ukinyko paraszia Antanas Dagys metuse 1854 — Jn folio 43 lapai. Ne viskas.

55. Instrukcje del gyrininkistes. In folio 104 lapai. Viskas.

56. Kajminęs Saugtęs arba Palicijos istatymas dieł skarbo walstionų, sauliedinosi Gubernijosi arba sritiesi — In folio 12 lapų. Ne viskas.

57. Pasakojimas apej Weikalus Letuwių tautos senowe kuri trumpaj aprasza Jonas Ejnaras metuse 1850.

Non est generasorum hominum res — alienas quaerere, et pati suas per ignaviam amitti. Dyonisius Halicarnasem hist. L. V.

Tur apie 288 arkuszus arba 576 lapus in folio.

58. „Małdas Kataliku pagal Bažniczios S. Rimo iszraszytas metuose 1842". — Tur in folio 123 lapus arba 246 puses. Cenzurawotai 11 Julia 1847 goda w Wilnie.

59. Pagal literų suraszas. Dideli knįga. Index.

Daukanto korespondentai.

K. Moigio*) laiszkai.

Kovo 5 d. — Oventai 1845 m

Guodojamas Drauge Olgerde Geradējau!

Użgavai savo malonum laiszku kaip maiszą vysznių tai ir neatsiginsi nuo korespondencijų, kad tiktai nenusibostų — o galtav ir su nauda kitose aplinkybēse — siųsime. — Jeigu tiek paszvenczia Dauggalingas Daukantas: nesulygintinai esmi dēkingu už tokį użsitikējimą — kadangi nežinomas, attolintas — musų dvasias vienyji. Po teisybei, ta kliasa, budama pamatu ir użsilaikymu, użsiēmimu ir darbu visuomenēs, negalējo iki szioliai turēti geradējingos pagelbos dēl użlaikymo brangių tautystēs liekanų, — iszgvildyjimo pajiegų ir pobudžių iszlavinimo — kadangi prigimimas visame kame neatskyrē ir nenuskriaudē žmogaus prerogatyvų — viena kibirksztēlē tesiancziosios atminties isz burnos į ausis kaip tik bleskena be pridējimo, suvienyjimo ir iszlavinimo; asz-gi nuo seniai perimtas pasigailējimu — isz prieżasties pripażinimo jiems Kamo gentkartēs (pakalenijos) ir taip ilgos bausmēs, negalējau ir neturējau progos parodyti tas jų nelaimes.

---

*) Kazimieras Moigis buvo vienas isz tų nedaugelio prakilnesniųjų lietuvių, kurie laikuose S. Daukanto, prie abelno visų pasinėrimo lenkystėj, stojo už lietuviszką tautą ir kalbą. Turėjo jisai dvarą Zaviesziszkius, Vilkmergės paviete, ir buvo plenipotentų ant Tadeuszo Pamarnauckio dvarų: Ovantų, Savicziunų ir Avižienų. Jaunystėje susiraszinějo su S. Daukantu, prisiuntinėjo jam surinktas nuo žmonių dainas ir tt. Tuos jo laiszkus czionais talpiname.

Rinksiu, lavįsiu ir gaivįsiu dvasią ir tusztumus dapildysiu ant kiek pavelys užsiēmimai;.... o jeigu bus Jo mylistos Dumcziaus mylista, teiksis palikti ainiams paminējimą mano darbų tame rankiuje. To praszo Tavo tiktras draugas pagal užvadinimą. K a z i s M o y g i s a s

Bus ir prozoj ir eilēse multum. —

Giesmē priesz Miszias szventas.

Pulkim ant kelių visi krikszczionys,

Trokszdami, Jēzau, Tavo malonēs! ir t. t.

(Toliaus netalpiname, nes visi lietuviai žino tą giesmę ant atminties. Red.)

D A I N A

Cnatlyvo (doraus R.) žmogaus, pirmiaus iszducta lietuviszkai, o paskui ton naton (gaidon R.) iszguldē ant lenkiszko liežiuvio tais žodžiais: ,,Chlopak cny ja, chlopak w polu wesoł orze"!......

Esmi sav bernelis, szarpus kožnam darbe,
Vis man pagal norą klojas, Dieve buk Tav' garbē (bis.*)

Atbuvau baudžiavą, kiek uždējo ponas,
Mieli dabar man urēdas ir kunįgs klebonas. — (bis)

Donę užmokējau, nors su didžia bēda,
Nebijau dabar jau Pono savo, nei urēdo. —

Turiu jungą jauczių, tris žirgus įszertus
Ir namelius neskolingus, dēl visų atvertus. —

Turiu tris sunelius, tris skaisczias dukreles,
Kas tik anas gaus regēti, tarys, jog panelēs. —

---

*) Antra eilutē giedasi po du kartu.

Prie tai mano laiksvei (laimei R.), kad ir pati szczyra;
  Visi turtai ir karunos, dēl man' niekais yra. —
Kas ponams po žvaigždēm, kad pati apgauna?
  Vargų mano nemainycziau ant jų didžių naudų. —
Nors mažas prudelis, bēg' vandenio miera,
  Tankiai, kur yr' didi turtai, tikros laiksvēs nēra. —
Asz visados linksmas: ar ariu, ar sēju,
  Praszau (Tavę) Dieve buk visados mano geradēju.,

Finis.

Priežodis.

,,Katras gaspadorius nepriżiuri, tas nieko neturi".

DAINA

apie gegužēlę.

Gegulēle, ko kukuoji
  Sēdēdama augsztam medij?
Ar bēdas savo rokuoji?
  Ko taip smutnai labai giedi?
  Ko taip smutnai labai giedi?

Dirvos tavo jau užartos,
  Duonos nei druskos neperki,
Pievos visuomet nupjautos,
  Ko-gi taipo gailiai verki? (bis).

Nors nesēji, o nē pjauni,
  O nē sunkiai procevoji,
Vienok valgyt visur gauni,
  Kur tik sparneliu užmoji. (bis).

Visa skaisti, visa graži,
Brangus tavo aprēdymas,
Žydi padabniai ant rožēs,
Nes aprēdē pats gimimas. (bis).

Szviesiai Dauggalis Pone Geradejau!

Užtēmijęs dieną meilingos Tamistos korespondencijos 6— 8 mēn. užženklįtą, imu plunksną ir apimtas gēdos ir nedrąsos, prieinu prie dabartinio papieszimo, tuom tik savę ramįdamas, kad Dauggalingas Dumczius, žinodamas mano padējimą, ir kada jau daneszіu apie nesitikētus atsitikimus — paprastu gerumu teiksis atleisti mano neatbolnumą. Nes apart tarnystēs priderysczių, prie taip pas mus bausmingo pavasario: pradedant nuo szienpjutēs mano pavaldinēj net iki valymui vasarojo, visus žmones turējau serganczius, darbus (skarbinius) ir žmonių turējau su samdinįkais atlikti — ir isz szimto ir keliolikos duszių per smertį nuo Naujų metų nustojau 14 duszių. — Apart ukinįkų ir ukinįkių, numirē sodietē, nekalta, kaip lelija, skaisti, lyg rožē 21 m. Stebētinos atminties Kristutē mokējo nesuskaitomas daugybes giesmių ir dainų, o balsą parinktą — ir ta puolē po smugiu nemilaszirdingos smerties. Bet prie tų visų nuliudimų, Dievas mums dovanojo dar dukterį, bet po 7 nedēlių linksmybēs ir tos netekome; tas tai ypacz sudrumstē mano ramumą ir užēmē daug laiko — drąsiai galēcziau paantrįti „naktis Jungo"; bet ką daryti? Galybē tvirto tikējimo — „Dievas davē, Dievas atēmē", — duszios stiprybe sudrutino mano pajiegas ir prieg tam pusiau sumažinau savo nuliudimus suvējęs į sutikimą su lygiai verta ypata Pasiskiene. Neabejoju gauti dovanojimą ir

paliuosavimą nuo papeikimo už neatbolnumą. Dabar prieinu prie mielo laiko praleidimo — skubinu daneszti, kad sziomis dienomis gausiu prižadētą dainą apie ,,Žaltį", taippat priesz rugpjutę — ,,Keno rugeliai kalne karsza", apie ,,Vandeninį dievaitį" ir daug kitokių, nes macziau ir girdējau užbaigiamas.

Kas link nusiųsto ,,Rugio Žiedelio", — tik ta nepilnybē, kad po kiekvienai eilei choras paantrina ,,cziuta cziutelē", o užbaigimas ant ,.nuometēlių", tai yra ant iszsirinkimo arba permainymo luomos. Klausinējau pas daugēlį; sako, kad tuomi užbaigia, o kada pailgina, tai iszjuokimu anytos ir szeszuro (arba ,,Szeszuras neperkalbētas ir anyta neiszmanyta") ir to Tamistai užteks.

Taippat apie S o d i e t ą (Sielanką) X. Drazdaucko (Linksma diena, linksma ana....), jos choro (Olia ca, olia lia) permainyti nerodycziau, 1.) nes yra tai autentiszka mislis žinomo poeto, 2.) vartoja tuos žodžius visose dramatiszkose ir linksmose dainose,.... o (oja ja!) tiktai liudnuose atsitikimuose ir elegiszkose giesmēse. — Dovanok, kad taip drąsiai aiszkinu, kadangi Tamysta myli teisybę, ant galo persitikrinimą palieku Tamistai ant valios. — Isztarmē ,,trukai", tur pas juos du reiszkimus. 1. užsižaidei, užtrukai,.... 2. pertraukei, patrukai — o czia mislis į Petruką, yra, ką ,,nepatrukai bēgiodamas ir vaikydamas kaimenes ir gyvulius per iszdykumą". — Naudijimas kopijose litarų h ir f, o podraug perkreipimas linksniavimų ir (czasowania)..... paeina isz nežinojimo ir nemokējimo gramatikos, o tas klaidas teikis meilingai ir drąsiai isztaisyti.

Pavelįta drąsa gundo manę praszyti, jei tuo neužgaucziau

veikalą P. Rezos. Už augsztą atmintį p. Geradējo palaikysiu, kadangi pas mumis sunku tai gauti. Taigi praszau atsiųsti kataliogą, kokias dainas jau nusiuncziau, idant tokiu budu paantrinimais negaiszycziau laiko ir paczto, ir Tamystai nenusibostų, nes pameczіau suraszą, o dar turiu gerą kruvą.

GIESME

Siratos.

Oi dienos mano klapatų!
Kur asz pasidēsiu be turtų?
Kur asz tik nuveisiu,
Vis bēdas atrasiu —
Dēl savęs.

Kartus tam labai yr' svietas,
Kurs neturi pevnos czia vietos.
Reikia jam plaukįti,
Vējeliai vaikįti
Po svietą.

Blogas jam tankiai paszaras,
Didžiausi pietus — aszaros;
Po galva kumsztelē,
Visas bankietēlis —
Ok bēdos!

Nēra jam czēso vaitoti,
Liga suspaustam gulēti:
Atējo adyna,
Gaspadorius budina:
Eik, nedribsok!

Nors szirdelē jo plyszta,
Nuo sunkių ligų jau mirszta,
Vienokis bankietas:
Eik, szelmi, isz vietos,
Nedribsok!

Girdžiu asz kitus, kaip sako:
,,Sunelis mano atkako,
Eik, berne, tu vienok,
Žirgelį nubalnok —
Vesk stonion.

Kodēl tu, moczia, nes'rupini,
Klok patalēlį pukinį!
Sunelį guldykit,
Duris uždarykit,
Tesylsis".

Asz vienas biednas nedalioj,
Sunkioj pražuvęs nevalioj,
Nieks nieko nejauczia,
Kad ir smertį gauczia.
Ok bēdos!

Eisiu jau asz ant kapelių,
Budįti savo tēvelių —
Szauksiuos motinēlēs
Balsu gegužēlēs —
Ar n'iszgirs. —

Ant kapo mano tēvelio
Užaugo žalia žolelē,

Kapą motinēlēs
Užgriuvo sziekszteles —
Neiszgirs.

Ak, Dieve mano mieliausias,
Tēve dangiszkas brangiausias!
Asz Tavęs szaukiuosi
Visuose varguose
Priglausk manę! Finis.

Palszis-vagis bažnyczių-bambizas.

Numirē Palszis — nujojo,
Kur po bažnyczias lakiojo.
Duok, Dieve, pakajų,
Sziokį tokį rojų —
Tam Palsziui.

Žino tai langai ir kertēs,
Kurioms lakiojo jo czvertys;
Kaip sidabrą neszē
Ir szventuosius peszē
Tas Palszis.

Numirē Palszis — negyvas,
Bet kaip jis mirē, tai dyvas:
Kas buvo, tai buvo,
Bambizas pražuvo
Ant amžių.

Jau dabar Palszis po sudo,
Kad jo nekaria, tai cudas,

Netaip didis cudas,
Kaip ledakas budas
Vagystēs.

Bēgkit bambizai ant grabo,
Apverkit Palszį nelabą,
Szaukdami virksznokit,
Rankomis pluksznokit,
O vai mir. Finis.

Dar jieszkau dainos ,,Szienpjuvių", prasidedanczios nuo:

,,Valiai, valiai, valis valiavo,
Paczios negavo".

Turiu kelis punktus, bet neviskas — yra tai sena ir tautiszka daina.

Sziuomi kart trumpai užbaigdamas savo korespondenciją, siunczių užtikrinimą didelēs guodonēs, su kokia pasilieku szviesiai Dauggalio pono Geradējo —

1845 m. tikriausiu tarnu
X—20 d. ukinįkas Moygis.
isz kelionēs Aukmergen.

* *
*

Szviesiai dauggalis Pone Geradējau!

Kas man pasisekē surinkti į pēdelį, tai viską iszsiunczių; kur tarpu smilgų, dirsių ir kukalių galima rasti varpą gero javo — tai persiliudyjimas Ypatos szviesiai Dauggalio Pono Geradējo — be sunkumo pataikys atskirti. Gerybes užczēdinęs ant atminties, kas nenaudingo kad ir ant sudeginimo apverstum, tai anaiptol manęs nenuliudįs, kadangi pirmą iszpil-

džiau kaipo ukinįkas dēl užaugimo pasēlio, o antrą Tamsta pagal savo norą tegul apverczia.

Atsiųsta nuo kunįgo, kurs dagavo isz atminties žilo senelio varpinįko:

1. Regiu Žubrį augantį — Žubrį lizdą neszantį,
Regiu Žubraitį augantį — Žubrelį lizdą neszantį;
Regiu brolį augantį — brolelį berą žirgą szeriantį;
Regiu sesę auganczią, sesę kraiczius kraujanczią,
Regiu sesutę auganczią, sesutę kraitelį kraujanczią.

* * *

2. Kaip asz augau pas matutę, darbelio nedirbau,
Asz turējau sav darželį, vienu klevu tvertą.
Nepririnkau tam darželij kokią seklą sēti.
Sējau rutą, sējau rožes, sējau lelijēles,
Sējau savo jaunas dienas, kaip darže žoleles.
Laisczlau rutas, laisczlau rožes, laisczlau lelijēles,
Laisczlau mano jaunas dienas, kaip darže žoleles.
Augo rutos, augo rožēs, augo lelijēlēs,
Augo mano jaunos dienos, kaip žalios žolelēs!
Vyto rutos, vyto rožēs, vyto lelijēlēs,
Ir pavyto mano jaunos dienos, kaip darže žolelēs;
,,Nesirupįk mergužēle velēti žlugtelį—
,,Nuvelēsi marszkinelius ant savo petelių.
,,Nesirupįk mergužēle vyniot abrusēlių,
,,Nusiszluostysi aszarēles balta rankovēle.

* * *

3. Kur szile miszkelij — žalioj girelēj,
Guli bernelis sukapotas — po liepele pakavotas.

Ateina tēvutis, ateina senutis,
Atnesza szarvą, kepurėlę, atnesza mielą žodelį:
,,Kelkis vaikeli, kelkis suneli,
,,Užsivożk kepurēlę, priimp aszarēlę".
,,Negaliu tēvuti, negaliu senuti,
,,Szonas mano perdurtas, szirdis mano perskrosta."

Ateina matutē, ateina senutē,
Atnesza marszkinēlius, atnesza aszarēles.
,,Kelkis vaikeli, kelkis suneli!
,,Priimk marszkinēlius, priimk aszarēles".
,,Asz negaliu matute, asz negaliu senute,
,,Szonas mano perdurtas, szirdis mano perskrosta".

Ateina broliukas, ateina raicziukas,
Atveda bērą żirgelį, nesza mielą żodelį.
,,Kelkis broliukai, kelkis raicziukai,
,,Sēsk ant bēro żirgelio, klausyk brolio žodelio".
,,Negaliu broleli, negalıu raiteli,
,,Szonas mano perdurtas, szirdis mano perskrosta".

Ateina sesutē, ateina jaunutē,
Atnesza rutų vainikelį, mielą żodelį.
,,Kelkis broleli, kelkis raiteli!
,,Priimk vainikēlį, priimk aszarēles".
,,Negaliu sesute, negaliu jaunute,
,,Szonas perdurtas, szirdis mano perskrosta".

,,Kiek aszarų iszraudojot — żodelių dovanojot,
,,Laszų kraujo isztiszko — lapelių ant miszko;
,,Tiek szimtelių — užgims raitelių".

4. Linksmesnē.

(Prima su antru — solo.)

Sesut tavę nutrotys'me,
Rytoj marczia pavadįs'me,
Nubals tav skaistus veidelis,
Nukris nuo galvos kvietkelis.

(Koras su griausmingu szokiu.)

Nesibijok sesute, geriausias bernelis,
Taip jis žydi, kaip ant lauko kvietkelis.
Dēlto tu jei linksma busi, dēl to ulevosi,
Tiktai ant galvos savo nuometą nesziosi.

(Solo.)

Neb'nesziosi kaspinįko,
Neb'pinsi sav vainiko,
Negulēsi tam svirnelij,
Užmirszi rutų darželį.

(Koras.)

Vieverselis ant akmenio, o gulbē prie upēs,
Ir pauksztelis linksmai gieda, krumuos atsitupęs.
Taip mergaitei nutekējus bus liksma už vyro,
Bil jų butų padabna szirdis visad szczyra.

(Solo.)

Paliks czia tavo motina,
Kuri tavę užaugino,
Neskinsi žalių rutelių,
Nereiks dieverių szubelių.

(Koras garsiau.)

Vis baigiasi ant rudenio ir kvietkelē vysta,
Kurs neklausia žmonių rodos, tas visada klysta;

Jau tav reikia atsiskirti — ir tu pati žinai,
Su Diev! sakyk savo tēvui ir mielai motinai.

* *
*

Paszkus – Paszkevis Dyonizijus — į J. O. kun. Giedraitį, Žemaitijos vyskupą, isz priežasties palaiminimo szliubo Szviesiai Dauggalio Kociell'o su Pilsudzkiute. Gavau nuo vyskupo tikro brolio J. O. kun. Igno — Mikolo Giedraiczio:

Mieliausias Kunįgaikszti Vyskupe Žemaiczių!

Jog Tu esi papykęs ant musų mergaiczių,
Kuom ji tav nusidējo, Katrē Pilsudzkaiczių,
Kad vietoj žmogaus, už vyrą, — davei Katilaiczią?
Tokia daili mergelē, niekados niebiegta (nietknięta) —
Rasi tamsioj kamaroj variu prislēgtą;
Sutverta gimdyt žmones: gimdys Katilaiczius,
Atsakysi Tu priesz Vieszpatį tinaiczius. Finis.

Pakol dagausiu daugiaus, parsiųsdamas turiu už smagumą parodyti didelę guodonę, su kokia esmi

Szviesiai Dauggalio Pono
Geradējo

1846 m. Žemiausias tarnas, ukinįkas
Vasario 11 d. Moygis.
Zavieszyszkiai.

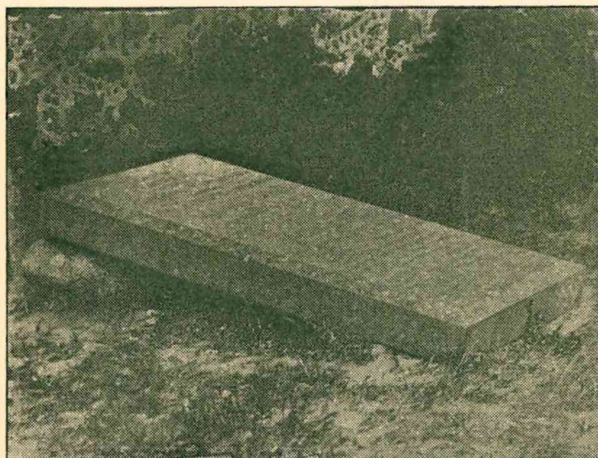
* *
*

Guodotinas Pone Simanai
Geradējau!

Sztai iszpildau Tavo norą — ir apleisdamas užsitarnautą titulą, raszau iszreiszkimus tik draugiszkai szirdžiai tinkanczius. Siunczių padēką už prisiuntimą trijų knįgų, pilnų

APAULE, Daukanto atrastas istoriszkas kalnas.

S. DAUKANTO MOTINOS KAPAS.

darbo ir užsiēmimo, ypacz dvi naujesnēses; skaitau, po teisybei, kaip miesto „bakuliarnįkas", bet suprantu kaip geras literatas; jaucziu patraukimą, kokį harmonijiszkas giedojimas mokįcziausiojo gal suteikt ypatai tam tikrai atsidavusiai. Apart manęs, daugumas mylētojų praszo tų dviejų knįgų ir ant tolesnēs prenumeratos — nors po 10 ekzempliorių kiekvieno tomo už nedidelę prekę — ir jeigu galima atsiųsti, kad tik už transportą nepadaugįti prekēs — o pinįgai pacztu tuoj butų atsiųsti. Pnegtam turiu daneszti, kad prisiųstos dainos yra žodis į žodį iszraszytos, ar isz rankraszczio autoriaus, arba-gi isz dainų, užmirsztų jau — o permaina iszsireiszkimų — tai sunaudojimas provincijonaliszkumo — Žemaitijos ir Lietuvos — bet reiszkimu nesiskirianczios. Asz ant toliaus užlaikysiu autentiszkumą, kas sykis daugiaus dagaudamas, gal dar geresnių.... Pirmiaus nusiųstos eilēs apie „Pilsudskių Vestuves", užvadįta darbu Paszkeviczaus, bet jos yra isz tikro paraszytos Jono Kobeckio, Telszių tiesdario, ant jų atsakē Dyonizijuszas Paszkeviczius, kurią paduodu:

P a s j o m y l i s t ą A n d r i ų K o b e s k į.

Kursai paczios nevedē, jos žiedo neskynęs.
Ar dreb' anos szakelēs? Tas da netur žinios.
Ans vieną mergą plēszia, o kitą įkanda,
Ir tiktai kaipo kurmis pasislēpęs lando.
Bet žinau, jog jaunikystēj neramu gyventi,
Vieną kart plauką žylantį ir kad praded' senti.
Asz jau pradējau žilti, tar' jau barzda pražilo,
Tavij' szaknys nusviro, manij' atsikēlē.
Brolau! jei mano kalbos nelaikai už tiesą,
Tai kaip paczią parvesi — naształ apturēsi.

Dyonizy Paszkewicz.

Ant katedratiszkos bažnyczios Varniuos paszventįtos 1801 metuos.

Kur Perkuną Olgerdas ir Keistut's garbino,
Kur ugnis negesįtas vestalkos degino,
Kur apieras kruvinas per budą nedorų,
Ten macziau, tikrą Dievą garbina altoriuj!

Macziau kaip vyskups su daugel kunįgų
Paszventino bažnyczią skaitant szventą knįgą,
O giminēs krikszczionių meld' be perstojjmo,
Mokįtinių Minervos klauso įsakymų.

Senų amžių beprotį ženklą tamsios minios,
Sutrupusį, iszverstą, sprandą tur primynęs.
Nēra naminēs klaidos — prapuolē amžinai;
Vieszpatie visogalis! Tu valdai ir žinai.

Sugriuvime giminių, varge mąstis buvo,
Kad priesz tiesą pramonēj suvisu pražuvo,
Paslēpta baimē suims, galiu pasakyti,
Dieve, Tēve! isztarimus negaliu matyti.

Tavo namuos, Vieszpatie, kiekviens atējunas,
Duos garbę — puls ant kelių, nusilenks karunos.
Czia kareivis szarvuotas neprietelių ženklus
Kabįs ir pagarbįs ir Dievą ir ginklus. —

Tu, szviesus keliautojau, jei toj vietoj busi
Ir jei priesz tą bažnyczią kada atsistosi,
Per iszmintį sakysi „Lietuvai nēr gēda
Savo ženklą statyti prie grekų Peledų".

Nuo szlovēs tikrai žino tą, mokįti vyrai,
Kas ant Peitvēs pražuvo, tas ant sziaurēs yra,
Rim's — Effes — Praxyteles — Rafols — ir Bernini,
Teisiai sakē, jog Vilniuj stebuklai amžini. Finis.

P i l i s a p r a s z y t a n e r e g i a n c z i o P r a n c i s z k o S z a c h i n o.

Kur Tebai? Babilonas? nēra! jau pražuvo!
Visas pasaulis jiemis stebuklingas buvo,
Palmiras sutrupįtas, vos ženklas matyti,
Arabų nemirtinumą žadējo laikyti.

Tarp gulyklų klajodams, atējuns isz tolo
Klausē: „Kame? kur dingo, regēt pati uola,
Senų amžių gailēsis, szirdis bus suspausta.
Ant kapų jusų verkiu, dien ir naktį raustu".

Tie amžiai dantį griežsz ant amžių senoviszkų,
Veltuo gražių rēdyklų, prapuolusių jieszko,
Nēr ženklo miestų didžių, javus tenai sēja,
Laikas anuos sugriovē, trupinius nesz' vējai.

Ir tu! nēlaimes junti, griaun*) isz visų szonų,
Sena Pile! Gintuve! Namai Jagelonų!
Namai Meytos! kuriuos asz macziau tikrai gerai.
Prapuolē! jau suvisu tobulybēs nēra.

Tu mums visad minējei, kiekvieną valandą,
Kaip tą kartą kalavyjos kirto Scytų sprandą,
Kaipo drąsus kryžiokas anuos pergalējo,
Kaip Prut's, Tyras, Dunoj's, jų tautas devēja.

---

*) Sugriuvus 1794 m.

Czion Raguva, pakajus sugrįžo isz karēs
Didi vyrai, kareiviai, kur buvo už marios:
Czion žemaitis, lietuvis draugystēj buvoja,
Drauge giesmes pergalēs garsingai giedojo.

Dabar, kad butis tavo su lenkais lygįta,
Lygiai tu ir tēvystē tavo sutrupįta!
Kad ant laksztų pasaulēs nēr lenkų, nēr tavęs,
Kas tur taip kietą szirdį, kad but nedusavęs?

Gal szale tavęs N ē r i s upes vadintoja,
Atves czionai pas tavę meilų keliautoją,
Kur tu dabar stovejei, galēs jis ilsētis, —
Dusaus! o gal ir bažnyczią toj vietoj uždēti.

Tą vietą! tos Tēvystēs — atmink sunus gerus!
Bet užmirszk tuos privylus — iszgamas nedorus,
Kad pikt'darystes matant nepabēgtum
Ir amžinai tos musų žemēs neprakeiktum. Galas.

G r a ž i n a t a. I s z p o K a v a r s k o (gieda mergos).

P. M o y g i s a.

Stovi žirgelis kieme pabalnotas,
Su musztukēliu nauju įžebotas;
Eina brolelis, gražioj mandierēlēj
Ir bližga szoblelē prie jo szonelio. —

Reikia man iszjoti ant vainelēs.
Ant žirgo sēdau, pakrypo balnelis,
Pro vartus jojau, kepurę pokēliau,
Tēvui ir motinai „Su Diev” pasakiau.

Žirgelis nus'prunksztē jojant keleliu,
Ai, mano Dieve! laukiu ant vainelēs,
Kaip asz nujojau, kur Pilių kalnelis*)
Verkē tēvelis ir jaunas brolelis:
Manęs jauno gailējos.

Kaip asz nujojau uż Nemunēlio,
Verkē panelē, balta lelijēlē,
Verkē matutē ir jauna sesutē
Manę jauną su aszarom's iszleisdami,
Manęs żēlavodami.

Iszeik tu panele ant vieszkēlio,
Atsistok po liepele ant kalnelio,**)
Laukk mano žirgelio atbēganczio.
Atbēgk żirgeli ant manęs laukianczios,
Szi raudosiu per metelius.

Saulelē tekējo, kaip užmuszē —
Toj saulelē sēdo, kaip jį kavojo.
Naujas grabelis — tai mano dvarelis,
Gili duobē — mano namai amżini,
Strielbelē — mano tikra prietelkēlē,
Szone kalipkēlē — tai patiekēlē,
Skaisti szoblaitē — mano seseraitē,
Broleliai mano — szitie pisztalietai,
O barabonas — tai randytojas.

Finis.

---

*) Kalnas Vilniuj.

**) Kauno kalnelis.

Tenai-gi gieda. Graži labai gaida.

Ei, matute, matute!.... (arba: Tēvykszti)
Parduok bērą žirgelį!
Ei parduok žirgelį,
Pirkk kietrias triubeles.

Ei leisk sunelį vaiskelin —
Duok szoblelę rankelēn.
Ei duok szoblelę rankelēn
Muszt neprietelių. —

Pro vartelius jodamas,
Viena triuba triubysiu,
Ei viena triuba triubysiu,
Giesmelę giedosiu.

Antra triuba triubysiu
,,Su Diev" pasakydams,
Ei, ,,su Diev" pasakydamas,
Jumis žegnodamas. —

Treczia triuba triubysiu
Vaiskan įstodamas,
Ei vaiskan įstodamas,
Kareivius sveikįdamas — (ža unierius).

Ketvirta triubysiu
Vyresniuoju budams,
Ei, vyresniuoju budamas,
Ženklus rodydamas.

Ei, matute, matute,
Sopa mano kojeles,

Ei, sopa mano kojeles
Nuo tankių żingsnelių.

Ei, matute, matute!
Trokszta mano szirdelē,
Trokszta mano szirdelē
Nuo karszcziausios ugnelēs.

Ei, matute, matute!
Sopa mano galvelę,
Ei, sopa mano galvelę
Nuo didżių mislelių.

Ei, matute, matute!
Sopa mano akeles,
Ei, sopa mano akeles
Nuo smarkiųjų dumelių.

Ei, matute, matute!
Sopa mano petelius,
Ei, sopa mano peteliai
Nuo sunkių strielbelių.

Finis.

Nuo tų mergaiczių.

Visi brolukai vaiskan iszjojo!
Tik mano vieno nēra kam joti!
Tēvelis senas, brolukas jaunas,
Badai man pacziam reiks iszjoti.

Turi brolukas tris sesutēles —
Kaip darže żydi trys lelijēlēs,
Eis'ma sesutēs brolio iszleisti,
Brolį iszleisti — żirgą balnoti.

Viena raudosme, kita balnosme,
Treczia sesutē vartus kilnosme.
Jok, brolukai, jok, raicziukai,
Bēgk.... neprivysi raitų pulkelį.

Uż varsnelių pulką privysiu,
Numano szirdis, jog nesugrįžsziu. —
Laukiau metelius, laukiau antruosius,
Asz nesulaukiau savo broluko.

Atbēga žirgas — atprunksztuoja,
Aukso kilpelēs szalij biižgiuoja.
Tu, žirgužēli, tu juodbērēli,
Kur tu palikai mano brolelį?

Per tris upeles plaukte perplaukiau,
Per Dunojēlį ir pasinēriau,
Kur plaukte plaukiau — ir iszplaukiau,
Kur nerte nēriau — ir pasinēriau. Finis.

Isz tos vietos: „Priesz pjovimą rugių".

Keno tie kvieteliai kalne karsza,
Ritto! ritto! raselē krito.
Tēvelio (ar panulio) kvieteliai kalne karsza,
Ritto! Ritto! raselē krito.
Einame seselēs — nupjauname,
Ritto! Ritto! raselē krito.
Einame brolukai — suriszime, Ritto! Ritto! etc.
Einame seselēs — suneszime, Ritto! Ritto etc.
Einame brolukai — sustatome, Rittto! Ritto etc.
Einame dvi seselēs — sukrauname, Ritto! etc.

Einame — žirgelį pakinkysime, Ritto. etc.
Einame dvi — namulių parvežame. Ritto etc!
Einame dvi seselės — iszverczame. Ritto! etc.
Eime dvi — preslelin sukrauname. Ritto! etc.
Eime dvi — jaujon sustatome. Ritto! etc.
Einame visi klojiman — iszkuliame. Ritto! etc.
Eime du brolukai — iszvētome. Ritto! etc.
Einame svirnelin suneszame. Ritto! etc.
Einame, brolukai, — aruodan supilame. Ritto! etc.

Finis.

Isz tos vietos po bankietui.

Kinkykit, sveteliai, žirgelius,
Metas namulio kopti,
Vēlįtis — nesivēlįkit,
Bus jums tamsi naktelē.

Pamylējau sziandien,
Pamylējau vakar,
Bucz' ilgiaus mylējęs,
Kad baczka tylējus.

Kaip asz einu per kiemelį,
Kas kamaroj baras,
Baczkytēlē uzbonēlį
Apsivertus plaka.

Kaip mes Dievui atsakysim,
Ažu tą priczinią!
Kad baczkelē su uzbonu
Pliki — be cziuprynų.

Czierkelē butelēlį
Aps'kabinus praszo,
Anas ginas nebeturįs
A-nē vieno laszo.

Atsiminęs butelēlis
Czierką rykszte plaka,
Iszviliojei tu isz manęs
Paskutinį szlaką. —

Tas girinis kubilēlis
Szalij pecziaus dreba,
Kai užgulēs tas svietelis,
Bus ir man nelaba.

Asz pažįstu gaspadorių,
Kad sveczių nemyli,
Susipraszęs sveczius
Szalij pecziaus tyli.

Asz pažįstu gaspadinę,
Kad labai nevydi,
Atsikēlus anksti rytą
Karcziamon palydi.

Važiuokim. Finis.

Perpraszau už pavēlinimą, nes kontraktas, Szventjoniszkas jomarkas, seimeliai ir ankstybas pavasaris, ką mus suramino.... czia szaltis, duok žmonēm duonos, sēklą, arklius, jauczius, namus etc. Czia szaltis viską naikina, mus baimē apima — vietomis ligos — ir led kvēpuoju po atmainai ir aprokavimo administracijos; kaip valandelę sugriebiau, dasiga-

vau ant gerų magaryczių -- czia priējo -- tik Szventajoniszkių negaliu pagauti. — Dabar skaitysiu pamylētą veikalą — ir geriaus pats suprasiu -- nusiųsiu, nusiųsiu.

Servus et verus Amicus. --

1846 m. Casimirus.

Geg. 6 d. Ponui Olgerdui 100,000,000,001 butukų.

* *
*

Szviesiai Dauggalis Pone Geradējau!

Nuo seniai neraszęs — užtiesą galējau užsitarnauti ant nenaudēlio vardo. Dēl iszsiteisinimo turiu už reikalą daneszti apie darbavimąsį: paskyrē mus dēl pristatymo kelių egzemplorių Inventarų, dabar statistiszkų žinių — o prie neparangios administracijos, reikēje perkratyti atydžiai apraszytą liaudį ir už pelnus — (nežinant siekio) su pranaszavimu — sustatyti visas smulkmenas, to daigto lyczianczias — kad neapsunkįt sąžinēs — neapgaut užsitikējimo — nepadaryti skriaudos intratuose arba locninįko savastij; prie to dar pildymas plenipotento priderysczių -- kaip ir atlikimas szeimynos reikalavimų — tos tai užties buvo priežastys užsitraukimo nenaudēlio vardo. — Dabar siųsdamas už tautiszką veikalelį pinįgus daneszu, jog surinkau kelias senobynias žinias apie ,,Pilias, Taura-Pilias, Serenas ir isz apysakų mitholiogiszkas eilutes, kurias peržiurējus, bus mano užduoczia dastatyti. Taippat daneszu, jog po Kaunu prie įtakos Vilijos — Nērio į Nemuną — yra surengta uždējimas puikių sodų, kur priesz szimtmetį buvo stabmeldiszki gojai ir szventįti medžiai — o dabar siunczių parankiu:

D a i n a.

Isz to pulko gaspadinių
Leisim vieną ant kiauszinių,
Visztų dēl visztelių,
Visztų dēl visztelių.

Ko norējo, tai sulaukē,
Viszta vaikus valgyt szaukē —
Kruopų ir mieželių — (bis).

Klapat, klapat, liku — liku,
Reikia lesįt nuo Velykų
Per vasar' nekartą — (bis).

Daug gaidžiukų ir visztyczių —
Pribjaurino pilną grinczią
Ir visus pasuolius (bis).

Gaspadorius jau nekenczia,
Szimtą kartų peklon siuncza
Su jų lesintoja — (bis).

Nabagē pecziun berdama
Ir viszcziukams papildama,
Kad visi užspringtų (bis).

Netik anie neužspringo,
Kuogreicziausiai snukiais rinko
Grudelius papiltus (bis).

Atvažiavo kunįgēlis,
Valgo pietus ir visztelius,
Keptus ir iszvirtus (bis).

Ir urēdas ne taip pjauna,

Kad paklano gaidį gauna,
Ne taip rodas spirti (bis).

Trumpai sakant, tai gastinczius
Daktarui, ponui ir lesvincziui,
Vanagams Dievo (bis).

O tai galas paskutinis,
Numaldįt vaikus kiausziniais,
Vaikelius verkianczius (bis).

Visztelē kiauszinį dējo,
Gaspadoriui patikējo
Pagiriem serganczíam (bis).

Gaspadorius jau pažinęs,
Kad visztos geras kiauszinis,
Burczyti nustojo (bis).

Ale nuo to gaspadorius,
Dēkavojo gaspadinei
Už lesinimą (bis).

Finis.

U b a g ų b a n k i e t a s.

Daugel buva tokių dienų, kad ubagai ulevoja,
Kad arielką su czierkele lygiai dugno kloja.

O jus paczios, musų bobos,
Gerkit visos be trevogos,
Dabar czēsas yra.

Kaip iszkaito jiems kaktos pradējo bucziuotis
Ir po penktą ir po szesztą vienas kitam duoti.

O jus paczios musų meilēs,

Gerkit po visą, nelikit seilės,
Ba 'szkada arielkos.

Petras Stugis jau įdukęs praded' trypinėti,
O Kaziukas Czekanauckis — bobas kibinėti,
O tas Rokas Tadeuszas,
Net jam kratos kapeliuszas —
Drožia kazokėlį.

O didžgalvis Mateuszas pagal peczių smakso
Ir nuleidęs rudus usus ką tik gyvas dukso;
Praded' judįt vieną kiszką,
Sako, broliai, man patinka,
Eisim szokinėti.

O Trumpickas Bonifacas į Taduką žiuri,
Nematancziai savo pacziai į paszonę durė:
,,Ar tu junti, mano Rože,
,,Kaip Tadukas tancių drožia?
,,O mudu ar eisim". —

O jo Rožė atsisukus praded' jam sakyti:
,,Ką tu drožszi, kad negali, tegul drožia kiti;
Norint mudu esme raiszi,
Duos'me gerai pasikaiszę,
Ba linksma adyna.

O bobelės sėdėdamos su rankomis plojo,
Kaip tai gražu mums žiurėti, kaip kazoką tvoja;
Tavo patsai yr' vikresnis,
Turi buti kiek jaunesnis,
Nes gražiai paszoka".

O ant galo nebežinau, kas galējo stotis,
Tik girdējau patalēlius liepē visi klotis.
Ejo visi giedodami,
Augsztin kulnis raitydami
Isz visos sylos.

Daugel buvo ant to baliaus visokių bobelių,
Kad pristatē pilną kerczią ten vienų lazdelių.
Ar tai raiszas, ar kuprotas,
Arba naszlys, ar ženotas —
Visi szokinējo.

Isz linksmybēs nepažino, kad vieno nebuvo,
Kad Stasiukas Tamaszauskis marnai kur pražuvo;
O ant galo atsiradęs,
Savo brolius girtus radęs,
Praded' jiems sakyti:

,,Oi, broleliai, girtuoklēliai, negerai tai darot,
,,Patys vieni užsidarę lygiai dugno varot;
,,Jus prigērę gerų trunkų
,,Darot juokus be parunkų,
,,Tai negražu yra. —

,,Juk jus žinote ir patys, koks ston's yr ubagų,
,,Kaip privalgo baltos duonos, jog nēra pyragų;
,,Almužną iszmarnavojot,
,,Paczias savo nuvainojot,
,,Patys girti gulit!

,,Jei jus manę nenumylēs'te, duosiu žinią ponui,
,,Nutvēręs kožną girtą, vesiu pas klebonę." —

Visi greitai susiprato,
Kelnes, diržus, lazdas rado,
Pradeď jo praszyti:

,,Oj' Stasiukai Tamaszauski nebuk tu taip blogas,
,,Juk tu žinai, kaip tai greitai gal pražuti žmogus; —
,,Gal mums skurą iszkapoti,
,,Reiktų ilgai privaitoti,
,,O tai balius butų".

Sujudino visi paczias, kad arielkos gautų,
Prižad' visi su Stasiuku iszsipagirioti:
Užgesino tą pragarą,
Jau nebėgo jis į dvarą:
Zgada, meilė stojas.— Finis.

Daugženklinanczių iszsireiszkimų — arba geriau visaip žeklinanczių — nuo provincijonaliszko užvadinimo arba vartojimo tenka rasti taip, kaip vienoje dainelėje radau iszsireiszkimą: pav., sunų ženydamas iszleidau į namą — vienoj parapijoj dainuoja (Iszleidau sunų užkurion), kitoje sako: iszsėdom; kas be platesnio provincijonaliszko žodyno didelį sunkumą suteikia. Dėl to mylestingai praszau duoti žinot, ar yra iszduotas ir kokio autoriaus žodynas — idant teiktumetės luosam laike raszydami pas manę duot žinią. Kadangi p. Geradėjas pavelijo savę užimti korespondencijomis — ir randa smagumą, patinkamame susipažinime per tarpinįkystę pono Olgerdo; taiposgi, jei nebutų užgavimo ypatai p. Geradėjo, velyczian susipažįti su dorum Ulaseviczium, kuris ant manęs tą užkrovė — nuo mokslainės lankymo, jis paeina isz Minsko rėdybos, gyvena ant possesijų mųs apielinkėj.

Norint nēra turtingu, vienok gudrume, užsilaikyme, taip jau dalaikyme žodžio ir iszpildyme priimtų užsiēmimų mano iszmēgįtas: taigi tame laike reikalas jų isz Komisijos dasiekē heroldijos prie raporto nuo 18 Rugsējo sz. m. N. 1772 — o tame paeiliui N. 11. kur dokumentas dovanojimo Jono III karaliaus — Maximilijanui Ulaseviczini ant palivarko Podhorodno Minsko voivadystēj, Gegužēs 13 d. 1695 m. Vilianave iszduotas — ir nusprendime parodytas. Kadangi jo dagauti negalima, jei kartais norētų sulygįt su aktais ant paszaukimo her: tuom tarpu, kad aktai Tamstai yra žinomi; per tai netu-rēdamas isztikimesnēs ypatos kaip Tamista meldžia, kad butum Tamista mylestingas ar pats, ar kam pavest persiliudijimą su her. tame dalyke, ko jame stokuoja ir dapildįti visas tusztumas, o kad pasisektų visiszkai atlikti gavimu patvirtinimo tojo dapildymo — tai kiek tas viskas kasztuos su persiuntimu, su užmokesczia užsiimancziam, idant p. Geradējas teiktųsi apie tą dalyką paraszyti numerį — be savo skriaudos ir skrupulo, o su nepabaigtu dēkingumu tur atsiųsti — arba koks bus Tamistos noras — ir dar apie tai manę praszē, ko pasidrąsinęs mylistomis meldžiu — greitai atraszyti; gavęs gi žinią, pats siųs korespondenciją nuo savęs ir užtikrinimą praszydamas reikalingų paaiszkinimų — nēsa žmogus ne tinginys. — Baigiu mano atsiszaukimą iszreiszkdamas szirdingumą ir didelę guodonę, su kuria lieku

Dauggalio p. Geradējo

1846 m. Žemiausias Tarnas

4 Gruodžio. K. Moygis

isz Zavieszisziskių.

T-tai Olgerdui draugiszką pasveikinimą siunczių.

Szventa Barbora Naktį pavaro.	Szventas Jonas Nebut ponas, Su žolynu ir su uoga Ir su blauzda nuoga.	Szventa Ona Tai bent żmona, Nesza pieną Duoną ir smetoną.

* * *

Guodotinas Geradējau!

Persipraszau už ilgą neraszymą, kas dien tą atmenu, bet triusa apie gērybę ir užsiēmimai bloguose ir sunkiuose metuose buvo periszkada — pasēmęs isz rankraszczių ir dainelių N. 9 prisiunczių su pripažinimu didelēs guodonēs p. Geradējui.

Pavaldinis Kazimieras Moygis.

1847 m.
Gegužēs 14 d.
isz Vilkmergēs.

1.

Sergēk Dive nuo vargelio,
Ir man' jauną nuo mergelių,
Kad neprigauti
Ir kad neprapulti.

Pas'leisczlau ant vargų,
Kaip antelē ant sparnų
Per upelį plaukcziau,
Aszarēles braukcziau.

Viduj marių salelē,
Toj salelēj eglelē.
Reiks man iszarti,
Reiks ir iszakēti.

Sēcziau rutų ir mētelių,
Kad mergelē miegotų,
Kad užžaliuotų,
Kad iszszakotų.

Ir rutelēs żaliavo,
Ir diemedis kelmavo,
Tai mergaitēms džiaugsmas,
Tai mergaitēms ramumas.

2.

Cziulba cziulbutē,
Kalba laksztutē
Ant putino żiedelio,
Kur putinas žydējo.

Ko tu czia stovi,
Ko tu nejoji?
Ant deimantinio tiltelio
Tai tēvelis stovējo.

Ir ten alų daro,
Bedarydams verkia.
Tegul nelaukia,
Tegul neverkia.

Žino, jog asz negrįžsziu,
Nei ruju(?) skirsiu,
Nei mariom plauksiu,
Nei savo żirgelį plukdysiu.

Cziulba cziulbutē,
Kalba laksztutē

Ant putino žiedelio;
Kur putinas żydējo.

Ko tu czia stovi,
Ko tu nejoji?
Ant deimantēlio tiltelio,
Tai matutēlē laukia.

Marszkinēlius siuva,
Ir besiudama verkia.
Tegul man' nelaukia,
Tegul sav neverkia!

Žino kad nesugrįžsziu
Nei ruju (?) skirsiu.
Nei marias plauksiu,
Nei mano žirgelio plukdysiu. —

Cziulba cziulbutē,
Kalba laksztutē
Ant putinēlio žiedelio,
Kur putinēlis żydējo.

Ko tu czia stovi?
Ko tu nejoji?
Ant deimantēlio tiltelio
Tai brolukas laukia. —

Ir jautelis jungia,
Ir bejungdamas verkia.
Tegul nelaukia,
Tegul neverkia: —

Žino, kad asz negrįžsziu,
Nei ruju skirsiu,

Nei marias plauksin,
Nei savo żirgelį plukdysiu.

Cziulba cziulbutē,
Kalba laksztutē
Ant putinēlio žiedelio,
Kur putinēlis żydējo.

Ko tu czia stovi?
Ko tu nejoji?
Ant deimantēlio tiltelio
Tai sesutēlē laukia.

Ir skarelę siuva,
Ir besiudama verkia.
Tegul nelaukia,
Tegul neverkia,

Žino, kad negrįžsziu,
Nei ruju skirsiu,
Nei marias plauksiu,
Nei savo žirgelį plukdysiu. —

Cziulba cziulbutē,
Kalba laksztutē
Ant putinēlio żiedelio,
Kur putinēlis żydējo.

Ko tu czia stovi?
Ko tu nejoji?
Ant deimantēlio tiltelio
Tai panelē laukia.

Ir knįgeles skaito
Ir beskaitydama baras.

Tegul nes'bara
Tegul ir laukia,

Žino, kad asz sugrįžsziu,
Ir ruju skirsiu,
Ir marias plauksiu
Ir savo žirgelį plukdysiu. Finis.

3.

Statinis darželis,
Matutēs kiemelis,
Czia żaliavo žalios mētos
Baltos lelijēlēs.

Atjojo bernelis
Ant szirmo żirgelio,
Czia ganysiu tą žirgelį
Per nedēlios rytą.

Ir iszējo mergelē,
Balnelį nukēlē.
Kad nukēlei balnužēlį,
Veskis ir żirgelį.

Dieve neregēj' tavęs
Su tavo żirgeliu,
Kad ataduotum vainikelį
Su geru żodeliu.

Geisczian ataduot ir iszvaduot,
Jau nenoriu tav' szirdelei
Gailestį użduot,
Gailestį użduot. Finis.

4.

Vakar, vakar vakarēlį
Pyniau, riszau vainikēlį,
Ui, ui, ui! pyniau, riszau vainikēlį.

Siuntē manę motinēlē
Pas ežerēlį vandenēlio.
Ui, ui, ui! pas ežerēlį vandenēlio.

Žalio vario naszcziukēliai,
Sausos liepos viedrukēliai,
Ui, ui, ui! sausos liepos viedrukēliai.

Man vandenį besemianczai,
Ir burnelę beprausianczai,
Ui, ui, ui! ir burnelę beprausianczai.

Anoj pusēj mariutēlių
Eina pulkas bernužēlių.
Ui, ui, ui! eina pulkas bernužēlių.

Atsirado isz to pulkelio —
Asz priplauksiu vainikēlio,
Ui, ui, ui! asz priplauksiu vainikēlio.

Vainikēlio nepriplaukē,
O mergelē gvoltu szaukē,
Ui, ui, ui! o mergelē gvoltu szaukē. —

5.

Pas tēveli augau,
Vargų nepažinau:
Už stalo sēdējau,
Per langą žiurējau.

Kieme szoka jaunimēlis —
Ir man pasigrožējo
Szokt, szokinėti,
Praszau tancevoti.

Sav' asz jauna sesutēlē
Vargelin įpuoliau.
Sēdau vežiman,
Vainik's nupuolē.

Iszeik mano motinēle,
Paduok vainikēlį.
Vainiką sekdama
Gailiai suverkē.

Cit, neverkk, motinēle,
Jau asz nesugrįžsziu,
Kad ir ateisiu, kad ir atvažiuosiu,
Pas tav', motinēle, darbelio nedirbsiu.

Ingijau bernelį,
Pažinau vargelį,
Kaip rutų daržolį prieinu.
Jau gailiai nusiverkiu. —

6.

Ach, berneliai, bernužēliai!
Kur mes pasidēsim?
Nuo.... *) prakeiktųjų
Niekur neiszbēgsim.

---

*) Czia turbut užtylėtas žodis: maskolių. R.

Atsirado dabar ponai
Kad......ima,
Rankas risza su virvelēms,
O kojas lenciugais pina.

Vienus risza, antrus veża,
Treczius pēkszczius varo,
Kaip żvēriems kantriems
Vienoj trioboj guolį daro
Ant sziaudų galelių,
Ir pastato po tris sargus
Po kożnu langeliu,
O żadējo bernużēliams vargus. —

Iszrinktiniai prakeiktųjų
Szalim joja raiti,
O mes broliai isz brolelių
Vidur pēksczių keliu.

Verkē tēvas ir mocziutē
Vaikus savo iszleisdami,
O mes verkiam brolužēliai
Senius varguos palikdami.

Rauda sesēs ir broleliai
Siratēlēms iszleisdami,
Liepti gieda žaunierēliai,
Plēszia szirdis użkirsdami.

7.

Margi dvarai, margi dvareliai,
Deimanto langeliai.

Sode auga žali lapeliai,
Raudonos uogelēs.

Augino manę motinēlē
Kaip darże rutelę,
Augįdama pażadējo
Jaunamjam berneliui. —

Atjoja bernas pirma
Per lygų laukelį
Ir pririszo bērą żirgą
Pas rutų darżelį. —

Ir įszoko bēras żirgas
In rutų lovelę,*)
Ir pamyne żalias rutas
Po bēra kojele.

Verkē ruta ir mētelē,
Verkē drauge lelijēlē,
Verkē musų panaitēlē
Rutų vainikēlio.

Neverkk tu, rutele,
Neverkk mēta, lelijēle,
Neverkk, musų panaitēle,
Rutų vainikēlio.

8.

Ej tu karvel', karvelaiti,
Tu augsztai lekioji,
Nulēkdamas pievoj žalioj
Sav żoles lasioji.

---

*) Grzęda.

Ei tu sakal — sakalēli,
Tu placziai ulioji,
Po svetimą jau szalelę
Navinas neszioji.

Girdżiu aszai naujienēlę,
Bet nelabai puikią:
Girdżiu mano panaitēlē
Rytoj szliubą ima.

Tegul veda, tegul teka,
Tegul szliubavoja,
Bērą żirgą pabalnosiu
Ir asz tenai josiu. —

Pażiurēsiu, padabosiu
Bei grażus parēdkas,
Szilko, aukso sziubose,
Deimanto vainikas. —

Veda paną per bażnyczią,
Ant galvos vainikas,
Labas rytas panaitēle,
Asz pirmas jaunikis.

Sēdi pana lomkos'
Tarp visų panelių,
Kaip ir danguj mēnuo
Tarpu żvaigżdelių.

Taip musų panelē
Panom kloniojancziom s,
Kas tai użregējo
Gailiai verkenczią. Finis.

9.

Prisējau rutų darželį - rutų darželį.
 Prijojo kiem's svetelių — kiem's svetelių.
Matule mano senoji - mano senoji,
 Priimk svetelius jaunuosius — svetelius jaunuosius.

Dukrele mano mieloji - mano mieloji
 Ne mano sveteliai, tai tavo — tai tavo.
Matute mano baltoji - mano baltoji
 Ir aszai nekito - tavo, nekito - tavo.

Už balto stalo sēdējau - stalo sēdējau,
 Su dieveraiczíais kalbējau - dieveraicziais kabējau.
Dieverys tarē gerdami - tarē gerdami:
 Buk sveika musų martele musų martele!

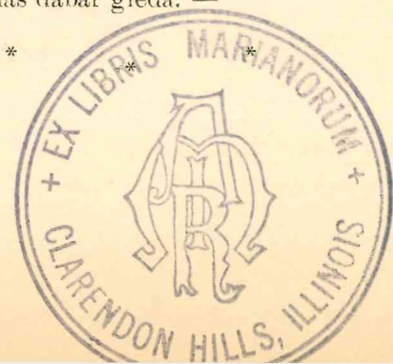
Nepramanyk vardelio - nepramanyk vardelio,
 Dar asz ne jusų martelē - ne jusų martelē -
Paczcivo tēvo dukrelē - tēvo dukrelē,
 Devyniu brolių seselē - brolių seselē.

Margam lopszelij liuliavau - lopszelij liuliavau,
 Aukso žiedeliais bovijau - žiedeliais bovijau.
Kalnuose pjoviau rugelį - pjoviau rugelį,
 Lankose grēbiau szienelį - grēbiau szienelį.

Finis.

Iszraszytos visos isz senobinių rasztų ir nuo senobinių giesminįkų, kaip anas dabar gieda. —

* * *

20—XI—1848 m.
3 Gruod. 1848 m.

Guodotinas Drauge

Geradējau!

Apturējau tris lietuviszkas knįgas: Apie Apynių auginimą, Tabako auginimą ir Padauginimą bei užlaikymą biczių; kaipo svarbus datyrimai ukinįkystēj, — daug užimanczio ir naudingo suteikia — pertai su padēka siuncziu ir asz atspaudįtų lietuviszkų dainelių a. a. kun. Drazdaucko — turiu dar daug pažadētų jo rankraszczių su atminimais, ką turēsiu už reikalą prisiųsti. Dabar iszrasdamas jo ypatą užsitikimiausia, daneszu apie atsiųstą ukiszką veikalēlį aiszkiai ir suprantamai paraszytą:

,,Su knįga giminēs Moygisų isz surinkimo bajorų Kauno pas Didumą Petrapilēs Geradējo — trisdeszimtoj' dienoj perējusio mēnesio, daloj penki tukstancziai penki szimtai penkioliktoj — katras buk milaszirdingu ant musų veislēs ir priglausk po sparnu savo apiekos". — Idant užtektų ant popieros ir atspaudinimo dadedu dvideszimts penkis rublius sidabru; kas tuom užsiima geriaus tyrusiai Ypatai geriausiai žinoma, — gavęs žinią, kiek dar turēsiu dadēti, teikkis trumpam laike daneszti. — Nors, kaip žinoma, esmi nabagas, tarnaudamas auginu vaikuczius, vienok mano geradējui nebusiu sunkenybe — o ant kiek mažiaus kaszto, ant tiek milaszirdingiau — tegul kad ir popiera nebus velininē, kad tik pats veikalas butų senu ir ilgu atminimu musų rupestų. Vertingai Ypatai geriaus žinoma forma, kaip mums sodiecziams. — Labiausiai trukdymo ir naujų dapildymų negeisczian, nesa

dēl musų prie darbų toki dalykai nesmagus. Principalas mano drucziai serga puslēs liga, buvo keli ,,consilium" — iszgydyt negalima, pailgina sopulingą gyvenimą, ir tuom laik atsitraukti man į tēviszkę ir dēl reikalų negalima, pertai tunau ant vietos — darē urēdiszką testamentą — viską pripažino savo anukui Vladislovui. —

Kupiszkių kaime cholera ir palei Vizun'ą atsinaujino, vienok netaip smarki yra, kaip kitose gubernijose. —

Użderējimą szią vasarą turējome gana gerą, tik daržovēs suvis pigios, nieks nei nesiklausia. — Rygoj visai mažai moka. — Duonos yr', bet dantys visai susimažino — ant mažų vaikų szkarlatina, o suaugusiems ant gerklēs labai tankiai užstoja, ant galo buvį Visogalinga Apveizda užlaiko. Apie veikalelį pasirupįk ne dēl atsižymējimo tarp žmonių, bet dēl neatbutino reikalo — lauksiu meilingos žinios trumpam laike, o dabar su pilnu užsitikējimu siuncziu ženklą tikros guodonēs, su kokia geidžiu likti iki grabui dēl mano Geradējo Ypatos

gerai velyjantis tarnas Kazimieras
Moygis.

1848 m.
Lapkriczio 7 d.
isz Oventos.

* *
*

Maloniausias mano
Geradējau!

Nuo seniai neturējau laimēs susiraszyti su labai guodojama Tamstos Ypata, ir to didžiausia priežastis — netekimas mano principalo, prie kurio per dvideszimts septynių metų

tarnystę prisiartino mano szirdis pilnume rimtumo ir guodonēs, kaip prie tēvo; asz gyvenau tiesose prielankaus sunaus, jis gi turējo apsaugoti buvį mano ir mano vaikų, budams viengungiu ir gana turtingu, iszsirinko įpēdinį savo turto, kurs taipgi skaitē ir užtikrino manę kaipo sąbrolį; bet smertis pirmutinio, o atmaina giliuko kito, permainē visą sistemą, užmirszta buvo praeitē — tvirtinant, kad gana prižadēt; o dalaikyt tai perdaug; kaip tik buvis mano persimainē, apsigyvenau menkoj savo tēvyszkēj, kur iszauklējimą gentkartēs pertraukt arba permainyti butų nusidējimu ir negalimu dēl žmogaus su karszta dvasia, pertai atsiējo užganēdįt didesniu užsiēmimu, sunkesniu darbu, sveiku apsvarstymu ir didesniu rupestingumu, o szis tai privertē apleist ant valandos augsztesnius ir mielus užsiēmimus mano gyvenimo, atminimą senos ir brangios prietelystēs ir priderystę draugiszko dēkingumo, kuriomis turiu pripildytą savo dvasią ir iki szioliai kentējau ir ilgai neatradau laiko nusiųsti raszteli, pats tylēdams; ant galo atsipeikējau kiek isz gailesczio, jaucziu, jog gyvenu, o paeiliui skaitau svarbum pasisekimu, kad galiu papieszti Maloniausiam mano Geradējau — per atsitikusią progą, tai yra: per važiuojantį prabaszczių, kurs buvo liudinįku mano gyvenimo. — Tasai dirbo Vieszpaties Vyninyczioj prie apdailinimo tos vietos ir iszlavinimo proto be geros padēkos, asz gi isz dalies ukēsystēs, — padējom draugijai. Dabar, kada apreiszkē apie iszvažiavimą, kad atlankyti gyvenimo vietas mano Maloningiausio Geradējo — papieszin sziuos kelis žodžius apie nuobodžią mano praeitę, vienok su tuom užtikrinimu, kad visados iszsiilgstu mielų mano užsiēmimų, ką rasite kaipo darodymą mano Atminimuose Lietuvos, kurie į biurą Dauggalin-

go diecezijos Piemens pateko — statiszkame apraszyme Kovarskos parapijos 1851 m. ir biskį susiraminęs savo užsiēmimuose, prisiųstinēsiu — kaip greit gausiu adresą dabartinio Tamstos gyvenimo — o dabar siuncziu užtikrinimą dēkingos ir augszcziausios guodonēs, su kokia be atmainos liekuosi mano Geradējui tikrai prielankiausiu geriausiai velyjanczių tarnu. —

Kazimieras Moygis.

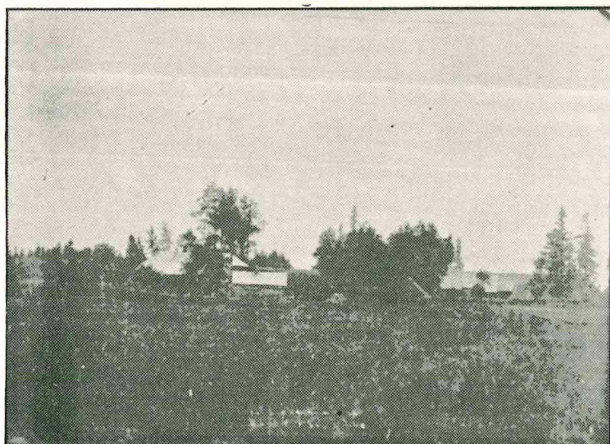
1852 m.
Rugsējo 15 d.
isz Zavieszziszkių.

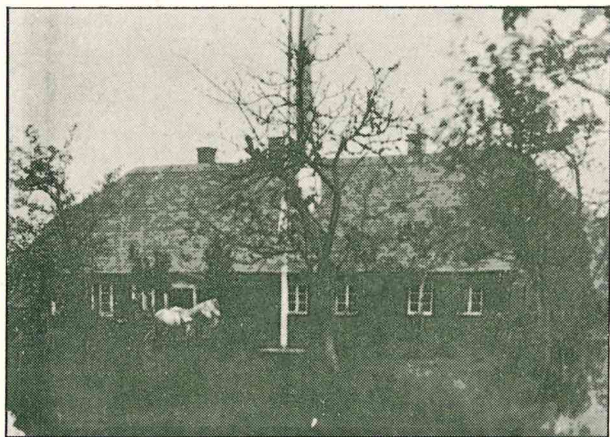
Kun. A. Pabrėžos laiszkai.

Dauggalis Pone Geradējau!

Jau daugiau metai kaip buvau Linkimuose: pagaliaus priežastis labai yra reta aplankyti Linkimus; todēlgi tiktai isz Tamstos laiszko gavau žinoti, jog Tamstos motina persikēlē į amžinastį, kurios duszią mylistingiausias Dievas teiksis apvainikuoti laimēs vainiku.— Kas link dviejų rublių patalpįtų slapta siuntinyje, o paženklintų dēl atlaikymo 2 szv. Miszių už duszią Motinos, netik nuējo į rundo iždą, bet dar ir manę privertē urēdiszku įsakymu, idant dadēcziau dar savųjų 180 kap. sid.— Tai tatai buvo priežastis, jog asz užvilkinau atsakymą apie apturējimą siuntinio. Kadangi gavęs isz Palangos paczto paszaukimą, pats negalēdamas ten nuvykti ir jį pasiimti, (nēsa dabar kunįgams yra uždrausta važiuoti be paszparto į svetimą guberniją), iszdaviau paliudyjimą pasau-

KIVILIAI.

KIVILIAI ISZ PRIESZAKIO.

liszkai žmogystai dēl paēmimo. Akiveizdoje to žmogaus atriszo siuntinį, o kaip rado gromatą ir 2 rubliu, poczmeisteris su piktumu pareikalavo, kad butų užmokēta 180 kapeikų bausmēs. Kadangi virszminētas žmogus tame dalyke jokio daleidimo nuo manęs neturējo, be nieko pargrįžo isz Palangos; o asz, nežinodamas kas tai tokis butų, kurs manę pastumētų ant mokējimo bausmēs už jo nemandagų siuntinį, visai buvau iszsižadējęs to siuntinio. Bet sztai 1 d. Augusto ateina urēdiszkas įsakymas pas kunįgą gvardijoną, idant isz mano algos atmusztų 180 kap. prigulinczią bausmę už slaptą siuntinį poros gromatų ir poros rublių. Labai tas manę užgavo; vienok, nenorēdamas dēl mažmožio tąsytis su rundu, turējau reikalaujamą sumą pristatyti į pacztą ir tokiu budu szis siuntinys tik dabar manę aplankē.- Bet idant daugiaus tokių paikių siuntinių nesiųsti, szirdingai meldžiu.

Pereitą metą daējo į mano rankas czielos szios knįgutēs: Apie auginimą Apynių ir Tabako ir tapo iszsiųstos į paskirtą vietą. Lygiai ir szį siuntinį, pasitaikius gerai ir atsakanczei progai, bus mano pereiga iszsiųsti į paženklįtą vietą.

Nors jau man smertis ant nosies, vienok, jei ana lietuviszka Istorijēlē be sunkumo bus man prisiųsta, nužemintai meldžiu, tikt su paaiszkinimu jos prekēs ir kam ją turiu atiduoti, kadangi į Peterburgą nenorēcziau per pacztą siųsti.

Cholera jau ir Žemaitijoje pasirodo, o pagaliaus ir Krētingoje, bet beveik tiktai vienus žydus, o ypatingai žydų moteriszką lytį užpuldinēja. Tacziaus Krētingos cholera daug kitoniszką turi paveikslą, kadangi žmogus, užgautas taja, umai įgauna didį szaltį kojosna, rankosna: tuojau krinta ant žemēs, pajuosta ant veido ir veik beveik apmirusiu lieka. —

Tacziaus iktolaik mažai kas numirē, gelbsti tokius drucziai trindami su spiritu ir tokiu budu sugrązina jiems gyvastį ir sveikatą.

Szį metą pavasariop neatgailystaujamas musų kun. Enrikas Stoczkauskas, provincijų Tēvas, su sziaja pasaule atsisveikino. — Vakargi vakare buvęs Krētingos kamendorius kun. Žeglinskis, visus metus ant skaudulių (voczių) neperkiancziamai sunkiai kojose sirgęs, persineszē į amžinastį. — Vecziuose-gi Motiejus Rimavyczius, žmogus labai senų metų, pernai pasimirē.

Szventoms Jusų maldoms pasivesdamas, pasilieku su didžiausia guodone

Dauggalingo Pono Geradējo Žemiausias tarnas

Kun. Ambrazas Pabrēža, Tercijorius.

1848 Rugpjuczio 5 d..

Lotyniszki ir žemaitiszki medžių vardai.

1. Quercus.— Oužuls. Qu. Robur. Oužuls wysurtynesis.
2. Fagus sylvatica.—Buks gyryynis.
3. Fagus castanea.— Buks Kasztans.
4. Aesculus Hippocastanum.— Kasztans wysurtynesis.
5. Ulmus campestris.— Winksznа ganiklyyny.
6. Fraxinus excelsior.— Ousis wysurtynis.
7. Acer.— Klaus. (A. platanoides.- Kl. joworweydis).
8. Carpinus betulus.— Skrobla wysurtynioji.
9. Tilia.— Lyipa. { T. parvifolia.- L. mažlaapy. T. vulgaris.- L. wysurtynioji. }
10. Betula.— Beržus. { B. alba.-B. wysurtinis. v. baaltasis. B. fruticosa.- B. žiurksztintasis. B. nana.- B. kweežis. }

11. Alnus glutinosa.— Alksnis glyytesis. (v.) Joudalksnis.
12. Populus tremula.— Tapolis Apuszy (v.) Apuszy.
13. Robinia.— Žyrnmedis.
14. Pyrus Malus.— Gruszis, Obelys. (v.) Oobelys.
15. Cerasus.— Wyiszny.
16. Coryllus avellana.— Lazda wysurtynioji.

I. Gouba. — botanicznie: Winkszna Gouba. triwialnie: Gouba.

II. Skrobla.- botan. Skrobla wysurtynioji -- Caspinus Betulus.

III. Vinkszna.-- bot. { Winkszna ganiklyyny.-Ulmus camp. Wink. kylausioji.- Ulm. excelsa. }

Tie du gatunkai auga Žemaitijoje.

P.S. Kunįgas Fabijons Barkauskas, musų architektas, mano Mylestingamjam žemiausius savo uklonus prisiunczia.

Kun. Plauszinskis, buvęs Linkimų altorista, persineszē ant gyvenimo į Beitygalą.— Kadangi knįgutē apie Bites, użadresvota dēl jo, taigi neturēdamas jokios progos į Beitygalą, ketinu ją jo broliui, gyvenancziam Daukszhiuose, paduoti su iszlyga, idant szis prie progos persiųstų ją savo broliui.— Togi Daukszių Plauszinio pamirē jaunintēlē pati szį metą.

Dabar Linkimuose yra klebonu kun. Gozdauskis, giminaitis nominato vyskupo.- Altorista gi yra jaunas kunįgas, buvęs Laukżemēs komendorius, kurio pravardēs nepamenu."

P a s a r g a. Užlaikome originaliszką statraszą, iszskyrus lenkiszką o su balsakirczių, kurios vietoje padėjome u. Red.

* *
*

Oct. 10 d. 1848 m.

Mylestingas mano Brangus!

Siuntinys ir dabartinis su pora knįgų ir pirmiaus su 4 rubliais pilnai daējo mano rankų: uż ką kuożemiausiai acziu. 140 kapeikų, prigulinczias Ponui Geradējui nuo manęs uż dabartines knįgeles, man prisiųstas, o paskirtas uż duszias tēvų ir kaimynų, pasiliekanczių użmirsztyje, apvercziau ant obligacijų miszianų, użraszydamas szeszias skaitytas obligacijas: kurios, nors negreit, vienok atsilaikys.

Pas mus cholera (apie kurią minavojau pereitoje korespondencijoje) jau tikrai įvyko: nors ne taip daug, vienok, jos użgauti, beveik visi pasimirē, o ir ik sziai dienai mirszta, labjausiai isz prastų żmonių.

Isz Linkimų parapijos ant S. Pranciszkaus jokio żmogaus nesulaukiau, todēl nežinau kaip ten jiems einasi kas link sveikatos.

Knįgelēs apie Bites tikrai tapo iszsiųstos ir per isztikimas rankas: todēlgi żinia, kad kożna pasieks savo vietą.

Mano sveikata ženkliai sumažējo taip toli, jog trepais użējęs ant augszto, gerą valandą turiu ilsēti.— Użpereitoje sąvaitēje buvau pasidavęs kosuliui su įvairiais skausmais isz visos krutinēs ir blužnēs, nuo ko Dievas teikēsi manę pagelbēti per pagelbą daktarų palengvinanczių. Labjausiai-gi vaistai sekanczio recepto labai pagiliavo, kurį drįstu czia patalpįti:

Rp. Rod. Althacae
Folior. Althacae una unc. j.
Conscissis: infunde aqua bulliantis Libra iij
Coque per semitiosam
Colaturae adde
Kali carbonici drachmam j.

Saechari albi ad gratam dulcedinem Misce.

Ps.— Kas dvi valandi imti vasardrungnos po puodelį. Reikia atminti, jog kali carbonicum negali buti tankiai vartojamas. Todēl-gi sykį jį vartojęs viename recepte, toliaus jo neimti, bet vieton jo imti Nitri depurati vieną drachmą. Prirengimas tas pats, kaip ir pirmame recepte.— Prie szaknų ir lapų Attei, po atvirimui, galima dadēti Florum Althacae Unc. unam.— Tie žiedai sutrupinti beriasi į dekoktą dar karsztą — iszsimaiszo ir, po uždengimui sudinēlio, laikosi iki atvēsiant; tada persikoszia dekoktas per drobę ir daugiaus dasideda pagal receptą. Vieningai iszrasziau dēlto, jog manau Mylestingąjį nesveikuojantį su kosuliu ir slogomis (kataru). Jeigu turētum kosulį labai smarkų: velyju vartoti Olei Olivorum de Provans, isz pradžių po pusę drachmos, o toliaus ir drachmą tris syk ant dienos, ar tai su prideranczia arbata, arba taip sau.— Ant paliuosavimo flegmos plaucziuose labai sunkios: ženkliai pagelbsti nuo cigarų pelenai arba isz tabako lapų, prigulinczіai sudegintų ant geležinēs blekēs. Imant tų pelenų po kavinį szauksztelį saldžiame karvēs piene, arba kitame kokiame prideranczіame dekokte kiek sykių ant dienos.

Nuo duszios velydamas pasitaisymo Jo sveikatai, pasilieku ant visados su augszcziausia guodone Dauggalingo Pono Geradējo

Žemiausias tarnas kun. Ambraziejus Pabrēža,

Tercijorius.

* * *

Dauggalingam Ponui Geradējui

kun. Pabrēža siunczia kuożemiausią savo guodonę, labai nużemintai dēkavodamas už Jo mylestingą atmintį dēl jo, o po draug praneszdamas apie tai, jog musų kliosztoriuje nebuvo tokios asabos, kuri norētų apsiimti darbu taip sunkiu, jau tai dēl didumo veikalo, nēsą 1040 pervirsz laksztų arkuszinių turinczio, jau tai dēl sunkaus (dēl nepratusio žmogaus) prižiurējimo ir użlaikymo visų ženklų ortografijos pamarinio - Žemaitiszko: o juos apleisti baisus pasidarytų paniekinimas viso veikalo.— Pagaliaus ir už kliosztoriaus vargu rasti taip sugabią asabą prie to darbo, nors gausiai apmokamą. Kadangi kožnas raszyme panorēs greit mojoti, o tuomi pacziu ir raides padarys neaiszkias ir negalima, kad jis neapleistų ortografijos ženklus, o galima pasitaikinti, kad ir žodžius apleistų. Kasgi, klausiu, užbēgs tam piktam, jei perraszytojas tukstanczius apsirikimų padarys raszyme?— Ant noro tulų Tamistos asabų, savo botanikoje ant marginesų priraszìau vardus lytiszkus ir gatunkinius kožno augmens: ir ant galo veikalo priduriau rodyklę lytiszkų vardų.

Ką tik pradējau raszyti Pridurą alias priedą dēl savo botanikos, kuri, jeigu Dievas pavelys paraszyti, talpins paczių lytiszkų vardų 329, nors kožna lytis labai mažai turēs gatunkinių augmenų, nēsa beveik tie tiktai įsiraszo, kurie reikalingi prie vaistų ir kone visi užrubežiniai....*)

---

*) Pabaigos szio laiszko nerandama S. Daukanto popierose. Rēd.

Laiszkas vyskupo M. Volonczausko į S. Daukantą.

Maloningas Pone!

Du Tamstos laiszkus su užsiganēdinimu aplaikiau -- prie pirmo daējo į mano rankas du egzemplioriai knįgutēs apie iszdirbimą tabako ir apinių — paraszytas nesulygintinai lengvesniu liežuviu, kaip pirmesni Tamstos darbai. Už szią dovaną labai, labai dēkavoju. Antrame laiszke iszreikszta, kad tie veikalai yra ir Rygoj' — turbut nori, kad pargabencziau juos į Žemaitiją — ką ir galiu padaryti, kadangi Tamstos kasoj' jau yra apie desētkas rublių.

Isz lietuviszkai -- žemaitiszkų naujienų tiktai tą galiu daneszti, kad rasztas mano jau iszējo isz po spaudos. Ponas Zavadzkis Vilniuj atmuszē 1,500 egzempliorių — kiekviens susideda isz dviejų tomų; pardavinēsiu po 1 sid. rubl. Dar tik 5 egzemplioriai man prisiųsta, kaip tik ateis transportas, neužmirsziu ir Tamistą apdovanoti savo darbu.

Apart to vikarijuszas kun. Szureviczia iszguldē ant žemaitiszko liežuvo ir iszdavē po vardu ,,Maldos ant Didžiosios Nedēlios." Yra tai maža, kaip elementorius, knįgutē, kurią iszdavējas iszdalino dykai.

Kun. Przyargauskas be perstojo raszo, bet viską lenkiszkai. Nevienas ir ant manęs rugoja, kad nelenkiszkai iszdaviau.

Kun. Montvid, Siadkos klebonas, visą pavasarį serga — turējo vienoj ausij szunvotę ir ant jos visiszkai apkurto — dabar jauczia skaudējimą kitoj ausij — žodžiu organizmas jo silpsta. O gaila! nes žmogus yra labai doras.

Kun. Daukszos be mųs nieks neatspaudįs — kad pralob-

cziau, gyventume isz pusēs ir užd ētumēme Žemaitiszką akademiją — ką duok Dieve!

Mųs nominatą užponavo skupumas, gvoltu rēkia kad reik kur iszleisti pinįgą; užtat nuo jo dēl literatiszkų reikalų jokios pagelbos tikētis negalime.

Pavasarį turime labai ankstybą ir sziltą, tik dabar pradējo ponavoti szalnos. Uždeгējimų galimą tikētis gerų. Vasaroją jau pora nedēlių kaip sēja.

Tą iszreiszkē didelis guodotojas ir mylētojas

Tamstos Ypatos Motiejus.

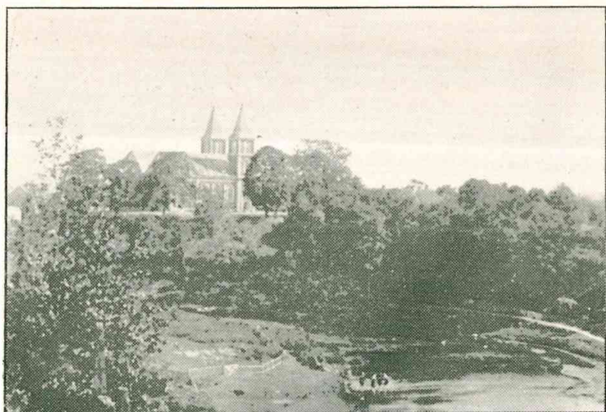
Varniuose
23 Balandžio
1848 m.

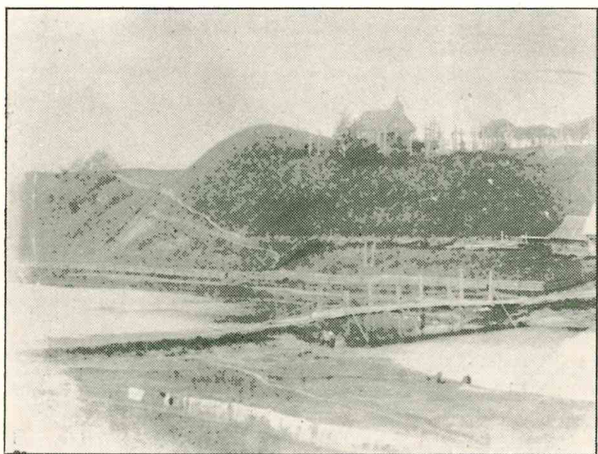
Laiszkas V. Norbutto į vyskupą M. Volonczauską.

Dauggalis Pone
Geradējau!

Isz priežasties daugelio aplinkybių negaliu dabar pats pributi į Varnius ir iszreikszti mano paguodonę visiems, kuriuos guodoju — o vēl turēdamas mažą reikalēlį, — už tat susimisliau kreiptis prie Dauggalio Pono Geradējo su savo praszymu — tikēdamas į jo dēl manęs maloningą prielankumą, kurį jau ne sykį atjaucziau. Girdējau, jog p. Jankevyczia ant tolimesnio laiko jau nebebus sekretoriumi Jo Kunįgiszkos Didybēs, ir buk ta vieta buvo suteikta Ponui Alex. Morui, dabartiniam marszalkos sekretoriui musų paviete. Tas manę apeina, ar tas paskalas teisingas ir ar p. Moro sutiko priimti tą vietą. Manau, kad

PAPILE.

PAPILES KAPINES KUR YR' DAUKANTO KAPAS.

tas viskas turi but žinomas Tamstai, o dēlto praszau taipgi ir man apie tai daneszti, — ne dēl kokių intrigų, Dieve sergēk, — užtikrįdamas, kad jeigu tas yra paslaptis, tad ir asz pataikysiu tą paslaptį užlaikyti.

Labai persipraszau, kad įdrįsau apsunkyti Poną Geradēją, bet atkartoju, kad Tamstos gerumas yra priežastimi to drąsumo.

Jo Kunįgiszkai Didybei siunczu gilią guodonę, pakol ypatiszkai, prie pirmutinio rogēm kelio, tą atliksiu.

Sudēdamas iszreiszkimą tikros guodonēs, lieku

Dauggalingo Pono Geradējo tarnas
Vl. Narbutta.

Czuiniai (Kurszo par. Sziaulių pav. R.)
12 Lapkriczo
1853 m.

Laiszkas kun. Daukanto pas Simaną Daukantą.

Brangus mano Giminaiti!

Už didžiausią sau laimę laikau, jei galiu kuom patarnauti P. Geradējui — su mielu noru ir dabar jieszkojau progos persiųsti tokias sēklas. Bet isz to kraszto nieks nebuvo — tik dvi mergiszczios mieszczionēs, gerai pažįstamos p. Kotarskiui, kuriam patarus, įteikiau joms už pusrublį ir jos man prižadējo atneszti ant panedēlio 4 d. Gegužēs ir atiduoti starszinai Malonui, ketinancziam tą dien važiuoti į Skuodą, dēl perdavimo Pruszinskiams, resztą siunczu atgal

Tamstai Geradējui. Kas link sveikatos, tai nekaip einasi, kas dien didinasi galvos skaudējimas ir įsitempimas gyslų ant sprando, taip kad kaip kada mislys pradeda maiszytis galvoje, ypacz kad užsiimu proto darbu arba raszymu. Isztariu savo padēką Tamstai už miltelius nuo blusų, atsiųstus isz Rygos dviejuose butelukuose.

Turējome tokią iszkilmę, kokios niekas neatsimena Kalvarijoje. Ganytojas savo meilumu visus nudyvijo.

Linkiu Tamstai sveikatos ir visokių Dangaus geradējysczių.

Tikrai mylintis kuzinas
ir D. P. Geradējo tarnas
Kun. Daukantas, pamokslinįkas.

1852
Gegužēs 5 dieną
Kalvarijoje.

Laiszkas Jono Szekiero ir Povylo Buyveno pas Majorą.

Daggalingas Majore
Geradējau!

Trumpa pasimatymo valandēlē suteikē man daug linksmų atminimų. Turējau viltį dar pasikalbēti, bet ant mano nelaimēs atsitiko, kad negalējau pasimatyti. Naudodamasis isz palikto adreso, pasiryžau sziądien paraszyti kelis žodžius.

Isz įvairių priežasczių nusiminusiems nekencziamas lietus dar daugiaus daēdē ir kiekvienas mųs tautietis turējo kęsti tą nesmagumą. Neturēdamas jokio smagumo vasarą, il-

sintis po urēdiszkų užsiēmimų, varcziau lapus istorijos Pribaltijos sodybų, bet czia man stokavo paaiszkinimų, o ypacz tų žinių, kokias bucziau galējęs dasižinoti nuo Tamistos, nes czia apie tai neturiu su kuom nē pakalbēti, ne tik ką dalįtis nuomonēmis. Pertai tankiai minējau nors trumpą, bet mielą pasznekąą su Tamista. Apgailistauju, jog taip didis tolis mus skiria. Negaliu iszaiszkįt, ant kiek iszsilavinau žiniose, žinau tik, kad labai menkai. Dabar skaitau Rhesą ir nekuriuos kavalkēlius lietuviszkos kalbos, kuriuose atradau platesnę dirvą dēl pasikalbējimo apie tą kalbą.. Tarp kitų turiu gražų vertimą Poszkeviczius „Pargrįžimas Karpinsko isz Varszavos” ir isztrauką isz Ovidijaus, kuriuos Tamistai, kaipo mylētojui savo kalbos, pasirupįsiu atsiųsti, o po draug ir porą isztarimų ant Burtinįkēs, jei neapsunkįsiu tuomi Tamistos knįgyno.

Naujienų dēl suteikimo neturiu jokių, nes viskas, kas pas mumis dar nauja, tai pas Jumis jau pasenę. Asz norēcziau ką nors girdēti isz sostapilēs naujienų ir dēlto gal Guodotinas Geradējas paraszys kelis žodžius. Prie sostapilēs naujienų prigulētų žinia, ką nutarē Senatos po perstatymui Kauno valdžios apie urēdus – man tai žingeidu, nes 15 Rugsējo p. m. padaviau praszymą Justicijos ministrui, ant kurio ikszioliai neturiu atsakymo, bet tuomi neiszdrįstu apsunkįti Tamistos, kadangi tas užims brangų laiką ir patrauks kasztus.

Tarp Panevēžio gyventojų yra Tamistos pažįstamas T. Povylas Buyvenas, kurs užims vietą sekretoriaus Tamistos pavaldinēj. Su juom tankiai susieiname ir pasikalbam apie pamarines vietas.

Užbaigdamas sziandieninę korespondenciją, atsiduodu prieteliszkai Tamstos malonei su didele guodone

1844 m. Dauggalingo Pono Geradējo
Spalių 30 d. žemiausias tarnas
Panevēžis. Jonas Szekier.

Neseniai gavau kelis pinįgus, kuriais padidinau mano rinkinį.

1. Julijos Augustos .... nuo 9 m. po Kristui.
2. Aleksandro Severo .... ,, 222 ,, ,, ,,
3. Maximino Pijaus .... ,, 235 ,, ,, ,,
4. Gordijono .... ,, 238 ,, ,, ,,
5. Pilypo Arabo .... ,, 244 ,, ,, ,,
6. Sarino, kurio chronologijos dar nedasekiau.

Szviesiausias Majore
Geradējau!

Turbut dar nežinai, kad asz Panevēžij. P. Grenbergas nežinia dēlko manę taip greit perkēlē isz Telszių, kadangi (kaip pats girdējei) sakē: ,,Pasveikinu Jumis sekretoriumi Telsziuose". Sztai Tamista, ar ne tiesa, jog pono malonē ant margo arklio joja. Ką daryti, reikia viską nukęsti ant svieto.

Susimildamas Majore Geradējau, neužmirszk apie Hrycevicziaus ir Sielickio popieras, kurias užsiženklinai Skuodij. Daneszkie man, ar raszē p. Jonas Jankeviczia apie reikalus su Bulgarais ir turēk savo malonioj globoj savo tikrą tarną

Povylą Buyveną.

Szis laiszkas rastas tarp laiszkų S. Daukanto, raszytas pas tulą Majorą, kurio pravardės nežinom. Red.

Laiszkas P. Skrzetuskienes pas S. Daukantą.

Dauggalis Geradējau!

Kad bucziau ir poetka, negalēcziau pasemti žodžių, kuriais galēcziau padēkavoti už tokį jo rupestingumą. Tegul Dievas Jums atlygįs. Nemislyk Tamista, jog dovanai triusei; Gegužio mēnesij, arba dar ankscziaus atsiųsiu užmokestį. Tik nelaimē, kad pacztas dar manę suvadžiojo, nes paszaukimas (pavestka) tik į 8 nedēlias daējo; pertai pasivēlinau, ir nežinau, ar siuncziamas praszymas daeis pas prokurorą priesz senatų nusprendimą. Matau, jog esiu nelaiminga ir apleista isz visų pusių. Vien tik Tamistos meldžiu pagelbos, darbas Tamistos nebus veltuo. Tai iszreikszdama ir atsiduodama po Tamistos globa, laikau sau už garbę pasiraszyti Dauggalio Pono Geradējo

14 - 9 - 1840 m. žemiausia tarnaitē
Melosaicie. Petronelē Skrzetuskienē.

Szis laiszkas matyt raszytas kokio rasztinįkēlio. Pasiraszymas P. Skrzetuskienės rodo ją buvus menkai mokįta ypata. Red.

Laiszkas F. Borkaucko pas S. Daukantą.

Dauggalis Pone
Geradējau!

P. Joną Soroko vos užspējau Palangoj, kadangi jis turējo važiuoti į Mintaują į kanceliariją, nes nežinia dēl kokios priežasties neteko vietos pas Palangos Policmeisterį. Budamas ant iszleistuvių, atsiminiau apie Tamistos rankrasztį, kurį sujieszkojęs įdavē man ir dabar asz jį turiu prie savęs ir noriu užklausti Dauggalio Pono Geradējo, kaip įsakysit, ar kam perduoti, ar per pasiuntinį atsiųsti Tamistai. Buk taip malonus, daneszk man, o asz viską iszpildysiu. Jonas Soroko neteko dēdēs, Garzdų klebono ir pirm poros mēnesių bro-

lio kunįgo taippat isz Garzdų.

Dabar atvažiavo isz Mintaujos dėl apskaitymo daigtų ir pasiėmimo prigulinczios jam dalies, bet paėmęs neapmokėjo visų skolų. Dievas žino, kas darosi su dabartine jaunuomene. Bet gana to. Neseniai buvau Alsėdžiuos pas Nominatą: biblijoteka jo labai puiki, nors nedamatau, bet rascziau ką paskaityti ir pasilinksmįti. Nominatas mandagus, geras, ir net perdaug priimantis. Visas Balandis pas mumis labai szaltas; ledo nors jau nematyti, bet tie szalti vējai puczia nuo jus. Isz Dievo malonės dar mes iki szioliai sveiki ir linkim Dauggalingam Ponui Geradējui sveikatos; o gal jau pasveikįti kuomi Poną Geradėją, pasiliekant su didele guodone

Dauggalingo Pono Geradējo

Gegužio 2 d. žemiausiu tarnu

Krėtinga. B. Fabijonas Borkauckas.

GIESME.

Sziltas alus ką padarė!
Prie malonės mus privarė.
Dėlto žydų pikta viera,
Kad jų yra maža miera.
Dėlto tiesos nėra.

O Orelis midų laiko,
Kursai gėrė, tai paklaiko.
Dėlto žydai pasigavo:
Tur arielką, alų savo.
Dėlto virszų gavo.

Už szesztoką laszus ėmęs,
Ir ant stalo pasirėmęs.

Varpai zvanij' bažnyczioj,
O girtuokliams karczemoj.

Dēlto ne pirmoj.
Eik tu, latre, pijonyczia,
Perstok gerti, į bažnyczią.
Jei tu gerti nepaliausi.
Tai su žydu pekloj bliausi.
Ach, ant amžių kauksi!

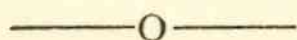
Dovanok Tamista Geradējau, kad czia pridurīu giesmę. Nemoku gerai žemaitiszkai raszyti, bet tą giesmę dar priesz trisdeszimts metų su kunįgu Grossu Datnavoj giedodavom. Buvau paskolinęs ją kitiems ir jau kaip tik atradau ir perrasziau; dabar siuncziu Tamistai, gal pertaisysi ir padēsi į rinkinį. Turiu dar vieną žemaitiszką, bet nežinau, ar galēsiu perraszyti, kurią, atsitikus progai, prisiųsiu, tiktai susimildamas dovanokie už mano prastumą.... Kun. Pabrēžos dadedu laiszkelį, kurs, lygiai kaip ir asz, guodoja ir gero velija Tamistai.

KUN. VAISZVILA.

Simanas Daukantas,

atgijusios lietuvystės idealas

Pernai 24 Lapkriczio sukako 25 metai nuo mirimo musų garsaus rasztinįko Simano Daukanto, kuris per visą savo gyvenimą be paliovos dirbo dēl gero Lietuvių. Gimē Daukantas Kivilių kaime, Telszių pav. 1793 m.; pradinę mokslinyczią lankē Kalvarijoje, o paskui nuvyko į Vilniaus universitetą, kur mokinosi istoriszkų mokslų. Pabaigęs mokslą Vilniuje, Daukantas važinējo į užrubežį,atlankē Vokietiją, Angliją, ir Prancuziją, rinkdamas medegą dēl Lietuvos istorijos. Nuo 1825 iki 1835 m. buvo Rygoje urēdinįku prie kanceliarijos general-gubernatoriaus; potam apie 15 metų dirbo Petrapilyje prie lietuviszkos metrikos.

Palikęs Petrapilį, grįžo vēl į Lietuvą ir daug vargo perkentējęs mirē 24 Lapkriczio 1864 m., Papilēje, Sziaulių pav., kur gyveno tuom tarpu pas draugą savo kun. Vaiszvilą. Jis per savo gyvenimą it vargo pelē be paliaubos trusējo vienutiniai žemaitiszkai raszyti dēlei naudos vientauczių — sztai keli žodžiai isz paraszo ant akmeninio paminklo, kurį kun. Vaiszvila pastatē ant Daukanto kapo.

Isz teisybēs nelengva tiek padaryti, gyvenant taip vargingai, kaip gyveno Daukantas. Ne mažai reikējo drąsos raszyti lietuviszkai, kada Lietuvoje viskas buvo lenkiszka. Mokįtinis Vilniaus universiteto, kur tuomet viskas buvo lenkiszka, kur studentai, daugiausiai lietuviszkos kilties,rupinosi apie užlaikymą lenkiszkos tautos, lenkiszko tēvyniszkumo,

jis karsztai mylējo Lietuvą ir jos prastus žmones, kurie vieni tik užlaikē savo senoviszką kalbą, savo rasztuose jis peikē bajorus už iszvirtimą į lenkus ir iszsižadējimą lietuvystēs. Visi garsus to laiko raszytojai, vadįdami savę lietuviais, lenkiszkai raszē apie Lietuvą; Daukantas n'ējo jų keliais, pats iszrinko sunkų kelią, kuriuom ējo iki pabaigai gyvenimo. Surinkęs medegą dēl Lietuvos istorijos, paraszē ją lietuviszkai. Lietuviai tada buvo vieni tik nuvergti, tamsus praszcziokai, visa-gi apszviestesnē dalis draugijos buvo lenkiszka; pertai Daukantas dirbo daugiausiai dēl ukinįkų, raszē jiems pamokinimus apie ukę. Jeigu da sziądien, kada mųs žmonēs taisosi, kada skaitlius apszviestųjų lietuvių, norinczių dirbti dēl gero savo brolių, gana didelis, viens ar kits isz lietuvių abejoja, ar bus kas isz to darbo, ar ne? tai ką turējo mislįti Daukantas, dirbdamas dēl nuvergtų lietuvių ir kada tokių darbinįkų visoje Lietuvoje buvo 5—6 vyrai? Matyti, kad nelabai jam smagu buvo, kad jautē stoką darbinįkų, nebereikalo jis po kiekvienu veikalu kitaip pasiraszydavo, idant nors svetimtaucziai mislytų, kad ne keli, bet keliolika dirbo dēl naudos lietuvių. Bet stoka darbinįkų, vargingas padējimas ne sulaikē jo darbsztumą, ne atēmē norą dirbti, bet atbulai, tai da didino jo meilę tēvynēs, jos žmonių ir norą jiems tarnauti. Pamatą dēl pakēlimo taip karsztai mylimos Lietuvos Daukantas matē užlaikyme lietuviszkos kalbos ir platinime apszvietimo tarpu praszcziokų, kuriems ir paszventē visą savo gyvenimą. Užtai taip brangus mums Daukantas, užtai mes noriai jį minavojame, kad jis norējo ir geidē to, ko norime ir geidžiame mes sziądien eidami keliais, kuriuos su tokiu vargu jis pramynē. Eikime jo pēdomis, sekkime jo paveikslą, dirbkime taip, kaip

jis dirbo, ir mes be abejonēs datirsime tai, ko taip troszko Daukantas kelias deszimtis metų atgal, ko ir mes sziądien troksztame. Darbsztumas Daukanto tegul esti mums paveikslu, tegul kiekvienoje valandoje ragina mus dirbti tiek, kiek jis dirbo dēl gero savo tamsesniųjų brolių.

P. Dr.(*N 1 Varpo 1890 m*).

Isztrauka isz straipsnio,,Atminimas apie Papilę", patilpusio N. 1 – 4 Varpo 1896 m.

Užkopęs ant virszaus ir atputavęs, asz tuojaus ēmiau dairytis į visas puses, kad suprasti kalno paveikslą. Pailgai apskritainis, jis staigiai isz rytų leidosi į upę, isz sziaurēs į augszcziaus paminētą lomą, o isz vakarų į placzią daubą. Tiktai isz pietų pusēs, kur su tuomi pilkalniu susidur augsztoki Ventos krasztai, nebutų buvę staigios pereigos, jaigu szitas jo krasztas nebutų supiltas ir tokiu budu paaugsztįtas ant 4 arba 5 sieksnių. Acziu tam pylimui, kalnas pasidarē neprieinamu isz visų pusių ir tuomi įgijo gilioje senovēje didelę kariszką vertę, ką patvirtina ir dabartyksztē ano pavardē ,,Pilē'', vartojama po aplinkinius žmones. Antrapus sziaurinēje Lietuvoje ir Žemaitijoje užsilaikē lygsziol da daugybē kitų panaszių į szitą pilę pilkalnių, kaip antai Salduvēs kalnas apie Sziaulius, Raktuvēs kalnas Žagarēje, Luponių ir Domantų pilelēs, Girnikų kalnas, Kalnelio pilkalnis ir t. t. Kas juos supylē, nēra gerai žinoma, nors isz tulų istoriszkų padavimų galima spēti, kad tai patys lietuviai padarē dēl apgynimo savo kraszto nuo kryžiokų ir kitų plēszikų.

Bet ne dēl to vien, kad pamatyti dalelę savo sentēvių veikalo, asz lankiau szitą kalną. Buvo da kita priežastis! — Ant

jo virszaus isz vakarų pusēs, paskendęs augsztų placzių medžių pavienije, gulējo pailgas keturkampis akmuo, ant katro auksinēmis raidēmis spindējo padētas daug žymęs paraszas.

Kitoje vietoje paminētą paraszą czia iszleidžiame.

Ant to paraszo iszkalta ranka laikē žąsinę plunksną, it rengdamasi raszyt, o augszcziaus tos rankos rymoja auksinis kryželis.

Prasti netikēti tie žodžiai, kaip stabas, atmenu, manę isztiko. Skurdu darēsi vienkart ir graudu... Czia juk gulējo musų keliavedis ir mokįtojas, juk tai po tuomi akmeniu ilsējos jau mažne ketvirtį szimtmeczio žmogus, kuris supratęs savo gyvasties užduotę, su neapsakyta isztverme ir stropumu, blaszkoms į visas puses audros, yrēsi prie iszganymo salos ir stengēsi su savimi drauge savo vientauczius patraukti.. Ir kaip rukas, patraukē per mano vaidentuvę visi jo darbai ir gyvenimo iszlygos. Vargo pelē, vargo pelē! — Bet ne per veltą nuējo tavo triusas, ne be atgarsio pasiliko tavo szirdingi geismai! Kaip isz sunkaus miego, pažadįti tavo karsztu žodžiu, pradējo kilti lietuviai ir, nors retai kur ir isz leto, bet standžiai ēmēsi sekti tavo pēdomis....

Ir kaip tamsus debesiai, saulelei pakaitinus, nusidraiko į visas puses ir mažu pamažu nusiblaivo dangus, taip ir mano szirdije nyko skurdums ir graudums, o jo gilumoje pasirodē kits iszkilnus jausmus, ne labai tolymas nuo džiaugsmo. Buvo tai sąžinē, kad ir pas manę galējo gana rastis viek, idant pasekti ano paveikslui ir padētinors truputį savo gyvybēs vientaucziams ant naudos. O! kad toks jausmas vis tankiaus ir tankiaus pakiltu užkietējusioje szirdije ir, kaipo žvaigždelē paklydusiam marinįkui, gelbētų atrasti palaimos uostą....

Kaip prikaltas stovējau asz ten pas tą kapą. Žiurējau į jį, bet kažinkur jis buvo isz po mano akių pradingęs. Tik szirdis stipriaus ir tankiaus plastavo krutinēje ir kvapas pilniaus ir liuosiaus pripildē jos vidų.... Toli, toli kažinkur skrajojo tada mano mislis. — Visoki gyvenimo prajovai, sutikti kamenors Lietuvoje, talpinosi paeiliui mano aumenise ir asz, rodēsi, pažinau visas anų iszgales, o drauge su tuomi supratau žmonių kanczias ir pamacziau, kokiu budu anas galima buvo palengvįti. Prigulējo tiktai man pacziam iszsižadēti tulų žmogiszkų trukumų ir, sutraukus galutinai visus raiszczius, kuriuose laikē manę apipainioję visoki prietarai, pradēti kitoniszkai gyventi. Lengva, rodēs man, buvo tai padaryti! Ir ragydams manę, paslaptas balsas tarē taippat man: padaryk tai! padaryk!....

Ir akmuo vēl pasirodē mano akyse ir asz atsikurtējau, kur ēsąs. Jutau, kad ne laikas man buvo atsiduoti savo mislims; bet gailu buvo anas pamest: taip gerai ir džiugu buvo man su anomis! — Užtai ir kilo manyje vaidas tarp sąžinēs dabarnykszczio padējimo ir noro atgal į mislis paskęsti. Ir kaip buk geisdams, kad sziame paskutiniame pasiliktų virszus, asz nusigręžiau nuo akmens ir dulinau iszlengvo szalin į prieszingą kapų szalį, bet priējęs prie kraszto, pakēliau akis, idant pažvelgti į kitą upēs pusę. Ten po kairei ant gelsvo skardaus kraszto stovējo bažnyczia su dviem raudonom bonēm ir baltais langų ir durų staktais, kurie jau permier atsimuszē nuo raudonų plytinių jos sienų. Labjaus į deszinę už sietuvos žaliavo tankus sodnas, o toliaus nebeapmatomai iszsisklaidę, kupsojo mediniai miestelio nameliai. Gražu, bet liudna man buvo ant jų vaizdų žiurēti. Juk tai jie

galutinai isznaikino tą laimēs jausmą, katruomi manę buvo apžiebęs ans keturkampis akmuo, ir privertē vēl prisiriszti prie žemēs....

Uola N-ije 4 Varpo 1890 m.

---

28 dieną Spalių m. sukako 100 metų nuo gimimo mųs tautieczio, Simano Daukanto. Nedaug priskaitytume vyrų, padējusių tiek truso ant naudos savo tautos, kiek tas žmogus per savo sunkų gyvenimą; vienok jo vardas tarp Lietuvių vos težinomas. Daugumas gal nē negirdējo, ką a. a. Daukantas gero padaręs, kiti vēl nenori pripažįti ar nemoka permainyti visos svarbos jo truso, jo darbų. Sziuo tarpu asz norēcziau priminti ypacz vieną, svarbiausią, pagal mano iszmanymą, jo nuopelną.

Tiktai atsižvelgkime į Lietuvių praeitį.

Iszdygus isz girių tankumynų ir balų plotų (!) Lietuva, kaip koks meteoras, užszvito ant Europos horizonto, padovanojo istorijai keletą puikių lapų garsių atsitikimų, kelioliką vardų ypatingai garsių vyrų....ir vēl, kaip meteoras, užgeso. Tie, kurie sutvērē politiszką Lietuvos galybę, nesuspējo padēti tvirtų pamatų tautos kulturai, o tie, kuriems paskui teko buti valdovais ir vadovais Lietuvių, nesusiprato apie tai pasirupįti, patys pasidavē įtekmei svetimos civilizacijos, priēmē svetimą kalbą, o lietuviszką paliko sodiecziams. Prisisavinimas svetimos kalbos ir kulturos prasidējo augsztesniamjame Lietuvių luome, matyt, nuo-pat susipažinimo su kaimynais ir paskutinai įvyko susivienijus Lietuvai su Lenkija. Lenkiszka kalba, įsikurus isz pradžių tarp augsztesniųjų valdovų, tapo palengva kalba visų, kurie laikē savę per

augsztesnius už sodieczius. Ilgainių svetima kalba taip įsivieszpatavo tarp „augsztesniųjų“ luomų Lietuvos gyventojų, kad daugumas, vadįdami savę Lietuviais ir kalbēdami svetimai, paliovē jautę visą neiszmintingumą tokio pasielgimo, o tuli, ypacz kurie buvo naujai iszmainę savo tēvų kalbą į svetimą — kaip tai dažnai esti — nesidrovējo kerszyti pasilikusiemsiems prie savosios už savo paczių pasielgimą. Inteligentai savo spēkas aukavo svetimiems idealams, muzų numylētiejie — svetimai literaturai, dailai ir tt. Vos kelintas Lietuvis, atsiminęs, bandē raszyti knįgas „žmonēms“.

Acziu visiems, kurie kada nors paraszē kokią naudingą knįgutę mųs sodieczіams, ar sziaip jiems ką gero padarē. Jų darbo nieks negal papeikti, kaip nepeikia szelpianczio duonos kąsniu ar kokiu skaruliu alkaną, apiplyszusį pavargēlį. Bet ar to gana? Ar gana padarome, iszneszdami pavargēliui duonos kąsnį, ar-gi tiktai to jam tetruksta? Ir pasisotinęs tuo tarpu, ir apsidengęs, jis vēl palieka pavargēliu: jam truksta pilnų gyventojo tiesų, jam truksta žmogaus vardo, kurių jis gal suvis ne per savo kaltę nustojo. Szito mes jam negrąžiname nē skaruliu, nē duonos kąsniu, nē szirdingu žodžiu, — jeigu szirdingumo mums netruksta. Lietuvių tauta per amžių eilę tapo pavargēle tarp kitų tautų ir seniai pripažįta už pavargēlę dagi paczių savo inteligentų. Gerai, žinoma, kad kelintas nekreipia nuo jos savo veido, isznesza duonos kąsnelį ir nors retkarcziais isztaria meilingą žodelį; bet to negana: reikia pripažįti Lietuviams t a u t o s v a r d ą.

A. a. Daukantas kaip galēdamas, daug daugiau už kitus „szelpdamas“ Lietuvius, sykiu atvirai, drąsiai, ne tiktai žodžiu, bet ir darbu pripažino jiems tautos vardą: greta su knį-

gutēmis dēl sodieczių jis paraszē lietuviszkai ir moksliszka traktatą — garsųjį „Budą,“ paraszē Lietuvos istoriją, iszguldē lietuviszkai lotyniszką gramatiką — taigi žiurējo ant Lietuvių, kaip ant tautos, kurios literaturai pritinka ne tiktai „pamokinimai žmonēms,“ bet ir visoki kitoki rasztai, kokiais gērisi savo literaturose kitos tautos. S u g r ą ž į t i L i e t u v i a m s t a u t o s v a r d ą — t a i b u v o D a u k a n t o i d e a l a s, kuriam jis tarnavo per visą savo pilną vargo ir sunkaus darbo gyvenimą. Szių dienų „litvomanai“ eina taku, Daukanto pramintu, taku, kuris vienok per kelias deszimtis metų niekeno nelankomas, suspējo diktai žolēms apželti. Jeigu atsiminsime, kad ir sziądien da ne kiekvienas drįsta įstoti į minētąjį taką, tai lengva bus suprasti, kiek reikējo drąsos, dvasiszkų spēkų, meilēs savo tautos tam takui iszvesti pirm 50 metų!....

Ilsēkis ramiai, narsus kareivi, amžinu atilsiu. Tavo pramintas takas atrastas; juo eina nedidelis, bet tvirtos dvasios tautieczių burelis; tavo galinga dvasia stiprina juos jų kelionēje.

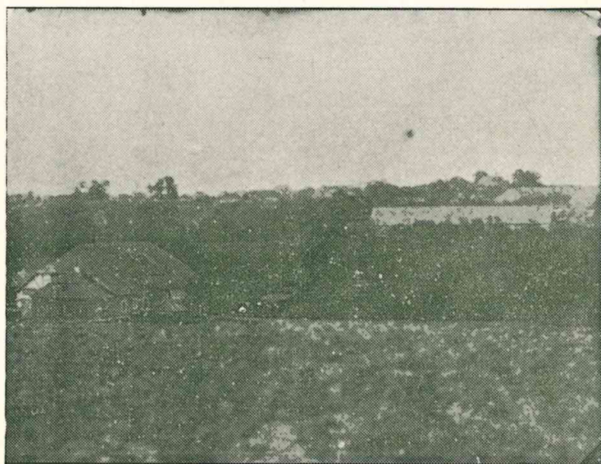
P. A. įžengtiniame straipsnije N 11 Varpo 1893 m.

---

28 d. Spalių mēnesio szių 1893 metų sukaks lygiai szimtas metų nuo gimimo garbingojo Lietuvos vyro, Simano Daukanto. Czionai netalpįsime isztisos biografijos to brangaus musų patrijoto ir moksliņko, nēsa ji jau buvo „Auszroje“, priminsime tiktai, kad didumas S. Daukanto rasztų sziandien guli Kiviliuose pas D-rą Kaunackį, velionio rasztinįko giminietį. Mes girdējome, kad p. Kaunackis yra labai meilingas žmogus ir norincziuosius tuos rankraszczius apveizēti mielai

GARSUS PAPILĖS KALNAS.

TRISZKIAI (nuo sziaur-vakarių).

pas savę priima. Taigi prie tos progos szimtmetinio Daukanto gimimo jubilējaus reiktų nors vardus jo rasztų paminēti, kadangi atspaudinimas tur but dar neveik įvyks. ,,Budas senovēs Lietuvių" jisai pats atspaudino, o dabar ,,Vienybēs Lietuvnįkų" redakcija vēlei isznaujo tą veikalą atspaudino. Ta pati redakcija buvo pradējusi aną metą spaudinti ir istoriją, ale kas-żin delko vēl tulą laiką buvo apstojus, o dabar vēl pradējo. Pats Daukantas atspaudino dar daugiau savo smulkesnių rasztų, ale vienok didumas vis pasiliko rankraszczиuose, nespaudįta. Sziandien jau atsiranda ir pavienių Lietuvių ir draugysczių, kurios malonētų padidįti lietuviszką literaturą, ir spaudina menkos vertēs raszteliиs arba prastus vertimus isz svetimų kalbų; o nieks nepasirupina įgyti kelintą S. Daukanto rankrasztį ir jį svietui apreikszti. Tegul-gi szitas musų patēmyjimas neaueina perniek, tegul anie rupintojai atsimena Daukanto rasztus, kada norēs Lietuvai ar ,,naujiems metams" arba ir szeip be jokios priekabēs ką padovanoti.

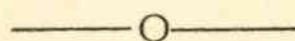
O ypatingai norējome czionai ant to nurodyti, kad szis szimtmetinis jubilējus gimimo dienos S. Daukanto pridera mums atszvęsti su ypatinga iszkilmybe ir pagarba. Atmintis to vyro turi mums buti ypatingai szventa ir garbinga. Nuo to karżygio ir ,,muczelnįko" dvasios mes galime daug pasimokįti, nēsa tai yra paveikslas visiszko pasiszventimo tēvynei. Mes sziądien rasi kelintas priderancziai nē nepermanome galingos to didvyrio dvasios, kuri ragino ir vertē jį dirbti ant naudos tēvynei be atvangos, be perstagio, be użmokesczio, be kokios matomos naudos ir be kitų sziek ar tiek egoistiszkų motyvų.

Mes sziądien dirbame sutartyje viens su kitu, viens kitą padrąsindami, paragįdami; mes sziandien jau turime keletą laikraszczių, kame musų darbai patilpę gali mums atgabenti tulą doriszką atlyginimą; o ir tai mes kelintas atszalame ir aptingstame; o Daukantas dirbo beveik vienui viens ir matē, jog jo rasztai pasiliks neatspaudįti jam gyvam bēsant, darbuose turējo trukdinimų ir gaiszinimų, o vienok neliovē dirbęs lyg amžio galui ir varguose numirē, nors pagal savo mokslą pas to laiko Rusijos valdžią butų galējęs turtu ir garbe pasidžiaugti.... Taigi pasirupįkime tą 28 d. Spalių priderancziai paminēti tą Lietuvos milžiną ir pasirupįkime įsigilint į jo dvasią; pasisemkime isz tos versmēs stropumo, kantrybēs, vilties, o ypacz meilēs Lietuvos, kad galētumēm ir mes atrasti nusiraminimą ir džiaugsmą dirbti ant naudos ateisianczioms kartoms....

„Varpo" No 8–1893 m.

S. Daukanto gyvenimas ir rasztai. Isz Varpo No 11 - 1893 m.

Apie Simaną Daukantą, garbingą musų tautietį, bus girdēję jau gangreit visi apszviestesniejie Lietuviai, tik gaila, kad nekas dar težino, bent niekas dar neapskelbē isztisos jo biografijos, reikalingos istorijai jo paties rasztų ir jo laiko literaturos. Keistas, beveik nesuprantamas daigtas! Nuo Daukanto mirties praējo ne daugiaus, kaip 29 metai, laikas visiszkai neilgas, o mes, jo numylēti tautiecziai, negalime nē tikrai žinoti, ką paraszęs ir kaip gyvenęs visų garbinamas ra-

szytojas! Kaip maža mes žinome apie Simaną D., galima suprasti jau isz to, jog taip drąsus autorius „Lietuv. rasztų ir rasztinįkų (Tilžėje, 1890 m.)" jam ir apsprendimui jo darbų tegalėjo paskirti tiktai penktą dalį tos vietos, kurią davē A. J. Viszteliauckui, mažai mums žinomam, neseniai mirusiam musų raszytojēliui.

Jei neklystu, tad raszant apie D-o gyvenimą, reikia sziuo tarpu pasikakinti tuo, ką randame p. Ed. Volterio straipsnyje, atspaudytame 15-oj knįgutēje „Mitteilungen der Lit. litter. Gesellschaft. Heidelberg. 1890" Nedaug nē tenai terandame, bet ką randame, tai gangreit visuomet buti daigtai, ko negalima pasakyti apie kitur randamas isz D-o gyvenimo žinias. Szįmet, kiek girdēt, medegos D-o bijografijai esą surinkta daugiaus; esąs spaudįtas antru kartu jo „Budas", iszeinąs „Pasakojimas apie veikalus Lietuvių tautos", tokiu budu raszydami apie szito vyro darbus ir nuopelnas, rasi neilgai trukę galēsime jau drąsiaus kalbēti. Tuom tarpu sunku naudotis szitam tikslui ir isz kitų jo darbų, nes jie reta rasti ir nelengva gaut pasiskaityti. Visos szitos priežastys, apsunkįdamos ir mano szios dienos darbą, sziek tiek paaiszkina ir jo kliaudes, ypacziai nelygumą ir nepilnumą žinių. Raszydams remsiuosiu daugiausia ant minēto p. Volterio straipsnio, ant praneszimų tyrinējusio D-o gyvenimą p. D. Silvestraiczio ir pagaliop ant kelių žinių, kurias gavau nuo žmogaus, panorējusio pasilikti nežinomu.

Simanas Daukantas gimē 28 dieną Spalių mēnesio Kalvių sodžiuje, Linkimų parapijoje, Telszių paviete. Jo tēvas Jurgis Daukantas, karaliszkas sodietis, buvo medsargis arba, kaip

Žemaicziai sako, medininkas. Tēvas buvo žmogus neturtingas, nekiek teiszsigalįs. Todēl Simanas rasi ir visiszkai butų likęs prie tēvo, be kokio mokslo, kad nebutų radęs gero żmogaus, kurs matydamas vaiko mintrumą suszelpē jį pinįgais ir tokiu budu palengvino kelią prie szviesos. Tas żmogus buvo Daukantų giminietis, Truikinų (Aleksandrijos) altorista, kun. Sim. Lopacinskis. Taigi per szito labdario priežastį ir gerą szirdį musų Simanas galējo pradēt ir savo ilgą mokslą. Ar sziaip, ar taip, tik paaugęs jis ējo mokslus tam tikroj mokykloje, Žemaiczių Kalvarijoje. Szitam miestelije, prie Dominykonų kliosztoriaus, buvo nuo 1803 metų keturkliasē „pavieto mokykla“ su szeszių metų kursu.*) Kada įstojo mokyklon D-as, tuotarpu sunku pasakyti, žinoma tik tiek, kad pavasarį 1814 metų jis buvo jau ketvirtoj kliasoje tarp geriausių jos mokįtinių. Tuomet, t. y. 1814 m. jisai tur but baigē czia ir mokslą, bent surasze mokįtinių 1815-tų ir rudens 1814 metų Simano D-o jau nebebuvo tenai. Tokiu budu galima manyti, jog D-as toje mokykloje buvo maż daug nuo 1808 metų. Tarp mokįtojų itin geras buvęs mokįtojas istorijos, geras pamokslinįkas kun. Jok. Falkovskis. Szis kunįgas savo mokslu turbut nemażą darē įspaudą ant jauno, mintraus Simano, kurį, kaip żinoma, paskui traukte traukē istoriszki tyrinējimai.

---

*) Szi mokykla buvo po priežiura Vilniaus Universiteto, ir pabaigę ją mokįtiniai buvo priimami universitetan, kaip ir isz kitų szeszkliasių to laiko mokyklų: 1818 m. ji buvo paskaityta į szeszias dalis ir pagaliop 1825 m. pripažinta už tikrą gimnaziją. Po 1831 m. pradēta iszguldyt viskas rusiszkai, o 1836 m. visiszkai uždaryta (Žem. Vysk., II. pp. 56, 57 58).

Dabar, pabaigęs Kalvarijos mokyklą, D-s rengēsi važiuot universitetan. Turbut tuom laiku jis ir prisiraszē prie bajorų stovio, nes, kaip žinoma, tuomet buvo pats baudžiavų laikas, kada į augsztus mokslus priimdavo tiktai bajorus. Beveik nieko neturēdamas jis vyko pēkszczias Vilniun ir įstojo universitetan. Kaip jis tenai gyveno ir mokēsi, mes tuotarpu nežinome, nors labai malonu butų patirti, nes tuomet studentavo Vilniuje tarp kitų garsingas Ad. Mickeviczius ir buvo tarp studentų kelios labai simpatiszkos kuopelēs; žinome tik tiek, kad baigęs Vilniaus universitetą, jis nukako Dorpatan ir įgijo tenai laipsnį magistro filozofijos. Bejieszkodamas mokslo ir medegos musų istorijai, jis aplankē Vokietiją, Prancuziją ir Angliją. Pagaliop 1825 metuose Daukantas, 28 metų vyras, apsigyveno Rygoje, kur mokēdams kelias kalbas buvo gavęs vietą vertējo kalbų ir kanceliarijos valdinįko prie vietinio general-gubernatoriaus. Tenai tarp kitų savo darbų, jisai rinko senovēs žinias apie Rygos miestą; rankrasztis su tuom rinkimu ir dabar tebēr pas jo giminietį D-rą Kaunackį (Kiviliai, Skuodos par., Telszių pav.).

1834 metuose D-as persikēlē Peterburgan., kur tarnavo per senato rasztinįką, dirbdamas trecziam departamente, — tam skyriuj, kur sudēta taip vadinamoji Lietuviszka Metrika. Peterburge Dankantas gyveno apie 16 metų. Gangreit visa, ką jis yra mums gero padaręs, mes turime nuo szito laiko: czia jisai surinko neiszpasakytą daugybę visokių szaltinių Lietuvos istorijai, czia jis raszē lietuviszkas knįgas, kurias ir spaudē Peterburge, pasislēpdams po įvairiais pseudonimais, kaip antai: Myle, Žeimys, Szauklys, Laukys ir t. t.

Peterburge D-as susipažino su jaunu, bet jau karsztu Lietuvos darbinįku, kun. M. Volonczausku (1801 - 1875), kurs nuo 1840 m. buvo profesorium prie Dvasiszkos Akademijos. Toji pažintis, toksai gyvenimas kruvoje, juo skatino ir vieną ir kitą prie darbo. Bet neilgai juodu tenai gyveno: 1845 m. kun. M. Volonczauskas persikēlē į Žemaiczius, kur apēmē vietą rektoriaus Varnių seminarijos ir paskiaus 1850m. tapo Žemaiczių vyskupu. Dabar įgijęs taip augsztą valdžią ir norēdams visas savo spēkas apversti ant tautos gero, darbsztus vyskupas parsikvietē į Lietuvą ir savo mokslingą tautietį. Tokiu budu S. D-as, klaidžiojęs apie 30 m. po svetimas szalis, pargrįžo vēl į savo numylētus Žemaiczius, idant galētų iszvien dirbti su tokiu pat karsztu Žemaicziu. Žodžiu sakant, dabar buvo užmanytas didelis darbas — leisti į žmones naudingas ir populiariszkas knįgas ir tokiu keliu platįti Lietuvoje apszvietimą žmonių.

Bet czionai, Varniuose, Žemaiczių vyskupo buste, tarp dviejų apszviestojų tautos tuojau pakilo nesutikimai, ginczai, barnys. Apie szitas barnis autorius „Lietuv. rasztų ir rasztinįkų“ taip sako (pp. 34—35): „1850 m. Volonczauskis, Žemaitijos vyskupu likęs, pakvietē Daukantą vykti pas savę į Varnius, dēl smagesnio darbsztumo ant lietuvystēs lauko, žadēdamas Daukantui mokēti algos 200 rublių ant metų už jo triusą dēl tēvynēs, o taipgi atspaudyti jo Istoriją Lietuvos. Bet veikiai Varniuose vyskupas Daukantą apsunkino bergždiniais darbais: skaitymu apakusiam kunįgui Kodainiui kasdien po 3 adynas, raszymu lenkiszkai - žemaitiszko žodyno, perraszymu lenkiszkai - prancuziszko žodyno ir t. t. Daukantas patį Vol—ską iszmokino czion vokiszkos kalbos, teip

kad tas galējo, Kurszą lankydamas, susisznekēti su katalikais Vokiecziais. Neilgai trukus vyskupas algą sumažino Daukantui iki 150 rublių. Nesutikimas tarp abiejų prasidējo ir perējo teip toli, kad vyskupas nedavē nei arklių nuvažiuoti pas gydytoją serganeziam Daukantui. Po penkerių metų buvimo Varniuose D—as pēsczias ir sargalingas traukē į Svirlaukį, jieszkodamas prieglaudos pas Petrą Smuglevyczių, o isz-czia po kelių metų jis persikēlē pas savo draugą kun. Ign. Vaiszvilą į Papilę, Sziaulių pav. Czion barnis tarp Daukanto ir Volonczausko, kuri jau buvo prigesusi, vēl įsiliepsnojo ir Daukantas per gromatas vyskupui iszmētinējo, kad per jį visiszkai jisai esąs nuplikęs ir savo istorijos neatspaudinęs.“ Szitų žinių man pacziam neteko peržiurēti pagal artymesnius szaltinius, bet kad jose yra szie-tiek teisybēs, apie tat vargu galima abejoti, bent tikrai žinoma, kad patsai D—as nepasigirdavo savo garbingo tautieczio žmoniszkumu, kaip ir tai, kad vysk. V—s kur galēdamas taip-pat atsiliepdavo negeriausiai apie savo darbininką, Daukantą. Visi ginczai baigēsi, kaip pasakyta, tuom, jog D—s, iszbuvęs penkerius metus, apleido Varnių miestelį ir paskutinius savo amžiaus metus perleido Papilēje pas savo bicziulį kun. Ign. Vaiszvilą, kurs ir szendien tebegyvena Ubiszkiuose, Sziaulių paviete (arti Telszių). Daukantas mirē 24 d. Lapkr. mēn. 1864m. Praējus 20 metų nuo jo mirties, tas pats Vaiszvila pastatē jam Papilēje ir paminklēlį, su tokiu paraszu: ,,Atevi! miniek sav, jog czionaj palajdotas Szymonas Davkontas pirmas isz tarp mokitų virų raszitojas senoves vejkalų Lietuvos, Žemajtijos ir kitų naudingų knigelų. Jis per savą givenimą it vargo pelle, be palaubos trusieje vienutinej žemajtiszkaj ra-

sziti delej naudos vientautių. Gimē 1793m. Spalinio 28 d. Mirē 1864m. Lapkriczio 24 d. Isztark: Vieszpatie! duok jam atilsį amžiną. Palajdois ant Jo kapa isteigiau su antraszu užristi ta akmina Papiles Kleb. Vaiszvilla." Paraszas, kaip matome, primena bent savo pradžia, paraszą trims szimtams Spartieczių, kurie dēl tēvynēs paguldę kitą-kart savo galvas. Kn. Vaiszvila, sulygindamas Daukantą su Leonido kariumene, norējo pasakyti, jog velionis padējęs visas savo spēkas, paskyręs visą savo amžį, kad tik apszviestų savo tēvynę ir tokiu keliu nors mažumą palengvįtų jai kelią prie laisvēs ir geresnēs ateîties. P. Volteris, paminēdams apie szitą menką paminklēlį, taip priduria virszuj' minētam straipsnije: gaila, kad apszviestesniems Lietuvnįkams lygszioliai tebeužginta pastatyti Daukantui kitas, tvirtesnis paminklas, iszleidžiant dar nespaudįtą jo Lietuvos istoriją ir naujai atspaudžiant dabar suretējusias populiariszkas jo knįgutes." Tokiu pasielgimu, žinoma, pastatytume ne tiktai mirusiam raszytojui paminklą, bet dar padarytume daug naudos savo ir D—o tautieczиams.

Tiek tegalima tuotarpu pasakyti apie S. D--o gyvenimą. Patsai velionis, bent kiek matyt isz jo laiszkelio, raszyto 1 d. Balandžio mēn. 1857 m. isz Kurszo (Neu-Bergfried, netoli Mintaujos, kur jis kokį laiką gyveno), nenorējo, kad apie jo gyvenimą paplistų žinios ir szioks-toks garsmas. Vienam savo bicziuliui, paprasziusiam atsiųsti suraszą jo sustatytų knįgų ir autobijografiją, jisai, iszskaitęs savo raszytus darbus, taip sako: ,,tik susimildamas pasirupįk, kad apie tat nebutų spausta nē vienam laikrasztyje. Manę didei nustebino Tavo reikalavimas bijografijos ir suraszo darbų, lyg pats jų nežino-

tum. Tik meldžiamas niekam nepraneszk apie juos, tegul patys jieszko, kad nor ką žinoti, nenorēcziau, kad imtų jau suraszytas žinias ir girtųsi jomis laikraszcziuose.” Ir toks musų raszytojaus kuklumas turējo apsunkyti darbą jo bijografams. Nebežinodams tuotarpu daugiaus reikalingų mums isz S. D-o gyvenimo faktų, asz czionai paduodu dar jo paties iszskirstymą savo palaikų, nes tie faktai, apie kuriuos kalbama tam testamente, man rodos, galēs nors kiek paaiszkįti jo gyvenimą ir darbus.*)

S. D—as iszbuvo visą amžį nevedęs.

S. D—as buvo itin gerai apszviestas vyras, puikus žinovas istorijos, pasižino ir susiraszinēdavo su garsingiausiais savo laiko bicziuliais ir tyrējais jo tautos, su Pabrieža, Kazim. Moigiu, Karaliaucziaus profes. Voigt ir daugeliu kitų. Visą savo amžį jisai rinko knįgas ir sziaip medegą Lietuvos istorijai. Visa toji biblioteka, — ją tebeturi Daukanto sesers sunaitis, minētas dr. Kaunackis, — galētų but, sako p. Volteris, pamatu nacijonaliszko Lietuvos muzejaus. Jo rankraszcziuose yra iszraszos isz Peterburgo Lietuv. Metrikos, isztraukos isz manuskriptų grafo Platerio (Fragmenta historica ex bibliotheca illustris com. Georgii Plater, Marsch. Rosseinensis) ir neiszpasakyta daugybē kopijų ir sziaip jau visokių dokumentų, reikalingų raszytojui Lietuvos istorijos.

Prie jo rasztų visiszkai ar tik maž-daug apdirbtų priguli — I. istoriszki:

1. Pasakojimas apej Wejkalus Lietuvių tautos senowe, kuri trumpaj apraszia Simons Daukantas, Rasztinikas

---

*) Iszleidžiame vertimą testamento, kurs sykiu su originalu patilpo kitoje vietoje, psl. 18 - 21. Red.

Pilozopijos Mogistras. Antra dalis, Meuse 1850 (Volt.). P. Silvestraiczio suraszuose szito rankraszczio ar tik pirmos jo dalies autorium pavadįtas Jonas Ejnaras (D-to pseudoninas), kurs pradžioje savo darbo pridėjęs savo motto: „non est generosorum hominum res alienas quaerere et pati suas per ignaviam amitti (geriems žmonėms nepridera tyrinėt kitų dalykai, apleidus savo senovę)".

2. Dar pirmiaus D–s paraszė panaszų į anksczians minėtąjį didelį istoriszką darbą su antraszu: „Istorije Žemaytiszkka", 551 puslapis, in did. 8° (Volt.).

3. Budą senowęs—Lietuwių Kalnienų ir Žemajtių iszraszę pagal senowęs Rasztų Jokybs Laukys. Petropilie, spaudinie pas C. Hintze, 1845. Rankrasztis turi tokį motto: „Patrum instituta non temere deserenda. S. Basilius 42 (be priežasties nereikia pamesti tėvų budo).

4. Justini Historiarum vertalas. Virszuj minėtam laiszke, raszytame 1857 m., apie szį darbą D–s raszo, kad vargu suspėsęs jį atspaudįti, nes einąs jau senyn.... (rankrasztis).

II. Kitos D—o knįgos filologiszko turinio:

5. Prasmą Lotinų kalbos paraszę K. W. Myle. Petrapilie. Ispausta pas K. Hintze 1837.

6. Pasakas Phedro iszguldę isz lotyniszkos kalbos į žamajtiszką Motiejus Szauklys, o apskelbę Ksaweras Kanapackis. Petropilie. Isspaustas pas E. Pratza, 1846.

7. Dajnes Žiamaitių, pagal žodių dainininkų iszraszitas. Pirmasis pedelis. Petropilie. Spaudinie C. Kray, XVI, 8° Knįgutės paskyrimas: „Dedie a son Excellence Madame la Marechale Thecle de Gadon, nee de Szukszta."

8. Surinkimas lietuviszkų priežodžių. Rankrasztis be antraszo.

9. a) Lietuviszkas žodynas nuo A sulyg G (gvildus), su lotyniszkais paaiszkinimas tulų žodžių; b) lenkiszkas žodynas, su iszvertimu maž-daug pusės žodžių į lietuviszką kalbą, trys tomai (A—M, N—P, R—Z). Rankraszcziai.

10. A b e c i e l a Lijtuwių — Kalnienų irŽamajtių kalbos, torinti sawiep: Maldas, tikibos istatimus, dorybės pamokslus, mistrentura, pasakas, patartes, senosės ir naujosės Gudų rodbalses arba litaias, su parodimo lykiaus arba skaitliaus Ukiszkų, Rimiszkų ir godiszkų ženklų. Petropilie. Ispausta pas K. Krajų 1842, 12° 80 psl.

11. Pagal minėtą jo laiszką buvęs 1857 m. paraszytas naujas Elementorius; D—s ketino siųsti jį Balandžio mėnesį 1857 m. cenzuron.

12. G i v a t a s d i d i u j ų k a r w a i d ų s e n o w ė s surasze lotiniszkay K o r n e l i u s N e p o s. Iszguldę isz lotiniszkos i lietuviszką kalbą jaunuomenės naudon J. Dewinakis, o apskelbę Ksaweras Kanapackis. Petropilie. Spaudinie pas C. Hintze. 1846.

III. Knįgutēs su naudingais skaitymais žmonēms:

13. P a r o d i m a s k a j p a p i n i u s a u g i n t i pagal naujujų pritirimų, kurius apskelbę teutoniszkay B. A. Grunards, o iszgoldę i Žiamajtių kalbą Jonas Ragaunis. Petropilie. 1847.

14. T a b o k ų a u g i n i m a s. Pamokimas ape auginimą tabokų, kori iszraszę gudiszkaj D. Strukow, o iszgoldę į Žiamajtių kalbą Jonas Girdenis. Petropilie. Ispaustas pas K. Krajų. 1847, in 8°, psl. 76.

15. P a m o k s l ą a p e j s o d n u s arba daiginius wajsingų medių (J. H. Zigra), iszgoldę isz Teutonų kalbos i Žiamaitių Antons Ž e i m i s. Petropilie 1849.

16. P a m o k i m ą, k a i p r i n k t i m e d i n e s s i e k l a s, pargoldę isz Gudų kalbos i Žiamajtių kalbą Jonas Purwys. Petropilie 1849.

17. U g n ę s k n i n g e l ę arba trumpą pamokslą, kas wertaj daryti pulas pirm ugnęs ugnej pasidarius.... Iszraszę Jonas Wangys ir apskelbę m. 1802, o dabar antrą atwejį apskelbę Antonas Wajnejkis. Petropilie. 1849.

18. N a d i n g a B i t t i ų K n y g e l e.... etc. par G. D. Settegast. Petropilie. 1848.

18. Siejamoses paszaro-žoles. Minėtam laiszke apie szitą knįgutę D—as atsiszaukia: „Zawadzki's ją subiaurino, nes iszleisdė be paveikslų, todėl nekam ji verta."

20. K n i g e l e a p e j ž i n i a s d r a u g y s t e s n u s i t u r i e j i m a arba pamokinimas kaip rejk girtibe pamesti etc.... par kuniga Simforiona Mieleszką. Petropilie, pas K. Mejer, 36 psl. 1846.

P. Ed. Volteris priskaito minėtam straipsnije szitą knygutę prie D—to darbų.

21. P a l a n g o s P e t r i s. Minėtam laiszkelije apie ją taip sako D—s: ,,yra tat apysakėlė pagal Robinzoną, leista cenzuros, szį-met bus atspausdyta.“ Kur ji dabar yra?

22. P a m o k s l a s k a i p g i r e s k i r s t i, s i e t i i r d i j k t i diel Alwino Ukininko paraszia Antanas Dugys, metuse 1854, in folio 43 labai. Rankrasztis pas d-rą Kaunackį (Silv.).

23. I n s t r u k c i j a g i r i n i n k a m s, in folio 104 lapai. Rankrasztis pas drą Kaunackį (Silv.).

24. G a s p a d o r i u s. Tikras antraszas man nežinomas. Apie szitą rankrasztį D—s taip raszė 1857 m.: yra tat vertalas isz lenkiszkos kalbos, paskiriamas nedideliems dubininkams; pirmoj dalyje kalbama apie iszdirbimą žemės, antroj apie auginimą arklių, galvijų, avių ir kaip gydyt jų ligos, treczioj kalbana apie sodus, bites ir apinius.“ Ar da yra kur tas rankrasztis ar toji knįgutė?

25. R u b i n a t i o P e l u z ę s g i w e n i m a s, iszguldītas isz Teutonų kalbos i Žiamaitių pagal 12-to ispaudimo Joch Heinr. Campe (Volt.).

26. K a j m i n ę s S a u g t ę s arba P o l i c i j o s i s t a t i m a s, diel skarbo walstionių, saulielidiniosi gubernijosi arba sritiesi. 12 lapų in folio, rankrasztis nepilnas (Silv.).

IV. Dvasiszko turinio knįgos:

27. Prie virszuj' minėtų knįgų ir rankraszczių turi but dar priskaitomos: ,,Epitome historiae sacrae auctore C. F. Lhomond in Universitate Parisiensi professore emerito (su lietuviszku žodynėliu pagal laiszką 1857 m).“ Kas turi szitą knygutę? ir 28. M a l d a s K a t a l i k ų, pagal Bažniczios szv. Rimo iszraszitas. Metuse 1842, 246 puslapių rarnkrasztis, perėjęs 11 d. Liepos mėn. 1847 m. per Vilniaus cenzurą. Rankrasztis pas drą Kaunackį. —

Esąs dar aritmetikos vadovēlis ir keli kiti mažmožiai. —

Kaip matome isz szitos apyžvalgos, Daukantas buvo nepaprastas enciklopedistas: raszē istoriją, gramatiką, žodyną ir visokias populiariszkas knįgutes. Taip jisai darē, žinoma, ne isz gero. Isz jo rinkinių matyti, kad dvasia ir kunu jisai buvo istorikas, ir jei raszē ne tiktai istoriją, tai tik todēl, jog mažai buvo raszytojų ant kitos dirvos, ant tos dirvos, kuri arti sodžiaus ir žemininkų. Taigi jo meilē dēl darbo žmonių ir savo tautos privertē jį atsisakyti nuo savo specijaliszkumo — nuo tyrinējimo vienat musų praeities. Kad kitų raszytojų darbai butų jį pakakinę, jisai butų galējęs pasilikti ir istoriku, bet tuo-kart, matyti, nedaug buvo tikusių darbininkų, bent tokių, kurie butų galēję pakakinti musų Daukantą.

Kalba jo rasztų visur žemaitiszka. Jisai pats buvo Žemaitis, pakurszietis, todēl ir raszē žemaitiszkai su nemaža priemaisza latviszkų žodžių ir kartais konstrukcjjų. Gyvendamas daugiausiai svetur, tarp svetimų gaivalų, jis negalējo raszyti taip laisvai ir lengvai, kaip tat kitas jo tautietis, kng. M. Valonczauskas, kuris beveik visą savo amžį gyveno tarp savo žmonių. Jei D—to kalboje kartais matyti nelaisvi ir nelengvi reiszkiniai, gana sunkios ir parinktos konstrukcijos, tad reikia vēl pripažinti, kad isz jo rasztų matyti ir didelis, nepaprastas žinovas savo prigimtinēs kalbos, ne tik gyvosios, bet ir senoviszkos.

Isztyrinējimą jo kalbos ir apsprendimą jo tikrų nuopelnų musų literaturoje palieku tolesniam laikui. Tuo tarpu reikētų rinkti visokia medega ir skelbti ,,Varpe" — apie jo gyvenimą, apie jo rasztus, rankraszczius.... Surinkę daug medegos, galēsime drąsiaus szį-tą spręsti. *A. Gerulaitis.*

28 d. Spalių 1893 m. suvējo szimtas metų nuo S. Daukanto gimimo. Europos lietuviai inteligentai slapta mažuose bureliuose apvaikszcziojo tą dieną. Amerikos lietuviai, su didžia iszkilme apvaikszcziojo ,,szimtmetinį S. Daukanto jubilējų" Plymouth'e ir Shenandoah'e, Pennsylvanijos miesteliuose ir Chicagoje, Illinois valstijoje. Użmanytojais ir rēdytojais tų iszkilmių, gana żįmiai sujudinusių Amerikos lietuvius, turējo laimę buti autorius szių żodżių ir kun. A. Burba, tuomet Susivienyjimo prezidentas. Czionais patalpiname isztraukas kalbų ir rasztų, turējusių sąryszį su tuomi 100 metiniu jubilējum S. Daukanto -- idealo atgijusios lietuvystes. Red.

Jieszkodami duonos kąsnelio arba bėgdami nuo nevidonų maskolių nevalios, mes iszkrikome po szitą Amerikos žemę; bet, nors esame vieni nuo kitų toli, keliais szimtais mylių perskirti, iszgirdę apie vieni kitų linksmybes ar nuliudimus, isz visos szirdies džiaugiamės savo brolių pasisekimu ir nuliustame, žinodami juos nelaimėje esanczius. Szitai ir dabar, dagirdę apie jusų puikų užmanymą paminėti sukaktuves 100 metų gimimo musų rasztinįko S. Daukanto, to musų tautos žibintuvo, kuris mums apszvietė praeitės amžius, kurie buvo dėl musų tautos tamsybe uždengti. Buvo musų tautos ir kiti didvyriai, bet nesirado tokių, kaip S. Daukantas. Buvo vyrai iszmintingi, ale neturėjo tos dvasios, idant parodyti veikalus musų tautos. Žilą musų tautos senovę tik S. Daukantas stato mums priesz akis nekaipo veidrodį ,,Lietuvos Istorijoje"; isztiesų mes galime didžiuotis, turėdami tokį vyrą, kaip S. Daukanta.

Mes negalėdami kitaip jusų paremti dalyke apvaikszcziojimo S. D. jubilėjaus, tai nors per laiszką pritariame tam jusą garbingam užmanymui, linkėdami, kad kuogeriausiai szį dalyką atliktumėte.

Turime pasakyti, kad ir mes Chicagos lietuviai nepražiovausime tos dienos ir mes iszreikszime dėkingumą ir tikimės sutverti draugystę skaitinyczios vardan S. Daukanto, kuris visą savo gyvenimą paszventė dėl musų ir mus pamokino, jog drąsiai galime vadintis lietuviais.

Nedavė Dievas visiems lygaus proto ir daugumas negali paneszti augszto mokslo. Tie vyrai, kurie per savo protą ir gabumą įgijo augszta mokslą, kurio neslepia, bet kiek įmanydami platina jį tarp savo brolių, yra verti paguodonės ir garbės. Tokiu vyru yra S. Daunkantas, kuris darbavosi daug metų vien tik dėl apszvietimo savo tautieczių, todėlgi tebuna už tai amžina garbė.

(Susivienyjimo kuopos Chicagoje laiszkas pas vysk. M. Volonczausko dr-ę, Plymouth'e, Pa. apvaikszcziojanczią S. Daukanto jubilėjų. N. 45 Vien. '93 m).

Susirinkę sziądien dēl paminējimo sukaktuvių szimto metų nuo tos taip svarbios dēl musų dienos, dienos musų didžiausio raszējo gimimo, teiksitēs moloniai priimti ir sziuos kelis mano žodelius, kuriuos raszian budams atokiai nuo savo tautieczių, tarp svetimtauczių, kuriems anaiptol nerupi pasidžiaugti su mumis musų linksmomis valandēlēmis. Ką darysi, toks jau yra likimas visų mažiukų, silpnųjų, varguolių, nuskriaustųjų, jog jųjų raudojimuose, varguose nieks jų nemislija ramįti, o jųjų linksmybēmis džiaugtis, — kaip kada praszvinta laimēs saulelē; nenusimįdamas ir nenustodamas drąsos bei vilties jis kariauja su savo vargu, savo kliutimis, pergali juos ir nors su dideliu savo gyvenimiszkų pajiegų

nustojimu, iszkyla aut savo nepriètelių, atsikrato vargus ir įgija lengvesnį, laimingesnį gyvenimą, kuriuo pats gal negalēs ilgai džiaugtis, bet turi džiaugsmą, žinodamas, jog kruvinas prakaitas visgi nenuvējo ant niekų; — jojo visų tų rupesczių vaisiumi pasinaudos jojo vaikai, ainiai, turi ir turēs naudą isz jo darbavimosi jojo tautiecziai, jojo tēvynē.

Taip ir mes, mieli broliai, nors silpni dar esame, vargiczni ir nuliudę daugiausiai buname, girdēdami apie savo brolių baisiausius pažeminimus, nuskriaudimus, nesvietiszkus persekiojimus, apsunkinimą, o ir patys ne taip jau lengvai ant duonos kąsnelio uždirbdami, nenustokime bet vilties; smagiai griebkimēs prie darbo, kurio pasekmių isz syk gal dar ir patys nematome, bet tas darbas musų, jeigu tik mes jį mokēsime sujungti su kitų savo brolių triusu, pasidarys labai žimum ir atnesz vaisių, kokio mes nei nesitikējome.

Darbinįkas daugiaus isz savo darbo įgija naudos, jeigu jo teisingumą, darbsztumą užtēmija ir kiti, netik viena jo sąžinē jam apie tai liudija; tada jis gali tikētis (ir tankiai neapsivilia), jog žmonēs, supratę vertę jo darbų, jojo gabumą, geri rupįsis jį remti, su juom drugauti, o jo nepriēteliai, nevidonai bijosis jam daryti kliutis, jį skriausti, kaip darē pirmiaus, kada mislijo, jog tas žmogus yra silpnutis, jog galima, ką nori, su juom daryti — nomokēs jis pasipriesząti, negalēs atkerszyti ar kitiems pasiskųsti, rasti sau užtarējus. Taigi ir mes lietuviai, ką esame tokiame pat padējime, kaip ans silpnutis, varguolis žmogelis, bet jaucziame savije pakaktinai pajiegos, diktokai pastumiame pirmyn savo tautiszkąjį darbą, laikas nuo laiko juomi pasigērēdami netik priesz savo prietelius, tautieczius, bet ir

savo nevidonams, skriaudikams durdami juomi į akis ir parodydami tuomi, jog jųjų panczіai, jųjų persekiojimai, skriauda nieko mums negiliuoja; mes krutame kassyk vis smarkiaus ir netolima ta valanda, kada turēs trukti su žvangējjmu mųs panczіai ir patys musų kankytojai priversti bus su didžiausia gēda neszintis szalin nuo musų. — Patogiausiomis valandomis dēl tokio pasirodymo yra žįmesnis kokis atsitikimas musų toje, jei taip tarsiu, už buvį kovoje, kuri nuspręs, ar mums prilikta yra augsztai iszkilti, ar, nuo ko Dieve mus sergēk ir ko mes anaiptol nesitikime, žemai nupulti. Sukaktuvēs tulo metų pēdelio nuo gimimo kokio užsitarnavusio dēl musų draugijos vyro, nuo laiko kokio vaisingo savo iszganingomis dēl tautos pasekmēmis veikalo, nuveikto musų didžiunų, ir yra tais žįmesniais atsitikimais, tomis lyg ir prieplaukomis musų tautiszko gyvenimo jurių, kuriose tai prieplaukose mes, laivinįkai lietuviszkosios valtelēs, galime staptelti, atsilsēti, dirstelēję atgal į perplauktąjį kelią suramįti savo dvasią ir įgauti viltį, jog jeigu tiek įstengēme per tokį laiko gabalą nuveiti, tai be abejonēs turēsime pajiegą dasiirti į sekanczias prieplaukas ir ant galo dasigauti į kitą krasztą, kur Pramžinasis paskyrē mums, jei jau ne vienas linksmybes, tai nors gyvenimą geresnį, gyvenimą be t i e k o s vargų, tiekos suspaudimų, tiekos paniekinimų.

Apvaikszcziojimas musų tautos geradējų gimimo, pradējimo veikti dēl draugijos arba apgailētino myriaus sukaktuvių yra musų tautiszkaja pareiga ir kiekvieno tautieczio szirdis džiaugsmu prisipildo, kada iszgirsta, jog toje ar toje vietoje jo broliai isz paskutinųjų stengiasi tąją pareigą kuo-

tobuliaus atlikti. Pirm kelių mēnesių (butent Kovo mēnesije) nevienas lietuvys pradžiugo, girdēdams savo brolius amerikieczius lietuvius stengiantis kiek galima iszkilmingiaus apvaikszczioti sukaktuves deszimties metų nuo iszējimo pirmojo laikraszczio „Auszros“, kuriai taip pasisekē sujudįti draugiją, jog nuo jos pasirodymo ir musų tautiszkasis klausymas įsikunija ir veikiai ima plēstis, savo, jei taip tarsiu, vilnimis užsiaubdamas kas valanda vis didesnę lietuviszkos draugijos dalelę. Daukanto bet jubilējaus apvaikszcziojimas, galima tikētis, suteiks didesnį džiaugsmą visiems lietuviams. Po teisybei, tai szis jubilējus bus tik antru, kurį mes, lietuviai szvencziame sziek tiek atsakancziai. Nors jau nevieną ir dar nelabai seniai turējome, kaip antai 500 metų sukaktuvęs nuo įvedimo Kristaus mokslo musų tēvynēje, arba atliuosavimo nuo baudžiavų sukaktuvēs, bet tuo tarpu silpni dar tebuvome mes; nevienas isz dabartinių uolų tēvynainių vos pradējo suprasti naują dvasią, kiti dar visai nieko nenumanē apie lietuvystę, laikē savę už palioką (polenderį), ar ką kitą. Taigi tasias iszkilmingas valandas galējo apvaikszczioti tik mažas musų pirmtakunų burelis, be didelio garso, be tokių iszkilmių, kokių reikalavo paminējamo atsitikimo svarba. Dabargi, kada jau deszimtys tukstanczių musų tautieczių emē karsztai užsiiminēti tautiszkais reikalais, ir tautiszki jubilējai su didesne iszkilme gali buti apvaikszcziojami, didesnę naudą lietuvystei atnesza: tukstancziai tautieczių susieidami per juos, iszreikszdami viens kitam savo nuomones, patyrimus, atliktus tautisztus darbus, per vieną tą jubilējaus dieną padaro didesnį progressą, daugiaus pramoksta nei per metus, kitus kasdieninio krutējimo.

Jubilējaus svarba ir nauda dēl musų juo didesnē gali buti, kuo daugiaus paminavojamame fakte (atsitikime) randame dēl savęs pamokinimo, rodų, kaip savo tolesnį gyvenimą sudavadyti. Dabartinis Simano Daukanto jubilējus priguli prie svarbiausiąjų, naudingiausiąjų; isz szio jubilējaus mes daug galime pasinaudoti, apszcziai sav pamokinimų, kas link savo darbų dēl tēvynės labo, per szias sukaktuves galime įgyti, perkratinēdami D—o veiklumą; jo dvasios stiprybē nevieną lietuvį paragįs prie darbo, iszklaidys varginanczius jį abejojimus ir nusiminimus.

Simanas Daukantas gimē pereito amžiaus pabaigoje (28 d. Spalių 1793 m.) isz nelabai turtingų tēvų, Kalvjuose, Ilakių par., Telszių pavieto, Kauno gubernijoje. Anose gadynēse nekas gero girdēti buvo musų padangēse. Ant visos musų brangios tēvynēs Lietuvos, kybojo tamsus, sunkus baudžiavos debesys. Troszkiose tos vergybos miglose vargo sunkų vargą, karcziai vaitojo musų tēvų tēvai; jųjų dejavimai negalējo prasimuszti per tąjį storą baužiavos debesį, negalējo pasiekti ausis geradējingų žmonių, kurie nelaimingiems butų padavę broliszkos pagelbos ranką. Kasgi taip spaudē musų tēvus? kas taip kankino lietuvius? O nelaimē! vargszą lietuvį laikē prirakinęs tamsybēs kalējime, jįjį lupo, skriaudē jojo tikras brolis, lietuvis, ponas, kuris per pražutingą praszalieczių įmokinimą, atsiżadējo savo brolių, kraujo, savo tēvų kalbos, pavadino savę szlēkta, ponu, savo-gi broliui, jam duoną uždirbancziam, davē vardą „cham“, „chlop“, lyg ir norēdams tokiu budu užmarįti savo sąžinēs užmētinējimus, graužimus, jog taip bedieviszkai pasielgia. Nelaimingas paniekintas brolis per laiką apsiprato

su savo jungu, pradėjo net mislyti, jog dėl to tik gal jį Dievulis ir leido, kad vargtų visą amželį, visą amželį „su aszaromis sausą duoną rytų", savo sielvartuose nesitikėdamas sulaukti jokio geradėjo, kuris jį suramįtų, apie jo vargą kitiems pasakįtų. Ką tai darysiu, kol sulauksiu smerties? — klausė nelaimingi mųs tėvai — viltij' gyventi, reik arielką gerti — kitokio atsakymo negalėjo jie iszrasti ant to klausymo ir degtinėje jieszkojo susiraminimo.

Tose bet taip sunkiose dėl musų tėvų valandose szian ar ten žybtelėjo lyg žvaigždelė prakilnesnis, mokįtesnis vyras, kuris sąjausdams savo brolių vargui, o negalėdams isztraukti juos isz jų nelaimių, sunkenybių duobės, nors dvasiszkai juos szelpė, jau žodžiais, jau raszteliais ramįdamas juos, kiek galėdams mokino juos, kaip jie gali pagerįti savo buvį. Mes, o taipogi ir ateinanczios kartos, musų vaikai ir vaikų vaikai, koliai gyvuos mųs tauta, su dėkingyste minavosime tų musų tėvų geradėjų vardus: Donelaitis, Poszka, kn. Drazdauckas, Stanaviczius, Ivinskas, vysk. Volonczauskas, Daukantas tai buvo ir bus brangus vardai visiems lietuviams.

Simanas Daukantas tarp visų tų vyru, nors betarpiniai dėlei savo gadynės lietuvių sujudinimo ir pakėlimo nėra gal tiek nuveikęs,kaip antai vyskupasVolonczauskas,bet dėlei savo darbsztumo, savo įtekmės ant kitų to laiko prakilnesniųjų ir dabartinio musų krutėjimo, ypacz vertas guodonės, paminėjimo, dėkingumo. Savo rasztais platįdams meilę lietuvystės jis nemaž prisidėjo prie atidengimo akių augsztesnei luomai ir sukurimo jos szirdyse meilės (ne paniekinimo) dėl „mažiukų" darbinįkų. Pabaigęs mokslus ir per savo gabunią įgijęs gerą vardą, o per tai ir vietą gerą S. D—tas butų

galējęs turēti labai gerą gyvenimą. Bet kraujas jo neatleido; žinodams savo brolių vargą, jis, nesigailēdams laiko nei savo skatiko, ēmē leisti į savo tautieczių tarpa knįgeles įvairiausios įtalpos vieną paskui kitą, tikēdamas jog per mokslo szviesą apsiszvietę nelaimingi lietuviai įstengs savo gyvenimą kiek pagerįti*)......

Taigi matome, jog vyras, kurio sziądien jubilējų apvaikszcziojame, jau tik vienu savo rasztų skaitlingumu użsitarnavo ant garbēs tarpe lietuvių. Guodonē bet musų dēlei jo bus kur kas didesnē, jeigu mes perskaitysime tų jo rasztų nors dalelę. Visur ten gryna lietuviszka kalba, visur matoma jo meilē, szirdingiausi linkējimai dēl tēvynēs, o taipogi augsztas raszējo mokslas ir gabumas. Nekurie Daukanto rasztai taip svarbus, jog juos, nors dar yra neatspaudįti (kaip antai jojo istoriszki rasztai) su didžiausiu akyvumu isztyrinēja svetimtaucziai, ir isz jų iszskaito nevieną naujieną, pamokinimą dēl savęs. Apie Daukanto rasztus randame nemaż raszymų svetimtauczių kalbose, kaip antai lenkų, maskolių ir vokieczių. Tiejie svetimtaucziai stebēdamiesi musų to tēvyniszko darbinįko mokslui, sako, jog, jeigu Daukantas butų raszęs ne lietuviszkoje kalboje savo istoriszkus iszvadžiojimus, bet kokioje kitoje (Daukantas mokējo daugelį svetimų kalbų, pagaliaus lotyniszką ir graikiszką), tai jo garbē butų praskambējus po visą svietą. Daukantas bet velijo raszyti lietuviszkai, nors matē, kad jojo tautieczjai neveik supras jojo nuopelnus ir ims naudotis isz jo mokslo ir triuso; jis savo moksliszkus rasztus raszē lietuviszkai ir dēl to, kad tikējosi per tai atkreipti svetimtauczių atydą ant lietuviszkos raszliavos,

*) Suraszą rasztų apleidžiame. Red.

o sykiu ir ant lietuvių ir tokiu budu pakelti lietuviszkajį vardą. — Garbē tebuna jam už jo visus gerus darbus! — Mirē S. Daukantas 1864 m. 24 d. Lapkriczio. Daugelis jojo neatspaudįtų rasztų pateko dabar į nagus svetimtauczių.

Isz szio pavirszutinio apraszymo galite numanyti, mieli broliai, jog nedovanai czion susirinkot, idant atsakancziai paminēti 100 metines sukaktuves nuo tos dienos, kada Dievas suteikē mums tąjį garbingą vyrą. Apmislydami, kaip jis darbavosi dēl gero savo brolių, savo tēvynēs, kaip dēlei geresnio tarnavimo savo broliams iszsižadējo garbēs, turtų ir kitų smagumų ir mes nors kiek imkime sekti jo paveizdą; nepasigailēkime savo skatikēlio dēl szelpimo savo visuomēniszreikalų, kurie mus visus apeina. Žinote, jog mes, lietuviai, esame prispausti isz visų pusių. Musų ginklas, su kuriuomi galime įgyti laimikį, yra mokslas. Per mokslą tik pragudrę, t. y. iszkytrēję, per rasztus pažinę savo silpnybes ir jasias atmetę, susitelkę į vienybę, galēsime pasipriesztįti savo nevidonams ir juos nuo savęs nuvyti. Taigi, broliai, kiek iszgalēdami, szelpkime savo rasztus, juos skaitykime, sergēkimēs vaidų, nesutikimų savo tarpe. Viens kitą į broliszką burelį ragįdami, stokim lyg viena siena priesz savo nevidonus. Mųs lietuvių neperdaug yra, taigi nekrikime tas mažas pulkelis da į mažesnes daleles, tegul nebuna tarp mųs jokio skyriaus. Visi mes broliai lietuviai, visų gyslose plaka tas pats kraujas, visus mus norētų mųs nevidonai isznaikįti, taigi visi turime kaip vienas vyras, stoti prie darbo. Ypacz szioje žemēje, tarp tiekos tautų miszinio privalome kuotvircziausioje vienybēje laikytis, susižinoti viens su kitu ir, prisiējus reikalui, viens kitą pagelbēti.

Koliai atsisveikįsiu su Jumis, brangus tautiecziai, noriu pasakyti Jums, ką nekurie mųs broliai užsimanē padaryti, kad tiek gero dēl mųs padarusio S. Daukanto vardą labjaus pagarsįti tarp lietuvių. Žinote, jog musų tēvynēje, Lietuvoje, kuosmarkiausiai persekiojama visus skaitanczius knįgas ir lietuviszkus laikraszczius. Daugumas pertat musų tautieczių tēvynēje suvis nieko nežino apie lietuviszkus rasztus ir knįgas, kuriuos malonētų paskaityti dēl susiraminimo, arba pasimokinimo, o jei ir girdēję kuris isz jų ką apie juos, tai tik kaip sapne: nežino, kaip juos gauti, o kaip kada dēlei brangumo ir neįstengia juos laikyti. Isz kur-gi lietuvis mokslą įgys, jei ne isz savo rasztų? Taigi nekurie vyrai, ką ilgesnį ar trumpesnį laiką užsiēmę buvo platinimu apszvietimo tarp savo tautieczių, ir visaip kaip apmislinējo dabartinį mųs padējimą, sudumojo, jog dēlei pagelbējimo nelaimingos tēvynēs, tamsybēje vargstanczių brolių, reikia sudaryti draugystę, kuri visokiais pragumais rinkdama pinįgus (per balius, piknįkus, lioterijas, kolektas ir t. t.), ir už juos nupirkus kiek knįgų, laikraszczių, tuosius už dyką, ar už mažą prekę, iszdalytų tarp lietuvių tēvynēje ten, kur jie ypacz yra reikalingi. Tokios draugystēs, kurią rodija pavadįti S. Daukanto dr-e, žinoma nepadarys Lietuvoje dēl suprantamų priežasczių, bet mums tas darbas lengvai atsieitų. Mums anaiptol nebus sunku, jeigu ant metų mesime vieną, kitą kvoterį, o už tuos mųs kvoterius platįsis po visą tēvynę rasztai apszvieczianti mųs brolius*). Taigi pritarkite tik tam reikalui, iszrinkite dēl to siekio pas savę isztikimą komitetą, kuris susinesz su kitų

---

*) Iszleidžiame agitacijiszkus užsipuolimus ant maskolių, Red.

miestų komitetais ir padarys vieną centraliszkąjį komitetą, kuris, tėmydamas, kur Lietuvoje reikalingiausia pagelba, ten paduos varginamiems tautiecziams broliszkos pagelbos ranką. Darbuokimės, broliai, o už savo triusą, savo gerą szirdį dėl artymo, ypacz dėl savo brolio lietuvio, netik užpelnysime dėkingumą sziczia ant žemės, bet ir po smert Vieszpats paskaitys musų gerus darbus ir priims juos, kaipo atlyginimą už mųs netobulumus. Ne be naudos butų dėlei paminėjimo sziojo Daukanto jubilėjaus pagerįti musų draugystes pagelbines, kad jos rupįtųsi daugiaus ir apie dvasiszką peną savo sąnarių, kaip tai rodijo p. J. Petraitis (N. 39 Vien.), arba uždėti Simano Daukanto draugystes, kurios savo tobula, gerai sudavadyta konstitucija butų paveizda dėl visų lietuviszkų draugysczių. Apie tai bet placziai iszgirsite, kad daeis jus garsas apie Chicag'iszkių lietuvių Daukanto jubilėjaus apvaikszcziojimą.

Lai gyvuoja Lietuva! Lai gyvuoja Jos geradėjai! Garbė tebuna jau ilsintiems kapeliuose musų tėvyniszkiems darbinįkams! Garbė Simanui Daukantui, Lietuvos didžiavyriui!

(A. Miluko, dabar kunįgo, laiszkas į V. M. Vol. draugystę ant S. D—o jubilėjaus. Vien. No. 45 ir 46 '93).

MEILINGI VIENGENCZIAI!

Ramu mums atmįti szviesias dieneles isz Lietuvos praeitės, o atminimas apie musų didžiavyrius pakelia mųs drąsą, priduoda pajiegų pergalėti kliutis musų tautiszkuose darbuose. Susirinkot czionai sziądien, brangus tautiecziai, kad paminėti dieną. kurioje sukako 100 metų nuo užgimimo to musų milžino, pagarsėjusio ne karės žygiais ir sriovėmis pralieto kraujo, tik gaivinimu mųs nuvargusios Lietuvos rasztais ir plunksna.

Kad suprasti visą didumą nuopelnų Simano Daukanto, reikia atsimįti, kokiose apystatose gyvenimo jis darbavosi. Jei sziandien yra ir vis didinasi skaitlius lietuvių, dirbanczių ant naudos tėvynės, tai tame nėra taip labai stebėtino daigto, nes jau tai, jei taip pasakysiu, įėjo į madą: sziandien toksai darbinįkas žino, kad jis bus už tai gerbiamas. Ne taip buvo dienose S. Daukanto. Tada visi apszviesti lietuviai kitaip nekalbėjo, kaip tik lenkiszkai, pagaliaus laikė už prideryste naikįti lietuviszką, o platįti lenkiszką kalbą tarp prasczi okėlių, kurie tada dejavo po sunkum baudžiavos jungu. Kas butų padrįsęs kitaip elgtis, butų palaikytas už beprotį, o gal ir ,,zdraicą". Tokiuose tai laikuose pasiryžo S. Daukantas darbuotis apie pakėlimą lietuviszkos kalbos ir jeigu butų nieko daugiaus gero nepadaręs, jau ir už tai prigulėtų jam amžina garbė. Bet czion dar tik pradžia nuopelnų Daukanto. Kam isz lietuvių nėra žinomi puoszianti lietuviszką literaturą jo rasztai, isz kurių kiti net tarp praszalieczių garsus! Ar nebrangina dar ir sziandien lietuviai tokius jo veikalus, kaip ,,Budą" ir ,,Veikalus lietuviszkos tautos?" Kiekvienas Lietuvoje jums papasakos apie vyskupą Motieją Volonczauską, kurio vardą neszioja ir Jus patogi draugystė;keno,jei ne Daukanto, nuopelnas, kad tas pagirtas kunįgas pastojo tikru lietuviu ir Lietuvos rasztinįku?

Ir visą Daukanto gyvenimą galima pramįti vienu dideliu nuopelnu. Kiek jis prisidarbavo ir prisikentėjo per visą savo gyvenimą ir vis dėl Lietuvos! Jei butų norėjęs, butų visą savo amžį praleidęs linksmai, kaip visi ano laiko ponai; vienok bevelijo jis paaukauti visą savo turtą savo mylimai motinėlei–Lietuvai, o patsai numirė didžiausiame varge.

Garbė, garbė tokiam vyrui: Užsitarnavo ant to, kad jo lietuviai niekados nepamirsztų.

(Vėžio laiszkas, isz Lietuvos, Vien. No 46 '93.)

MIELI BROLIAI!

Sziandien iszkilmingai apvaikszcziojate sukaktuves 100 metų Simano Daukanto gimimo; labai yra garbingas jusų tas apvaikszcziojimas, jog pakrutinate szirdis ir kitų lietuvių.

Ir mes Chicagiecziai jums meilingai pritariame ir musų szirdyse spingso meilės kibirksztėlė dėl Simano Daukanto,ir dėlto 22 d.szio mėne-

sio turėsime susirinkimą ir sutversime skaitinyczią ant atminties Simano Daukanto, to musų didvyrio, kuris savęs atsižadėjo, o dėl musų darbavos, kuris dirbo ant dykos dirvos, idant ją padaryti naudinga, kuris troszko musų apszvietimo, kuris pramynė taką dėl musų, kuriuomi tai taku mes sziądien visi privalome vaikszczioti. Isz tiesų mes galime didžiuotis priesz kitas tautas, turėdami tokį žemcziugą, kaip ,,Istorija Lietuvos", kurią mums parupino Simanas Daukantas, nerokuojant jo kitų veikalų.

Daukantas numirė, ale jo dvasia, jo darbai dėl lietuvystės nemirs, ir juo toliaus, juo labjaus prasiplatįs ir pagarsės; todėl, mieli broliai, pasirupįkime, idant ta jo dvasia prasiplatįtų kuoveikiausiai tarp visų lietuvių; procevokime, broliai lietuviai, kiek turime galės ant tos paczios dirvos, ką ir Simanas Daukantas procevojo. Jis pasėjo sėklą,kuri iszdygo ir nesza vaisius,isz kurių mokėkime mes pasinaudoti. Musų spėkos dar yra silpnos, jaunutės, todėl turime visas spėkas suvienyti, visi dirbti iszvieno, nekrikti ir nenaikįti vienybės tarp musų paczių. Supiantame mes visi gana gerai, jog trokształame labo dėl savęs paczių,kaipo ir dėl ateinanczios musų gentkartės; todėl turime dirbti isz visos galės, tada ateinanczioji gentkartė minavos vardus tų, kurie dirbo dėl tėvynės, kaipo ir mes sziądieną minavojame vardą Simano Daukanto; prieszingai ateinantėji gentkartė isztars žodį prakeikimo ant kapo tų, kurie trukdė Lietuvystės darbą.

Kur vienybė, ten spėka, dirbkime, o dasieksime savo mierius.

(Dr. Szv. Jono Krik. isz Chicago laiszkas, Vien. 46 '93.

Malonus vyrai! Jus sziandien apvaikszciojate jubilējų didžiausio musų rasztinįko, Simano Daukanto. Argi nesmagu jums atiduoti jam garbę, jam, kurs visą savo gyvenimą darbavosi apie apszvietimą savo tautos, apie parodymą svietui mųs garsios praeitēs, darbavosi, kiek įstengdamas, nesigailēdamas nē turtų, nē sveikatos! Ir asz drauge su keturiais lietuviais, gyvenancziais Detroit'e, pasiryžau prisidēti prie tos, taip svarbios mums szventēs. O negalēdams dēlei tolu-

mo ir kitų priežasczių pats pributi pas tamstas, parasziau nors tuos kelis žodžius, kurie, tikiuosi, bus maloniai jusų priimti.

Bet, mieli broliai, negana tik paminēti Daukauto vardą, padaryti iszkilmę, apvaikszczioti jo jubilējų, ir daugiau nieko. Toki daigtai greitai užsimirszta. Man rodosi, reikētų jį paminēti kuo norints tvirtu, patenkancziu. Užtat drįstu užrodyti jums uždēti arba kokią naują skaitinyczią „vardo S. Daukanto", arba literatiszką draugystę, arba pagalios mokslainę jo vardo. — Chicagiecziai rengiasi prisidēti prie iszdavimo jubilējinēs knįgelēs apie Daukantą ir szaukia visus lietuvius prisidēti pinįgiszkai prie jos iszdavimo. Užtat drįstu priminti tamistoms tą Chicagieczių atsiszaukimą ir nepasigailēti keleto centų ant iszdavimo tos knįgelēs. Gražus ir naudingas butų tai daigtas, o jums atnesztų amžiną garbę.

Tikēdamas, jog tie žodžiai bus maloniai tamstų priimti, pasilieku su paguodone.

(Isztrauka isz A. Kaupo, dabar kunįgo, raszto Vien. No 44 '93)'

Negalime czia užtylėti, jog per darbsztumą kelių prakilnesnių vyrų Chicagos lietuviai geriausiai pasinaudojo isz S. Daukanto jubilėjaus. Uždėta jų S. Daukanto draugystė, viena isz prakilniausių Amerikoje ir po sziai dienai tebegyvuoja ir per savo skaitinyczią platina S. Daukanto idealus tarp lietuvių. Red.

Priedas.

S. D-o Smerties metrikai, isztrauka isz parapijiniu kningu.

No 58 Tysiacza vosemsot szestdesiat czetvertago godá Nojabria 24 dnia skonczalsia v m. Popelianach Koležskij Assesor Szimon Dovkont ot starosti. Priobszczion Sv. Tain.

Upomianutij Dovkont bil cholostoi i imiel ot rodu 71 god zdiesznij prichožanin.

Tielo jego sego goda Nojabria 26 dnia ks. byvszim administratorom Ignatijem Voiszviloju na Prichodskom Popeianskom kladbiszcze pochoroneno.

Paaiszkinimai prie iliustraciju ir sziaipjau prideczkai.

S. D a u k a n t a s — paveikslas nupiesztas p. Ratkaus pagal nurodymus S. Daukanto giminių (J. Pruszinskio ir p. Kaunackio). S. Daukanto portreto nepasisekė iki sziol surasti.

S. D a u k a n t a s s a v o k n į g y n e — paiszinys p. Ratkaus.

S. D a u k a n t o k a p a s ant Papilės kapinių — fotografija.

N a m a s, k u r S. D—a s a u g o Kalviuose, Linkimų par., Telszių paviete.

T r u i k i n ų a r b a A l e k s a n d r i j o s b a ž n y c z i a, kur buvo klebonu S. D—o geradėjas, į mokslus jį iszleidęs, kun. S. Lopacinskis. Ant szventoriaus gale bažnyczios yra akmuo ant kun. Lopacinskio kapo, D—o kasztu įtaisytas, su paraszu:

KONEGOU
Truikinu Altarista
Simonou Lapacinskiou
mirosem
XXIV d. Groudio MDCCCXIV m
gimine
sawo geradieiou
minawone
ton akmini
padeie.*)

---

*) Neturėdami i ir u su accentus circumflexus negalėjome užlaikyti tikro S. Daukanto statraszo. Iszleistuvė.

L i n k i m ų b a ž n y c z i a, kitą kart Skuodos par. filija,, o dabar parapija,kur regis S. Daukantas buvo krikszty tas,nes nuo czia arti — Kalviuose jis gimė ir augo ir cziajau jo motinos kapas.

S. D—o m o t i n o s k a p a s ant szventoriaus Linkimuose, po kairei pusei bažnyczios. S. Daukantas nebuvęs ant szermenų prisiuntė szi akmenį ant jos kapo su paraszu:

Czia ilsaj
Diewuie
ossnudusi
Kotrine Odinate
pirmo
Stanislowiene Jausziene
paskuj
Jurgiene Dau-kontiene
kori
gyweno sumiszimuse swieto
regiejo ir kentiejo
didius wargus ir rupesnius
sawo amžiuoie
metuse 1795. buwo garsioie muszioie*)
po Liepoie ligej su wiro ir trimis
diewerejs.
Diews je buwo dawęs
pękes dokterys ir du sunu,
Regiejo sawo waiku–waiku–waikus,
Toredama 90 metu amžiaus sawo,
parsiskyrę so sziuomi swieto m. 1847
Lapkristio**) Mienesęs 9 dienoj ausztąt
palikusi szeme pasauliej
bewarg stantius dwę dokterę ir sunu
korie raudodamis sawo
mejlingos ir iszmintingos
motinos
minawonej ton akmini
padiejo.

---

*) ,,Vežė provijantą dėl kareivių. Laike muszio rave gulėjo, o kulkos pro ją lėkė. Turėjo ten sukorių vežimą. Gal tai buvo per prancuzmetį."— Leonas ir Cecilija Kaunackiai taip aiszkino p. M. D. S. Red.

**) Matyt S. D—as padarė klaidą kas link mėnesio, nes Metrikų knįga sztai kaip raszo apie K.Daukantienės szermenis: ,,Roku Tysiąc

A p a u l e, pilis nuo 750 žuvėdų kurszams atimta, o pagal S. D—o vietos nurodymą p p. Volterio ir Bielensteino atrasta ir svietui apgarsįta. Pilis apaugusi miszku, pro ją luomoje teka upė Louba, užgriaudama slinkį. Fotografija nuimta nuo vakarų pusės, taigi volo nematyti.

K i v i l i a i (nuo sziaurės), kur gyveno S. Daukanto sesuo Kaunackienė, pas kurią jis tankiai atvažiuodavo ir kur dabar yra S. D—o didžiuma palaikų, biblioteka, rankraszcziai.

K i v i l i a i isz prieszakio, nuo pietų pusės.

P a p i l ė, fotografija nuimta nuo pilies virszunės, kur yra ir D—o kapas. Matyt nauja pirm deszimties metų pastatyta bažnyczia. Per sodą matyt stogas ir kaminai klebonijos, kur pasimirė pas kun. Vaiszvilą S. D—as. Pakalnėje teka upė Venta.

P a p i l ė s k a p i n ė s, k u r y r' D—o k a p a s, fotografija nuo rytų pusės, nuimta klebonijos sode.

K u n. I g n o t a s V a i s z v i l a, S. D—o bicziulis, pas kurį numirė S. D—as ir kurs jam paminklą pastatė.

G a r s u s P a p i l ė s k a l n a s su juraiszka uola, Dijonizo Poszkos atrastas, kur randama geležinę rudį ir nuo sutvėrimo laiko suakmenėjusius gyvulių kaulus.

T r i s z k i a i (miestas nuo sziaurvakarių), paskutinė kun. Ign. Vaiszvilos parapija

---

Osmset czterdziestego siodmego miesiąca Grudnia we wsi Kalwiach zmarla urodzona Katrzyna z Odyncow (z Odinow) Dowkonttowa więcej ze starosci jak z innej choroby iakiej S. S. Sakramentami opatrzona."

,,Po urodzonym Jerze Dowkontcie pozostala wdowa maiąca od urodzenia wieku lat mniey więcey osmdziesiąt pięc tegož kosciola parafianka."

,,Ktorey cialo przez X. Bonawenturę Možonewicza Plebana Lenkimskiego roku teraznieyszego miesiąca Grudnia dziesiątego dnia po grzebione zostalo na mogilach publicznych parafialnych."

Svarbesnių klaidų atitaisymas.

Pusl. 9, eil. 26. Kivilius skaityk Kalvius

„ 13, „ 5. perspaudįta, sk. perraszyta.

„ 70. „ 13. Laiszkas V. Norbutto į vysk. M. Volonczauską tur but į S. Daukantą.

Psl. 98, eil. 13. nusizminimą, tur but nusiraminimą.

Psl. 112, eil. 20. drugauti sk. draugauti.

Rodykle.